

EESTI
STATISTIKA

Kuidas toimub rahvaloendus?

Põllumajandustootmine 2010

Eesti kaubavahetus tehnoloogia vaatenurgast

Leibkonna kulutused kultuurile

Eesti Statistika Kvartalikirj 3/2011

QUARTERLY BULLETIN OF STATISTICS ESTONIA

Eesti Statistika Kvartalikirj 3/2011
QUARTERLY BULLETIN OF STATISTICS ESTONIA

MÄRKIDE SELETUS

EXPLANATION OF SYMBOLS

X	andmete avaldamist ei võimalda andmekaitse põhimõte <i>data are confidential</i>
-	nähtust ei esinenud <i>magnitude nil</i>
...	andmeid ei ole saadud või need on avaldamiseks ebakindlad <i>data not available or too uncertain for publication</i>
..	mõiste pole rakendatav <i>category not applicable</i>
M/M	Mehed <i>Males</i>
N/F	Naised <i>Females</i>

Toimetuskolleegium/*Editorial Council*: Riina Kerner, Siim Krusell, Mihkel Servinski, Mari Soeila, Raul Veede

Toimetanud Raul Veede

Inglise keel: Elina Härsing, Heli Taaraste

Kaane kujundus ja makett: Maris Valk

Küljendus: Uku Nurges

Edited by Raul Veede

English by Elina Härsing, Heli Taaraste

Cover and design by Maris Valk

Layout by Uku Nurges

Kirjastanud Statistikaamet,

Endla 15, 15174 Tallinn

Trükkinud Ofset OÜ,

Paldiski mnt 25, 10612 Tallinn

September 2011

Published by Statistics Estonia,

15 Endla Str, 15174 Tallinn

Printed by Ofset Ltd,

25 Paldiski Rd, 10612 Tallinn

September 2011

ISSN-L 1736-7921

ISSN 1736-7921

Autoriõigus/*Copyright*: Statistikaamet, 2011

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale

When using or quoting the data included in this issue, please indicate the source

SISUKORD

Uudisnopeid statistika vallast	4
I Aasta lõpus algab rahva ja eluruumide loendus	6
Diana Beltadze	
II Põllumajandustootmise olulisemad tulemused 2010. aastal	17
Helina Uku	
III Eesti ettevõtete kaubavahetus tehnoloogilise vaatepunktist	33
Riina Kerner	
IV Leibkonna kulutused kultuurile	50
Kutt Kommel	
Põhinäitajad	64
Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed	72

CONTENTS

News picks from the field of statistics	5
<i>I At the end of the year the Population and Housing Census will begin</i>	12
Diana Beltadze	
<i>II Main results of agricultural production in 2010</i>	27
Helina Uku	
<i>III Trade of Estonia's enterprises from point of view of technology</i>	45
Riina Kerner	
<i>IV Household expenditures on culture</i>	59
Kutt Kommel	
Main indicators	66
Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania	72

UUDISNOPPEID STATISTIKA VALLAST

Aavo Heinlo
Statistikaamet

Nopete allikas on värskemad Eurostati pressiteated (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/collections/news_releases) ning Eurostati väljaanded sarjast „Statistics in focus“ (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/collections/sif_dif/sif).

Eesti maastik muu Euroopaga võrreldes ühtlasem

Statistika suudab mõõta kõike, isegi maastiku mitmekesisust. Selleks valiti vaatluse LUCAS 2009 raames 23 EL liikmesriigis 234 000 punkti, mõõdeti igast punktist veerand kilomeetrit ida suunas ja loendati tekkinud lõigu peale jäävaid maapinna katte liike (neid oli 32, näiteks: viinamarjaistandus, soo, puudeta rohumaa, okaspuumets jne) ning samuti sellega ristuvaid joonelemente (raudtee, hekk, müür, ehitised jms, kokku 20 liiki). Eesti kuulus ühtluse poolelt ülekaalukalt esikolmikusse. Iirimaa kattis vaid üht liiki maapinna kate 52% lõikudest, Eestis ja Suurbritannias vastavalt 42% ja 41%. Teise äärmusse kuulusid Austria, Luksemburg ja Portugal, kuhu ühte liiki kattega lõike jagus ainult 17%. Tõsiteaduslik analüüs Shannoni ühetasase indeksi abil kirjeldet pilti ei muutnud. Ristuvad elemendid jagati omakorda kahte liiki: nn “rohelised” ehk looduslikud (sinna kuulusid ka kividest kokku kuhjatud aiad) ning tükeldavad (teed, aiad jms). Viimaste vähesuse poolest paistsid silma Eesti ja Rootsi, kus 68%-l lõikudest puudusid täielikult tükeldavad elemendid.

Eesti elanikud on lugemislembesed ja eelistavad esituskunste kinole

Kultuuristatistika jääb enamasti majandus- ja muu sotsiaalstatistika varju, seda püüab kompenseerida tänavu Eurostatis üllitatud mahukas kultuuristatistika taskuväljaanne. Mitmed elanikke puudutavad näitajad kannavad selles küll aastaarvu 2006–2007 (noil aastail oli mõnedele isiku-uuringutele lisatud kultuurimoodul), kuid egas kultuuri tarbimine või kultuuris osalemine muutu üleöö. Tarbimise poolelt selgub, et kolmveerand 25–64-aastastest Eesti elanikest ei käinud aasta jooksul kordagi kinos, Euroopa Liidus ei teinud seda pooled, kinolembelisel Islandil vaid kolmandik. Paremini on lugu esituskunstidega. Samavanustest oli vähemalt kord aastas käinud kontserdil või teatris 57% Eestis; kuid ainult 44% Euroopa Liidus. Kõige kehvem on viimane näitaja Bulgaarias: vaid iga kuues. Eriti uhke võib Eesti olla oma lugemislembuse üle. Neid riike, kus aasta jooksul vähemalt iga kuu kohta ühe raamatu lugenud 25–64 aastaste osatähtsus ületab 30% oli vaid kolm: Soome, Rootsi ja Eesti. Lisaks luges meil 2/3 sellevanustest peaaegu iga päev ajalehte ja vaid paar protsenti ei lugenud lehti üldse, seda olenemata soost. Võrdluseks – samavanustest naistest Itaalias ei teinud seda 38%.

Sama kogumiku paar tabelit 25–64-aastaste kultuuris aktiivse osalemise kohta jätavad aga õhku küsimärgi. Vaadeldes isikute osatähtsust, kes viimase 12 kuu jooksul on vähemalt korra lauldes, tantsides, pilli mängides või näideldes avalikult esinenud, olid tulemused väga erinevad. Ungaris oli nende osatähtsus 2%, Soomes 11% ja Eestis isegi 40%. Juba tahaks rääkida “laulupeo efektist”, kuid siiski igast viiest kaks? Isegi koos kooliealistega ei küüni meie kooride, orkestrite ja rahvatantsurühmade liikmete arv säärase tulemuseni. Ja kas siis ungarlased ei laula ja tantsi? Tundub, et rahvuskeelde tõlgituna on küsimused jätnud võimaluse eri tõlgendusteks ja tõde on lähemal väärtusele iga üheksas-kümnes, vähemalt selline oli tulemus enamikus riikides. Pilk uuringu kodustele tulemustele paljastab, et Eesti puhul on Eurostat näpuvea teinud ja lihtsalt esinemise tegelemisega ära vahetanud.

Valitsemissektori kulud SKP-ga võrreldes ühed EL-i madalaimad

Värsked edetabel pealkirjas toodud näitaja osas aastaks 2010 reastab EL-i liikmesriigid: Iirimaa 67%, Taani 58% ja Prantsusmaa 56%. Pingerea lõpetavad Eesti 40% ja Bulgaaria 38%-ga.

NEWS PICKS FROM THE FIELD OF STATISTICS

Aavo Heinlo
 Statistics Estonia

Picks are amongst other sources based on fresh news releases of Eurostat Statistics (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/collections/news_releases), as well as on Eurostat series Statistics in focus (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/collections/sif_dif/sif).

Estonian landscape less diversified compared to other Europe

Statistics are able to measure anything – even the diversity of landscape. For that purpose 234,000 points were chosen during survey LUCAS 200. Then along 250 metres line in eastward direction all land cover types (there were 32 of them, for example vineyards, wetlands, grassland without trees, coniferous woodland, etc.) and cutting linear features (railway, hedge, stone wall, construction, etc., altogether 20 types) were counted. Estonia was positioned overwhelmingly among three less diversified countries. In Ireland for 52% of cases transects had single land cover, for 42% in Estonia and 41% in the UK. The opposite extremity was measured in Austria, Luxembourg and Portugal – only 17% transects with single land cover. Scrupulous scientific analysis by means of Shannon Evenness Index did not change the picture. In turn the linear features were divided into two categories: “green” or natural ones (including dry-stone walls) and dissection linear elements (roads, fences, etc.). Fewness of latter ones was discovered for Estonia and Sweden – in case of 68% of transects the dissection linear elements were missing.

Estonians like to read and prefer live performance to cinema

In general culture statistics are shaded by the economy and the other social statistics. Eurostat attempted to compensate this by publishing a voluminous culture statistics pocketbook this year. Albeit several indicators concerning persons are dated in the pocketbook as for 2006–2007 (in those years a culture module was added to several social surveys), but then the cultural participation is not changing overnight. From consumption side it appears that three quarters of Estonian 25–64-year-old population did not attend cinema at all during 1-year period, similar share for EU was a half and for movie-loving Island only one third. Better was situation with live performances. 57% of persons in the same age-group had attended at least one concert or theatre performance during the year in Estonia, but only 44% in the EU. This indicator had the lowest value for Bulgaria – barely every sixth. Especially proud can Estonia be of its reading habits. Only in three countries – Finland, Sweden and Estonia – the share of 25–64-year-olds who have read at least one book per month during the year exceeded 30%. In addition in our case 2/3 of persons from this age-group were reading newspapers almost every day and only 2% never read newspapers independent of gender. For comparison: in Italy 38% of women of that age did not read newspapers at all.

Few tables of the same pocketbook on the active culture participation for 25–64-year-olds are raising certain questions. Following the percentage of persons who have taken part in a public performance (singing, dancing, acting or music) in the last 12 months one can find very varying results. For Hungary their share was 2%, for Finland 11% and for Estonia even 40%. There turns up a temptation to rave about “song festival effect”, but truly two persons from every five? Counting together all members of our choirs, orchestras and folk dance groups even with those of the school-age one can’t achieve such result. And do the Hungarians not sing and dance? It seems that the translation of questions into national language left the possibility for different interpretation and the truth lies about near 10%, at least such were the results for most countries. Looking over figures in the home database reveals that Eurostat had made some sort of slip in case of Estonia and simply confused the taking part in activities to that of the public performance.

Government expenditure in comparison with GDP one of lowest in the EU

Recent ranking list for the indicator mentioned in headline align the EU Member States in the following way: Ireland 67%, Denmark 58% and France 56%. At the last positions in the list are: Estonia 40% and Bulgaria 38%.

AASTA LÕPUS ALGAB RAHVA JA ELURUUMIDE LOENDUS

Diana Beltadze
Statistikaamet

Käesoleva aasta lõpus, vähem kui 100 päeva pärast algab Eestis 2011. aasta rahva ja eluruumide loendus – REL2011. See loendus on Eesti alal üheteistkümnnes – esimesest, 1881. aasta loendusest möödub 130 aastat. Eesti rahvaloenduste ajaloos on tänavune loendus erandlik: esmakordselt saavad elanikud täita loendusankedi soovi korral internetis e-loendusel. Neid, kes seda võimalust ei kasuta, külastab rahvaloendaja. Kuna loendus on Eesti jaoks ülimalt tähtis, selle korraldus on aga suuresti muutunud, anname siinses artiklis loenduse korraldusest ülevaate.

Rahvaloendusi korraldatakse kogu maailmas ühtsete loendusvoorudena ÜRO koordineerimisel. 2010–2011 toimuvad rahva ja eluruumide loendused enamikus maailma riikides. Praeguseks on loendused toimunud näiteks USAs, Hiinas, Suurbritannias, Jaapanis, Indias, Venemaal, aga ka Lätis ja Leedus. Enamasti kasutatakse traditsioonilist küsitlusmeetodit, kuid mõned Euroopa riikidest korraldavad registripõhise loenduse, nt Austria, Norra, Rootsi, Soome ja Taani. Euroopa Liidus on käesoleva loendustsükli rahvaloenduse toimumisaastaks määratud 2011. aasta. Loenduste toimumine ettenähtud ajal on määratud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega nr 763/2008. aastast.^a

Muuhulgas on kindlaks määratud:

- lubatud metoodikate loetelu
- kohustuslike näitajate loetelu
- tulemuste esitamise vorm
- tulemuste esitamise tähtaeg

Eestis on loenduse põhikorraldaja Statistikaamet ning loendust finantseeritakse riigieelarvest. Valitsus määras 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse (REL2011) momendiks kell 00.00 ööl vastu 31. detsembrit 2011 ning loenduse ajaks 31.12.2011 kuni 31.03.2012^b.

Loenduse teavituse keskne sõnum on: "Igaüks loeb!" See väljendab rahvaloenduse ideed ja tõika, et selle õnnestumiseks on iga inimese osalemine väga tähtis. Samuti viitab sõnum esmakordsele võimalusele end ise veebis loendada, aga ka iga Eesti inimese väärtuslikkusele.

Eesmärk

2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse eesmärk on saada infot mitte üksnes riigi rahvaarvu ja rahvastiku, vaid ka asustatud ja asustamata eluruumide ning leibkondade koosseisu, olukorra, elutingimuste ja paiknemise kohta.

Kogutavad andmed

Loenduse käigus andmete kogumisel ja töötlemisel lähtume Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruses (EÜ) nr 763/2008 rahva ja eluruumide loenduse kohta sätestatud nõuetest. Riigisisest vajadusest tulenevalt on täiendavalt kogutavad ja töödeldavad andmed isikute ja leibkonnaliikmete kohta järgmised:

- 1) isikut tuvastavad andmed;
- 2) geograafilised ja rändeandmed;

^a <http://www.stat.ee/dokumendid/30152>

^b Vabariigi Valitsuse korraldus nr 438, 15. oktoobrist 2009.

- 3) demograafilised andmed;
- 4) majanduslikud andmed;
- 5) hariduse andmed;
- 6) tervise andmed;
- 7) andmed Eestis ajutiselt (vähemalt kolm kuud) viibivatelt välisriikide elanikelt;
- 8) registreeritud ja tegeliku elukoha erinevuse andmed;
- 9) leibkonna ajutiste elanike andmed;
- 10) asutusleibkonna andmed;
- 11) leibkonna põllumajandusliku tegevuse andmed, samuti andmed eluruumide aadressi- ja ruumiandmete ning tehnilise varustatuse kohta.

Meetod

Rahvaloenduskomisjoni otsusel toimub REL 2011 kõiksena kombineeritud kõigsel meetodil. See tähendab, et andmete saamiseks kasutatakse lisaks kodukülastustega intervjuudele esimest korda Eesti rahvaloenduste ajaloos ka e-loendust, mis võimaldab kõigil end ja oma leibkonda ise internetis e-ankeeti täites loendada. Samuti on Statistikaamet REL 2011 puhul jätnud minevikku paberankeedid – loendaja sisestab andmed otse sülearvutisse, kust need edastatakse kohe mööda turvakanaled serverisse, loendusandmete andmebaasi. Seega on Eesti rahvaloenduste 130-aastases ajaloos tegu esimese paberivaba loendusega. Vastaja koormuse vähendamiseks võetakse osa andmeid registritest ja ei küsita neid vastajatelt: näiteks eeläidetakse Rahvastikuregistri alusel kodakondsuse tunnus ja võimalusel vanemate sünnikohad, Eesti Hariduse Infosüsteemist võetakse aga õppimise info. Osa andmeid küsitakse siiski otse vastajalt, nagu seda on Eestis seni rahvaloendustel tehtud.

Loendus aeg

Loendusaeg jaguneb järgmisteks etappideks:

- e-loendus – 31.12.11–31.01.12
- andmekorrastus – 01.02–15.02.12
- küsitlusloendus – 16.02.12–31.03.12

Täpne ajaline jaotus ja tegevuste kirjeldus etappide kaupa on ära toodud tabelis 1.

Tabel 1. 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse etapid

Loenduse etapid	Tegevus
31.12.2011-31.01.2012 E-loendus	Eesti elanikel on võimalik end ise internetis loendada. Täidetakse e-ankeet elektroonilise andmeesitamise keskkonna eSTAT kaudu (https://estat.stat.ee/).
01.02.-15.02.2012 Andmete korrastamine	Statistikaametis korrastatakse elektrooniliselt laekunud andmeid. Koostatakse loendajate töönimekirjad nende isikute ja leibkondade loendamiseks, kes end internetis nõuetekohaselt ei loendanud.
16.02.-31.03.2012 Küsitlusloendus	Loendajad külastavad neid leibkondi ja eluruumi, kust andmed ei ole elektrooniliselt nõuetekohaselt laekunud, ja täidavad nende loendusandmeid küsitluse abil.

Loenduse ajal algab loendusandmete töötlus, mis toimub kahes etapis. Andmetöötluse esimene etapp, esmane andmete korrastus on paralleeltegevus andmete kogumise ajal ja vahetult selle järel ja selle tulemusel valmistatakse kogutud andmeid ette järgmisteks andmetöötluse etappideks.

Esmane andmete korrastus hõlmab andmete automaatseid kontrole ning käsitsi töötlust operaatorite poolt (duplikaatide käsitlust ja kodeerimist). Eraldi samm on ankeetide väljalangemiste kontroll, millega tegelevad kvaliteedikontrollijad.

Loendustöötajad

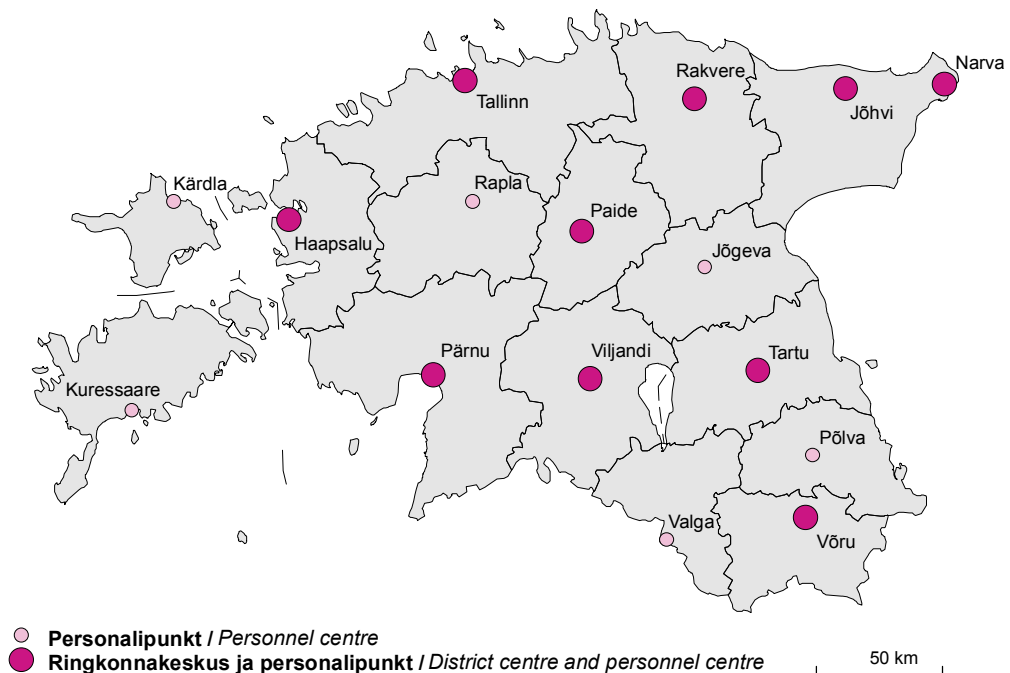
31. detsembrist 2011 kuni 31. märtsini 2012 toimuva rahva ja eluruumide loenduse jaoks palkab Statistikaamet kokku üle 2400 inimese:

- 2200 rahvaloendajat (sh 200 ooteajal rahvaloendajat), tööl 6. veebruarist kuni 2. aprillini 2012
- 132 piirkonnajuhti, tööl 5. detsembrist 2011 kuni 23. aprillini 2012;
- 15 ringkonnajuhti, tööl 8. augustist 2011 kuni 30. aprillini 2012;
- 90 andmetöötluste operaatorit, tööl 15. detsembrist 2011 kuni 4. aprillini 2012 (neist 30 operaatorit kuni 31. oktoobrini 2011);
- 25 personalitöötajat, tööl 8. augustist 2011 kuni 31. jaanuarini 2012;
- 10 andmekogumise kvaliteedi kontrollijad, tööl 16. veebruarist 2012 kuni 2. aprillini 2012.

Neile lisandub 7 klienditoe töötajat, kes on tööl 5. detsembrist 2011 kuni 31. märtsini 2012.

Üle Eesti on loodud 10 ringkonnakeskust ja 16 personalipunkti, mille paiknemist kujutab kaart 1.

Kaart 1. Rahva- ja eluruumide loenduse ringkonnakeskused ja personalipunktid
Map 1. District centres and personnel centres of the Population and Housing Census

Loendajad koguvad andmeid ajavahemikus 16. veebruarist 2012 kuni rahva ja eluruumide loenduse lõpuni 31. märtsil 2012. Ooteajal loendajaid kasutatakse erandlikes olukordades, näiteks kui mõni loendaja haigestub.

Loendaja võib oma tööd planeerida kõikidele nädalapäevadele. Loendaja tööpäev algab töö planeerimisega, seejärel asub ta töönimekirja alusel andmeid koguma (vastajaid intervjuerima, eluruumide asukohti täpsustama) ning päeva lõpus korrastab andmed aruandeid täites.

Loendajad külastavad eluruumi üldiselt ajavahemikus kell 9.00–21.00, selleks pole vaja eelnevat kokkulepet. Küll võib loendaja teha kokkuleppe korral intervjuu ka enne kella 9.00 ja pärast kella 21.00. Vabariigi aastapäev (24. veebruar) on loendajatel vaba, kuid erikokkuleppel loendatavaga tohib loendaja kohtuda ka sellel päeval.

Loendaja põhiline tööülesanne on koguda andmeid etteantud nõuete järgi kõikide jaoskonnas asuvate eluruumide ja nendes elavate isikute kohta. Tööülesannete täitmiseks koostatakse ja aktiveeritakse loendajale töönimekiri, kus on loetletud temale loendamiseks määratud andmeobjektid (eluruumide aadressid). Igal andmeobjektil on oma unikaalne number. Töönimekirja saab loendaja küsitulejarakenduse kaudu oma tööarvutisse vahetult enne küsitlusloenduse algust ja saab asuda sellega tööd tegema alates 16. veebruarist 2011.

Eesti elanikkonda nõustab rahva ja eluruumide loendusega seotud küsimustes telefoni, kirja ja e-posti teel Statistikaameti klienditugi, kelle peamine ülesanne on jagada informatsiooni neile, kes pöörduvad Statistikaameti poole rahva ja eluruumide loendust puudutavate küsimustega.

Ankeet ja selle täitmine

Loendusel on kasutusel kolmes keeles (eesti, vene ja inglise keeles) kolm ankeeti: leibkonnaankeet, eluruumiankeet ja isikuankeet. Leibkonna- ja eluruumiankeet on omavahel tihedalt seotud. Need kolm ankeeti moodustavad ühe ankeedikomplekti. Kui eluruumis elab mitu leibkonda, siis täidetakse iga leibkonna kohta üks komplekt. Ka tühjade eluruumide kohta täidetakse ankeedikomplekt, kuid selles on leibkonnaankeet väga lühike, kuna püsielanikke ei ole ja isikuankeete püsielanike kohta ei teki.

Leibkonnaankeeti märgitakse kõik selle leibkonna liikmed, eluruumi ajutised elanikud ja leibkonnaliikmete välismaale lahkunud lähisugulased koos nende põhiliste identifitseerivate tunnuste – nime, sünniaja, vanuse ja isikukoodiga. Lisaks märgitakse leibkonnaankeedis kõigi leibkonnaliikmete omavahelised sugulussidemed. Leibkonnaankeedis on ka küsimus leibkonnale kuuluva tühja eluruumi ja põllumajandusliku kodumajapidamise kohta.

Järgmisena tuleb täita eluruumiankeet, kus on küsimused elamistingimuste kohta: veevärgi olemasolu, pesemis- ja kütmisvõimalused, aga ka eluruumi omandivorm, hoone ehitusaeg jne.

Kui eluruumiankeet on täidetud, näeb iseloendaja või loendaja isikuankeetide nimekirja. Isikuankeetid tekivad kõikide leibkonnaankeeti kantud isikute (nii püsielanike ja ajutiste elanike kui ka välisriiki lahkunute) kohta. Vastaja võib ise valida, mis järjekorras ta isikuankeete täidab, kuid oluline on, et ükski neist ei ununeks täitmata.

On veel üks ankeediosa, mida on vaja täita ainult loendajal: see on võrdlus registriandmetega. Loendaja sisestatud andmeid eluruumis elavate ja loendatud isikute kohta võrreldakse rahvastikuregistri andmetel selles eluruumis elavate isikutega ning kui neis on erinevusi, nt mõnd rahvastikuregistris esinevat isikut ei loendatud, peab loendaja küsima vastajalt nende kohta lisainformatsiooni. Selle ankeediosa eesmärk on saada teada, kust inimest otsida, kui ta ei ela aadressil, kuhu ta on registreeritud.

On võimalik, et loendaja leiab oma töö käigus uusi andmeobjekte, mida tema töönimekirjas pole. Kindlasti peab ta ka need loendama.

Uus andmeobjekt (eluruum) lisatakse hoonesse siis, kui loendajal on oma jaoskonna kaardil hoone olemas, kuid selles hoones asub mõni eluruum, mida töönimekirjas pole (nt leitakse

kortermajast mõni töönimekirjast puuduv korter või on ühepereelamu jagatud osadeks või ehitatud ümber korteritega elamuks).^a

Loenduse käigus kasutab loendaja sülearvuti kaardirakendust. Enne hoonesse sisenemist kontrollib loendaja kaardilt, kas hoone, mille ees ta seisab, on kaardile märgitud ja kas see asub kaardil õiges kohas. Kui asukoht on õige, märgib loendaja kaardirakenduses üles andmed hoone tüübi ja seisukorra kohta. Hoone tüüp ja seisukord tuleb märkida kõikidele oma jaoskonna hoonetele, kus elavad inimesed või asuvad asustatud või tühjad eluruumid.

Kui hoonet kaardil ei ole, märgib loendaja GPS-i abil kaardile uue hoone asukoha, selle tüübi ja seisukorra. Kui loendajal ei õnnestu eluruumi elanikega kontakti saada, tuleb tal käia eluruumi aadressil kohal vähemalt kolm korda eri aegadel (eri nädalapäevadel ja kellaaegadel), et veenduda, kas kogu päeva jooksul ei ole tõesti kodus ühtegi isikut. Kui loendajal ei õnnestu kolmel korral ühelgi viisil loendatavaga kontakteeruda (telefonile ei vastata, ühelgi ajal ei ole kedagi kodus), helistab ta edasiste tegevusjuhiste saamiseks piirkonnajuhile.

Loenduse läbiviimise korraldus

Rahva ja eluruumide loendust korraldatakse kõikjal üle Eesti. Loendusel on Eesti jagatud kolmeks regiooniks, regioonid on omakorda jagatud ringkondadeks, ringkonnad piirkondadeks ja piirkonnad jaoskondadeks. Regioonid, ringkonnad, piirkonnad ja jaoskonnad on nummerdatud.

Loenduse korraldamise eesmärgil on moodustatud loendusjaoskonnad: ruumi piirkonnad, millesse jäävad loendamisele kuuluvad elanikud ja eluruumid. Loendaja on kinnitatud töölepingu alusel kindla jaoskonna juurde ning täidab oma töökohustusi seal. Loendaja peab teadma oma jaoskonna ja piirkonna numbrit.

Kokku on 2000 loendusjaoskonda ehk loendaja tööpiirkonda, mille jaotust regiooniti näitab tabel 2.

Tabel 2. 2011. aasta rahvaloenduse jaoskondade jaotus regioonide järgi

Table 2. Distribution of the enumeration areas of the 2011 Population Census by regions

Regioonid <i>Regions</i>	Ringkonnad <i>Census districts</i>	Piirkonnad <i>Supervision areas</i>	Jaoskonnad <i>Enumeration areas</i>
1	1–5	48	741
2	6–10	42	631
3	11–15	42	628
Kokku <i>Total</i>	15	132	2000

Loendusjaoskond on terviklik ruumiüksus, millel on kindlad piirid. Need piirid langevad kokku looduses esinevate ja kergesti äratuntavate objektidega. Eelmise loenduse ajal kasutati hõredalt asustatud aladel jaoskondade piiridena asustusüksuste piire, mis pole looduses selgesti eristatavad – piirid olid tõmmatud sirge joonena üle põldude ja metsade. 2011. aastal algaval loendusel on jaoskondade piirideks ainult looduses kergesti ära tuntavad objektid – jõed, kraavid, teed ja tänavad. Võimalust mööda jälgiti jaoskondi moodustades asustusüksuste piire, et muuta hõlpsamaks suhtlus kohalike omavalitsustega.

Loendajate koormused

REL2011 prooviloendusel 2010. aastal saadud info põhjal koostati loendajate koormuste maksimumid nii eluruumide kui ka elanike osas. Nende alusel moodustatud koormusklasse näitab tabel 3.

^a Vahel tuleb uus hoone lisada ka siis, kui loendaja on andmeobjekti lõpetatuks märkinud, kuid selle elanikega on vaja veel kontakteeruda. Sellisest vajadusest teavitab loendajat piirkonnajuh.

Tabel 3. Loendajate koormusklassid eluruumide ja elanike järgi
Table 3. Enumerators' load classes by dwellings and residents

Loendajate koormusklass	Isikute norm	Loendatavaid isikuid tööpäeva (32) kohta maksimaalselt	Loendatavaid eluruume tööpäeva (32) kohta maksimaalselt	Isikute norm (45 päeva kohta)	Eluruumide norm (45 päeva kohta)
<i>Load class</i>	<i>Standard number of persons</i>	<i>Maximum number of persons to be enumerated per working day (32)</i>	<i>Maximum number of dwellings to be enumerated per working day (32)</i>	<i>Standard number of persons (per 45 days)</i>	<i>Standard number of dwellings (per 45 days)</i>
Hajaasustus <i>Low density area</i>	565 (+/- 5%) (min 536; max 594)	18	10	565	307 (+/- 5%) (min 291; max 323)
Eramud <i>Private houses (one-family dwellings)</i>	673 (+/- 5%) (min 639; max 707)	21	11	673	366 (+/- 5%) (min 347; max 385)
Kortermajad ja eramud <i>Blocks of flats and private houses</i>	807 (+/- 5%) (min 766; max 848)	25	14	807	439 (+/- 5%) (min 417; max 461)

Loendusjaoskondade tegemisel nii rahvastikutihedust kui ka eluruumide arvu. Lähtekohaks võeti, et ei elanike ega eluruumide arv loendusjaoskonnas ei või ületada normi rohkem kui 5%. Lisaks kehtestati järgmised nõuded:

1. Ükski jaoskond ei tohi paikneda teise sees ehk nt jaoskond A ei tohi olla täielikult ümbristatud jaoskonnaga B.
2. Jaoskond ei tohi jääda mõlemale poole suurt jõge, kui pole näha jõge ületavaid teid. Väiksemaid jõgesid ja kraave ei pruugi teed ületada.
3. Võimalusel välditi olukordi, kus jaoskonna keskele jääksid suured lagedad alad (nt soomassiivid), millest on võimalik ainult ümbert ringi minna.

Kokkuvõte

REL-i korralduses püütakse teha kõike nii hästi kui võimalik, kasutades selleks tänapäevast tehnikat ja varasemate Eesti loenduste kogemusi, aga ka teistes riikides juba teostunud loenduste õppetunde. Loendus on mahukam ja inforikkam kui ükski varasem Eesti pinnal toimunud loendus.

Võrreldes varasemate loendustega on tänapäeval loenduse korraldamine väljakutse. EL-i viisarežiimi kaotamine, vaba tööjõu liikumine, õpilaste ja üliõpilaste vahetusprogrammid, elukoha registreerimise nõude liberaalsus jts faktorid on muutnud inimesed väga mobiilseks, nii et alalise elukoha määramine võib osutuda keeruliseks. Samuti on loendajal raskem inimestega kontakti saada.

2011.aasta loenduse aluseks on uus, e-riigile kohane lähenemine – e-loenduse ja küsitlusloenduse kombinatsioon, mis annab võimaluse taotleda parimat loenduse kvaliteeti

Loendamisele kuuluvad kõik isikud, kelle püsielukoht 31. detsembril 2011 on Eestis, kes loendusmomendiks on Eestis elanud või kavatseb elada vähemalt 12 kuud (sh illegaalid ning elamislubadega isikud, v.a välisriikide diplomaadid, välisriikide sõjaväeline ja mereväepersonal ning nendega koos elavad perekonnaliikmed).

Samuti loendatakse isikud, kes loendusmomendiks on lahkunud Eestist välisriiki, kuid ei kavatse olla Eestist ära üle 12 kuu.

Kindlasti kuuluvad loendusele ka loenduse ajal välisriigis viibivad Eesti Vabariigi diplomaadid, sõjaväeline ja mereväepersonal ning nendega koos elavad perekonnaliikmed. Teeme koostööd 2236 institutsiooniga, et loendada asustusleibkondade liikmed ja kodutud. Parima tulemuse saavutamiseks koolitame välja kõik loendustöötajad, sest nagu alguses üteldud: „Igaüks loeb“.

AT THE END OF THE YEAR THE POPULATION AND HOUSING CENSUS WILL BEGIN

Diana Beltadze
Statistics Estonia

At the end of the current year, in less than 100 days the 2011 Population and Housing Census – PHC 2011 – will begin in Estonia. This Census is the eleventh in the territory of Estonia – 130 years have passed from the first Census in 1881. The present Census is exceptional in the history of population censuses in Estonia: for the first time the residents can fill out the Census questionnaire on the Internet during e-Census period. Those who do not use this method are visited by the enumerator. As the Census is extremely important for Estonia, but its organisation has changed to a great extent, we are going to provide an overview of the organisation of the Census in this article.

Population Censuses are conducted as unified census rounds all over the world under the coordination of the UN. In 2010 and 2011 Population and Housing Censuses are held in the majority of countries all over the world. For the time being, censuses have been conducted e.g. in the US, China, United Kingdom, Japan, Russia, but also in Latvia and Lithuania. Mostly the traditional interview method is used, but some European countries conduct register-based censuses, e.g. Austria, Norway, Sweden, Finland and Denmark. In the European Union, the year 2011 has been scheduled as the year of conducting the present cycle of the Population Census. Carrying out the censuses at the time scheduled has been laid down by the Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council^a.

Among other indicators, the given document also specifies:

- *list of authorised methods*
- *list of obligatory indicators*
- *form of submitting the results*
- *due date of submitting the results*

In Estonia the main organiser of the Census is Statistics Estonia. The Census is financed from the state budget. The Government of the Republic of Estonia scheduled the Census moment of the 2011 Population and Housing Census (PHC 2011) at 00:00 on the eve of 31 December 2011 and the time of the Census from 31.12.2011 until 31.03.2012^b.

The motto of the Census is “Everyone counts!” This expresses the idea of the Population Census – participation of each person in the Census contributes to its success. At the same time this message indicates to the possibility to enumerate oneself on the web for the first time, but also to the value of a person.

The purpose

The purpose of the 2011 Population Census is to collect data not only on the population and population size of the country, but also on occupied and unoccupied dwellings, as well as structure, situation, living conditions and distribution of the households.

^a <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:218:0014:0020:EN:PDF>

^b Government of the Republic Order No 438 of 15 October 2009 (only in Estonian).

Data to be collected

In the collection and processing of data in the course of the Population Census, the producer of official statistics shall proceed from the requirements provided for in Regulation (EC) No 763/2008 of the European Parliament and of the Council on population and housing censuses. Arising from the internal need for official statistics, the additionally collected and processed data on persons and household members shall be as follows:

1) identification data; 2) geographical and migration data; 3) demographic data; 4) economic data; 5) educational data; 6) health data; 7) data from the citizens of a foreign state temporarily (for at least three months) staying in Estonia; 8) data on the difference between the actual and registered place of residence; 9) data on the temporary residents of a household; 10) data of an institutional household; 11) data on a household's agricultural activity; data on address, space and technical facilities of dwellings.

Method

Pursuant to the decision of the Population Census Committee the combined overwhelming method will be used in conducting the PHC 2011. It means that for the first time in the history of the Estonian population censuses in addition to face-to-face interviews also the e-census is used for data collection, which enables persons and their households to enumerate themselves by filling out e-questionnaires on the Internet. It also means that in conducting the PHC 2011 Statistics Estonia has moved on from formerly used paper questionnaires and the enumerator enters the information directly in the laptop, from where it will be immediately forwarded to the server via secured channels. Thus we face the first paperless census during the 130-year long history of population censuses in Estonia. To reduce the burden of the respondent, part of the data will be taken from the registers and will not be asked from the respondents, e.g. on the basis of the Population Register data, the citizenship characteristic will be pre-filled, and, if possible, also the places of birth of parents. Estonian Education Information System provides information about person's studies. However, part of the data will be asked directly from the respondent as it used to be traditional during previous population censuses in Estonia.

Time of the Census

Time of the Census is divided into the following stages:

- e-Census – 31.12.11 – 31.01.12
- data arrangement – 1.02 – 15.02.12
- Census interview – 16.02.12 – 31.03.12

Table 1. Stages of the 2011 Population and Housing Census

Census stages		Activity
31.12.2011–31.01.2012	e-Census	Estonian residents have a possibility to enumerate themselves by filling out e-questionnaire on the Internet via eSTAT – the electronic data transmission environment (https://estat.stat.ee/).
01.02.–15.02.2012	Data arrangement	Electronically transmitted data are arranged in Statistics Estonia; enumerators' working lists are compiled to enumerate the persons and households who did not enumerate themselves properly on the Internet.
16.02.–31.03.2012	Census interview	Enumerators visit the households and dwellings where the data were not transmitted electronically and fill out their Census questionnaires in the course of the interview.

During the Census, processing of the Census data will begin, which will be carried out in two stages. The first stage of data processing, primary data arrangement, is a parallel activity during data collection and immediately after that and as a result the collected data will be prepared for the next stages of data processing.

The primary data arrangement includes automatic data control and manual processing by operators (handling of duplicates, coding). A separate step is controlling the eliminated questionnaires, which is carried out by quality control managers.

Census employees

For conducting the Population and Housing Census conducted from 31 December 2011 to 31 March 2012, Statistics Estonia recruits over 2,400 persons:

- *2,200 enumerators (incl. 200 enumerators on-call time), working from 6 February 2012 to 2 April 2012*
- *132 supervisors of enumerators, working from 5 December 2011 to 23 April 2012*
- *15 district heads, working from 8 August 2011 to 30 April 2012*
- *90 data processing operators, working from 15 December 2011 to 4 April 2012 (of which 30 operators until 31 October 2011)*
- *25 personnel employees, working from 8 August 2011 to 31 January 2012*
- *10 data quality control managers, working from 16 February 2012 to 2 April 2012*

In addition 7 providers of Contact Centre services will be recruited, working from 5 December 2011 to 31 March 2012.

10 district centres and 16 personnel centres have been established all over Estonia (Map 1, p. 8)

Enumerators collect data from 16 February 2012 until the end of the Population and Housing Census on 31 March 2012. Enumerators on-call time are used in case of exceptional circumstances, e.g. when some enumerator is taken ill.

The enumerator can plan his/her work on all weekdays. Enumerator's working day starts with planning his/her work, then he/she starts to collect data according to work list (interviewing respondents, specifying locations of dwellings) and at the end of the day arranges the data by filling in reports.

As a rule, enumerators visit people at their homes from 9.00–21.00, prior agreement is not obligatory in this case. If the enumerator has prior agreement with the respondent, the interview can be conducted also before 9.00 and after 21.00. The Independent Day (24 February 2012) is free for enumerators, but in case of special agreement the enumerator can meet the respondent on that day as well.

The main task of the enumerator is to collect data according to the prescribed requirements relating to the data objects of the enumeration area or the dwellings and residents in the area. For completing the working tasks, a working list will be compiled and activated for the enumerator which includes the data objects (addresses of dwellings) the enumerator has to enumerate. Each data object has a unique number. The working list will be sent to the enumerator's working computer via interviewer application just before the beginning of the census interview and he can start working with it from 16 February 2011.

Contact Centre of respondents of Statistics Estonia consults the population of Estonia relating the issues of the Population and Housing Census by phone, mail and e-mail. The main task of the Contact Centre is to provide information to those who turn to Statistics Estonia with questions related to the Population and Housing Census.

Questionnaire and filling out the questionnaire

Three questionnaires in three languages (Estonian, Russian and English) are used in the Census: household questionnaire, housing questionnaire and personal questionnaire. Household and housing questionnaires are closely connected with each other. These three questionnaires form one questionnaire set. If several households live in one dwelling, one set will be filled out for each household. A questionnaire set will be also filled out for empty dwellings, but in this case the household questionnaire is very short as no permanent residents live there, so there are no personal questionnaires for permanent residents.

The following data will be recorded in the household questionnaire: all members of the household, temporary residents of the dwelling and close relatives of household members who have left for abroad together with their identification data – name, time of birth, age and personal identification code. In addition relationship ties between all household members will be recorded in the household questionnaire. There is also a question about empty dwelling belonging to a household and agricultural household plot in the household questionnaire.

The housing questionnaire includes questions relating to living conditions – whether the dwelling is equipped with water supply system; washing and heating facilities, but also the form of ownership and time of construction of the dwelling, etc.

When the housing questionnaire has been completed, the self-enumerator or enumerator will see the list of personal questionnaires. Personal questionnaires can be found for all persons entered in the household questionnaire (for permanent and temporary residents, as well as for those who have left for foreign countries). The respondent can choose in which order to fill out the personal questionnaires, but it is essential not to forget any of them.

There is a part of the questionnaire that has to be completed only by the enumerator – comparison with register data. The data entered by the enumerator relating to the persons living in the dwelling and being enumerated are compared with the data of the Population Register and if there are differences (e.g. some persons living in the dwelling according to the register have not been enumerated), the enumerator has to ask the respondent additional information about them. The aim of this part of the questionnaire is to get to know where to find the person if he/she does not live at the address where he/she has been registered in.

It is possible that during the work process the enumerator finds new data objects which are not in his working list. By all means, these new objects must also be enumerated. A new data object (dwelling) will be added to the building if the building is on the map of the enumeration area, but there is a dwelling in the building that is not included in the working list.

During the enumeration process the enumerator uses laptop computer's map application. Before entering the building, the enumerator checks on the map whether the building has been marked on the map and whether it is located in the right place on the map. If the location is correct, the enumerator will record in map application the data relating to the type of building and its condition. The type of building and condition has to be marked for all buildings of the enumerator's area where people live or which include occupied or unoccupied dwellings.

If the building is not on the map, the enumerator will mark the location, type and condition of a new building on the map (with the help of GPS). If the enumerator fails to contact the residents of the dwelling, he/she has to go to the corresponding address at least three times at different times (different weekdays and hours) to make sure that there is nobody home during the day. If the enumerator still fails to contact the residents of the dwelling (the phone is not answered, nobody is home), the enumerator calls the supervisor in order to get further instructions.

Organisation of Census

The Population and Housing Census will be conducted all over Estonia. During the Census, Estonia has been divided into three regions; regions have been divided into Census districts, districts into supervision areas and supervision areas into enumeration areas. Regions, districts and areas are numbered.

For conducting the Census, enumeration areas have been formed, i.e. areas containing residents and dwellings which have to be enumerated.

Based on an employment contract, the enumerator has been assigned to a certain enumeration area and will be performing his/her job duties there. The enumerator has to know his/her supervision and enumeration area's number. There are 2,000 enumeration areas as total (Table 2, p. 10).

Enumeration area is an integrated spatial unit with fixed borders. These borders coincide with objects in the nature which are easily recognisable. During the previous Census, settlement borders were used as borders for enumeration areas in low density areas. Settlement borders are not easily distinguishable in the nature – the borders went as straight lines over fields and forests. For the 2011 Population and Housing Census, only easily recognisable natural objects – rivers, ditches, roads, streets – are used as borders for enumeration areas. Settlement borders were followed as much as possible to facilitate communication with local governments.

Enumerators' work loads

According to the information obtained in the Pilot Census of PHC 2011 in 2010, the maximum loads for enumerators were calculated with regard to dwellings as well as residents. On the basis of these loads load classes were formed (Table 3, p. 11).

Population density served as a basis for forming enumeration areas. The number of persons or the number of dwellings in an enumeration area could not be more than 5% larger than the standard. In addition the following requirements have to be taken into account:

- 1. Enumeration areas should not be located inside each other, i.e. area A should not be entirely surrounded by area B.*
- 2. Enumeration area must not be located on both sides of a big river if there are no roads crossing the river. Roads need not cross smaller rivers and ditches.*
- 3. If possible, the situations where big bare areas (swamp massifs) are located in the middle of the enumeration area should be avoided.*

Summary

While organising the 2011 Population and Housing Census, we are trying our best to conduct it as proficiently as possible, making use of modern technology, experiences of previous censuses in Estonia, but also experiences of censuses conducted in other countries. This Census is more voluminous and provides more information than any of the previous censuses in the territory of Estonia.

Compared to the previous censuses, conducting the present Census is a challenge. The abolishment of visa regime in the EU countries, free movement of workers, exchange programmes for students, liberality of requirement to register the place of residence, etc. have turned the people more mobile and specifying the permanent place of residence may turn out to be complicated. It is also more difficult for the enumerator to contact people.

The 2011 Population Census is based on a new conception suitable for an e-country – a combination of e-Census and face-to-face interviews which gives an opportunity to strive for better quality of the Census.

Persons covered by the Census comprise those whose permanent place of residence on 31 December 2011 is in Estonia, who for the moment of Census have been living or are going to live in Estonia for at least 12 months (incl. illegals and persons with residence permits, except for the diplomatic staff of foreign countries, military and marine personnel of foreign countries and family members living with them in foreign countries), as well as persons who have left Estonia for a foreign country by the moment of Census, but who are not planning to stay away from Estonia more than 12 months; also the diplomatic staff of the Republic of Estonia and military and marine personnel and family members living with them in foreign countries during the Census. During the Census, Statistics Estonia co-operates with 2,236 institutions to enumerate members of institutional households and homeless people. To get better results, all Census employees are trained, because as mentioned already at the beginning of the article, "Everyone counts".

PÕLLUMAJANDUSTOOTMISE OLULISEMAD TULEMUSED 2010. AASTAL

Helina Uku
Statistikaamet

Põllumajanduse tootmisstatistika ülesanne on anda ülevaade põllumajandusmaa kasutamise, põllukultuuride ning viljapuu- ja marjaaedade pinna, saagi ja saagikuse, loomade arvu ja loomakasvatustoodangu ning mineraal- ja orgaanilise väetise kasutamise kohta. Artiklis tehakse kokkuvõtte 2010. aasta olulisematest tulemustest, võrreldakse neid eelnevate aastatega ning kirjeldatakse Eesti põllumajanduse asukohta teiste Euroopa Liidu riikide hulgas.

Sissejuhatus

Põllumajanduse tootmisstatistikat kogutakse eelkõige lähtudes Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrustest nr 1165/2008 ja nr 543/2009, millega reguleeritakse vastavalt loomakasvatuse- ja taimekasvatusestatistika tegemist. Samuti võetakse arvesse omamaiste statistikatarbijate soove. Kuigi põllumajandusstatistilisi andmeid kogutakse eelkõige valikvaatlustega, kasutatakse viimastel aastatel andmeesitajate koormuse vähendamiseks ning topelt andmeesitamise vältimiseks ka võimalikult palju usaldusväärseid administratiivandmeid. Uute kogutavate näitajate lisamisel jälgitakse, et andmeesitajate koormus jääks seejuures võimalikult madalaks. Põllumajanduse tootmisstatistika suurimad välismaised tarbijad on Eurostat, DG AGRI, FAO ja teised rahvusvahelised organisatsioonid. Suurim kodumaine tarbija on Põllumajandusministeerium, kes kasutab põllumajandusstatistikat riikliku põllumajanduspoliitika väljatöötamisel. Olulised põllumajandusstatistika tarbijad on ka mitmesugused tootjate liidud, teadusasutused, ajakirjandus ja üliõpilased.

Peamised artiklis kasutatavad mõisted:

Kasutatav põllumajandusmaa – vaatlusaastal põllumajandussaaduste tootmiseks kasutatav või heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes säilitatav maa (sh põllumaa, püsirohuma, viljapuu- ja marjaaiad, puukoolid, koduaiad).

Kasvupind – põllukultuuri all olev pind.

Koduaed – majapidamise muust maast eraldi käsitletav maa, kus aiasaadusi kasvatatakse oma pere tarbeks (saadusi müüakse ainult siis, kui neid jääb üle). Koduaedade hulka ei kuulu iluaiad (pargid, muruplatsid).

Kogusaak – koristatud pinnalt saadud saak, k.a oma tarbeks (katmikkultuuri kogusaak on kõikidest külviringidest saadud summaarne saak).

Lihatoodang – tunnustatud lihakäitlemisetevõtetele või kokkuostjatele tapaks, k.a ekspordiks (väljavedu Eestist nii väljapoole Euroopa Liitu kui ka teistesse Euroopa Liidu riikidesse) müüdüd ning majapidamistele kuuluvates tapapunktides tapetud või teenustööna mujal tappa lastud loomade liha.

Looduslik (püsi)rohuma – külvikordade süsteemis mitteolev maa, mida kasutatakse haljasmassi või heina tootmiseks või karjatamiseks või mida säilitatakse heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes (taimestik kasvab külvatuna või isekülvina). Alates 2003. aastast arvestatakse haritavale maale rajatud üle viie aasta vanune pikaajaline rohuma loodusliku rohuma hulka.

Põllumajanduslik majapidamine – ühtse majandusliku ja tehnilise juhtimisega tootmisüksus, kus toodetakse põllumajandussaadusi või säilitatakse maad heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes ja:

- kus on vähemalt üks hektar kasutatavat põllumajandusmaad või
- kus on vähem kui üks hektar kasutatavat põllumajandusmaad ja kus toodetakse põllumajandussaadusi peamiselt müügiks.

Üksused, kus põllumajandussaadusi ei toodeta, kuid säilitatakse maad heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes, loetakse põllumajanduslike majapidamiste hulka kuuluvaks alates 2007. aastast.

Põllumajanduslik kodumajapidamine – majandusüksus, kus põllumajandusmaad on vähem kui üks hektar, kuid on vähemalt 50 ruutmeetrit köögiviljamaad või kolm viljapuud või kuus marjapõõsast või kümme küülikut või kümme kodulindu või teisi põllumajandusloomi või kolm mesipuud ja kus toodetakse põllumajandussaadusi peamiselt oma tarbeks.

Põllumaa – regulaarselt vastavalt külvikordadele töödeldav maa.

Põllumaa jaguneb järgmiselt:

- teravilja (nisu, rukis, tritik, oder, kaer, segavili, tatar) kasvupind kuiva tera saamiseks;
- kaunvilja (hernes, põlduba ja lupiin, muu kaunvili, sh tera- ja kaunvilja segu) kasvupind kuiva tera saamiseks;
- kartuli kasvupind;
- söödajuurvilja (v.a seemnekasvatus) kasvupind;
- tehniliste kultuuride (raps ja rüps, õli- ja kiulina, ravim- ja maitsetaimed, muud tehnilised kultuurid) kasvupind;
- köögivilja kasvupind avamaal ja madala katte all;
- maasika kasvupind;
- lillede ja ehistaimede kasvupind avamaal ja madala katte all;
- katmikköögivilja (kogu kasvuperioodi või enamiku sellest klaasi, elastse või jäiga plastiga kaetud statsionaarsetes kasvuhoonetes asuv köögivili) kasvupind;
- katmiklillede ja -ehistaimede (kogu kasvuperioodi või enamiku sellest klaasi, elastse või jäiga plastiga kaetud statsionaarsetes kasvuhoonetes asuvad lilled ja ehistaimed) kasvupind;
- söödakultuuride (külvikordade süsteemis kuni viie aasta kestel karjatamiseks, heinaks või siloks kasvatatavad rohhtaimed) – mitmeaastaste heintaimede (lühiajaline rohumaa), maisi ja muu roheline sööda (k.a teravili ja kaunvili haljasmassiks) – kasvupind;
- söödakultuuride seemnekasvatuspind;
- kesa, haljasväetistaimede kasvupind (tavaliselt terveks koristusaastaks taastuma jäetud maa) – must ja roheline kesa.

Saagikus – kasvupinna iga hektari kohta aruandeaastal koristatud saak.

Viljapuu- ja marjaaiad – viljapuude ja aiamarjakultuuride (v.a maasikakasvatus) pind.

Taimikasvatus

Eesti pindala on 4 522 763 hektarit, millest 2010. aastal moodustas 948 800 hektarit ehk 21% põllumajandusmaa (tabel 1). 2010. aastal moodustas kogu kasutatavast põllumajandusmaast 88% ehk 839 400 hektarit põllumajandustootmises kasutatav maa ning 12% ehk 109 400 hektarit oli maa, mida põllumajandustootmises ei kasutatud, kuid hoiti põllumajanduse ja keskkonna seisukohast heas korras ehk niideti.

Tabel 1. Kasutatav põllumajandusmaa, 2006–2010

Table 1. Utilised agricultural land, 2006–2010
(tuhat hektarit – thousand hectares)

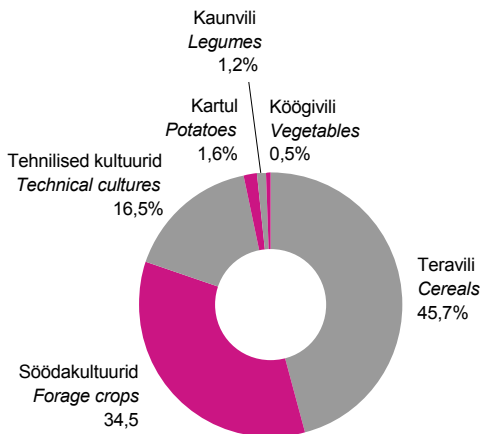
	2006	2007	2008	2009	2010	
Kasutatav põllumajandusmaa kokku	898,5	914,7	906,5	931,8	948,8	<i>Utilized agricultural land total</i>
põllumajandustootmises kasutatav maa	761,6	823,3	802,3	799,9	839,4	<i>area of agricultural production</i>
põllumaa (k.a maasikas)	559,1	599,3	597,8	596,4	645,1	<i>arable land (incl. strawberries)</i>
viljapuude ja marja-kultuuride istandikud (v.a maasikas), puukoolid	8,9	8,3	7,9	8,1	7,1	<i>orchards and berry plantations (excl. strawberries), nurseries</i>
looduslik (püsi)rohuma	193,6	215,7	196,6	195,4	187,3	<i>permanent grassland</i>
maa, mida ei kasutata põllumajandustootmises, kuid mida hoitakse heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes	136,9	91,4	104,2	131,9	109,4	<i>land not used for agricultural production but maintained in good agricultural and environmental condition</i>

Kasutatava põllumajandusmaa pindala on viimase viie aasta jooksul stabiilselt suurenenud ning oli mullu võrreldes 2009. aastaga 2% suurem ja 6% suurem kui 2006. aastal.

Põllumajandustootmises kasutatava maa pindala on aastaga suurenenud 5% ning heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes hoitava maa pindala vähenenud 17%. 2010. aastal moodustas põllumajandustootmises kasutatavast maast 77% põllumaa (k. a maasikas), 1% viljapuu- ja marjaaiad (v. a maasikas) ning puukoolid ja 22% looduslik (püsi)rohuma.

2010. aastal kasvatati põllukultuure 602 000 hektaril, mis on vaadeldud ajavahemikul suurenenud 12%. Võrreldes 2009. aastaga suurenes kasvupind 6%. Kasvupinna suurenemise põhjus on eelkõige järjest laienev rapsikasvatuse. Samuti on oluliselt suurenenud kaunviljade kasvupind. Viimase populaarsuse suurenemine on tingitud ilmselt keskkonnasõbraliku majandamise toetuse taotlemise võimalusest ning viimaste aastate kaunviljadele sobivatest kuivadest suvedest. Põllukultuuride kasvupinnast ligi poole moodustavad teraviljad (joonis 1), kolmandiku söödakultuurid, 17% tehnilised kultuurid ning ülejäänud moodustavad kartul, kaunivili ning avamaaköögiviljad.

Teravilja kasvupind vähenes 2009. aastaga võrreldes 13%. 2010. aastal kasvatati teravilja kokku 275 300 hektaril (tabel 2). Esialgsetel andmetel moodustas Eesti teravilja kasvupind kogu EL-27 teravilja kasvupinnast (ilma riisita) kõigest 0,5%, Eestile sarnase suurusega teravilja kasvupind oli näiteks Iirimaa ja suurima teravilja kasvupinnaga oli Prantsusmaa. Eestis hõlmas 43% teravilja kasvupinnast nisu ja 38% oder. Viimase viie aasta jooksul on kõige enam muutunud rukki kasvupinna suurus. 2008. aastal oli see kolm korda suurem kui 2006. aastal, kuid pärast seda on hakanud jälle tasapisi kahanema. Nisu kasvupind on viimase viie aasta jooksul stabiilselt suurenenud. Ka odra kasvupind oli stabiilse suurusega kuni 2010. aastani, mil see vähenes võrreldes 2009. aastaga ligi neljandiku võrra. Odra kasvupinna vähenemise põhjus võib olla langenud nõudluses, sest loomakasvatuse kahanemisel langeb nõudlus ka söödateravilja järgi. Samuti on nisul odrast kõrgem kokkuostuhind ning seega on seda kasulikumuüa.

Joonis 1. Põllukultuuride kasvupind, 2010*Figure 1. Sown area of field crops, 2010*

2010. aasta erakordselt kuum ja kuiv suvi mõjutas otseselt ka põllumajandustootmist. Kuigi teravilja kvaliteet oli väga hea, jäid terad viljapeades ja ka kogusaak kuivuse tõttu väikseks. Teravilja kogusaak oli 2010. aastal 678 400 tonni ehk ligi neljandiku võrra väiksem kui aasta varem, samuti oli see väikseim saak alates 2007. aastast. Esialgsetel andmetel moodustas Eesti teraviljasaak mullu kogu EL-27 keskmisest teraviljasaagist 0,24%. Kõige suurem osa teraviljasaagist oli oder (38%), ehkki odra kogusaak oli viimase viie aasta väikseim. Eesti aastakeskmine rahvaarv oli 2010. aastal 1 340 160, seega saadi elaniku kohta teravilja 506 kilogrammi ehk 146 kilogrammi vähem kui aasta varem.

Teravilja keskmine saagikus oli 2010. aastal 2464 kilogrammi hektari kohta, mis on viimase nelja aasta väikseim ning viimaste hulgas ka teiste Euroopa Liidu liikmete hulgas. Esialgsetel andmetel oli 2010. aastal EL-25 keskmine teravilja saagikus 5130, Lätis ja Leedus vastavalt 2770 ja 2750 ning Soomes 3140, suurim saagikus aga Hollandis – 8570 kilogrammi hektari kohta.

2010. aastal kasvatati kaunvilju 7300 hektaril, mis on ligi poole võrra suurem kasvupind kui aasta varem. Kaunviljade populaarsuse kasvu põhjused on ilmselt keskkonnasõbraliku majandamise toetuse saamise võimalus ning viimaste aastate kaunviljadele sobivad kuivad suved. Kaunviljade saak oli 12 600 tonni, mis on vaadeldud aastate kõrgeim. Saagikus oli 1713 kilogrammi hektarilt, mis on samuti vaadeldud aastate parim tulemus.

Rapsi ja rüpsi kasvupind oli mullu 98 200 hektarilt, mis on vaadeldud aastate suurim ja 2009. aastaga võrreldes viiendiku võrra suurem. Suurenenud on nii suvi- kui ka talirapsi kasvupind. 2010. aastal saadi 131 000 tonni rapsi- ja rüpsiseemet ning saagikus oli 1334 kilogrammi hektarilt, mis on vaadeldud aastate madalaim tulemus ja mis on viimaste hulgas ka teiste Euroopa Liidu liikmete seas.

2010. aastal külvati 2011. aasta saagiks 60 506 hektarit talinisu (eelmise sügiskülviga võrreldes 19% enam), 11 883 hektarit talirukist (-25%), 672 hektarit taliotra (-58%) ja 6912 hektarit tritikut (-16%) ja 15 290 hektarit talirapsi (+49%).

Kuigi eestlasi seostatakse rohke kartulisöömisega, kartuli kasvupind 2006.–2009. aastal hoopis vähenes pidevalt, kuid 2010. aastal oli see siiski 3% suurem kui aasta varem. 2010. aasta kuiv suvi ei olnud kartulikasvatajale soodne, ent saak oli 17% ja saagikus 14% suurem kui aasta varem. 9400 hektarilt saadi 163 400 tonni kartulit ehk 17 456 kilogrammi hektari kohta. Eesti kartulisaagikus on teiste Euroopa Liidu liikmete hulgas üsna keskmisel positsioonil, suurim saagikus saavutati Hollandi kartulipõldudel – 43 590 kilogrammi hektari kohta. 2010. aastal toodeti Eestis 122 kilogrammi kartulit elaniku kohta (2009. aastal 104 kilogrammi elaniku kohta).

Avamaakõogivilja kasvupind viimase viie aastaga oluliselt muutunud ei ole ja 2010. aastal oli see 2800 hektarit. Kõige enam kasvatati kapsast (679 hektaril) ja porgandit (588 hektaril). Mullu kasvatati 73 900 tonni kõogivilja (sellest 59 200 tonni avamaal) ehk 55 kilogrammi elaniku kohta (2009. aastal 53 kilogrammi elaniku kohta).

Tabel 2. Olulisemate taimekasvatussaaduste tootmine, 2006–2010

Table 2. Production of more important crops, 2006–2010

	2006	2007	2008	2009	2010	
Teravili kokku						<i>Cereals total</i>
kasvupind, tuhat ha	280,3	292,3	309,3	316,4	275,3	<i>sown area, thousand ha</i>
saak, tuhat t	619,3	879,5	864,2	873,5	678,4	<i>production, thousand t</i>
saagikus, kg/ha	2 210	3 009	2 794	2 761	2 464	<i>yield, kg/ha</i>
rukis						<i>rye</i>
kasvupind, ha	7,3	16,8	21,4	15,3	12,6	<i>sown area, ha</i>
saak, t	17,8	61,0	65,6	39,1	25,0	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	2 449	3 620	3 073	2 555	1 983	<i>yield, kg/ha</i>
nisu						<i>wheat</i>
kasvupind, ha	90,8	99,5	107,6	113,6	119,4	<i>sown area, ha</i>
saak, t	219,6	345,7	342,4	342,5	327,6	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	2 417	3 476	3 183	3 015	2 744	<i>yield, kg/ha</i>
oder						<i>barley</i>
kasvupind, ha	142,1	136,1	136,5	140,7	104,8	<i>sown area, ha</i>
saak, t	302,7	362,8	349,2	376,9	254,8	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	2 131	2 665	2 558	2 680	2 431	<i>yield, kg/ha</i>
kaer						<i>oats</i>
kasvupind, ha	32,6	31,5	34,2	36,1	30,4	<i>sown area, ha</i>
saak, t	63,6	85,2	77,5	86,5	54,5	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	1 953	2 706	2 263	2 394	1 790	<i>yield, kg/ha</i>
Kaunvili						<i>Legumes</i>
kasvupind, ha	4,6	5,7	4,8	4,9	7,3	<i>sown area, ha</i>
saak, t	5,5	9,5	3,3	7,6	12,6	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	1 198	1 668	691	1 547	1 713	<i>yield, kg/ha</i>
Raps ja rüps						<i>Rape and turnip rape</i>
kasvupind, ha	62,5	73,6	77,7	82,1	98,2	<i>sown area, ha</i>
saak, t	84,6	133,3	111,1	136,0	131,0	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	1 354	1 812	1 431	1 657	1 334	<i>yield, kg/ha</i>
Kartul						<i>Potatoes</i>
kasvupind, ha	11,5	11,1	8,7	9,1	9,4	<i>sown area, ha</i>
saak, t	152,6	191,8	125,2	139,1	163,4	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	13 261	17 195	14 315	15 275	17 456	<i>yield, kg/ha</i>
Avamaa köögivilid						<i>Open-field vegetables</i>
kasvupind, ha	2,8	2,8	2,4	2,8	2,8	<i>sown area, ha</i>
saak, t	48,9	57,4	50,7	59,1	59,2	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	17 283	20 546	20 916	21 446	21 166	<i>yield, kg/ha</i>
Ühe- ja mitmeaastased söödakultuurid						<i>Annual and multiannual forage crops</i>
kasvupind, ha	176,8	192,8	173,6	149,9	207,8	<i>sown area, ha</i>
saak, t	1 683,2	2 350,0	2 351,1	1 917,2	2 338,5	<i>production, t</i>
saagikus, kg/ha	9 731	12 522	13 924	13 126	11 430	<i>yield, kg/ha</i>

Ühe- ja mitmeaastaste söödakultuuride kasvupind suurenes aastaga üle kolmandiku võrra, kuid saadud haljasmassisaak vaid veidi üle viiendiku.

Viljapuu- ja marjaistandike pindala (k.a maasikas) oli 2010. aastal 14% väiksem kui 2009. aastal ning peaaegu poole viljapuu- ja marjaistandike pindalast hõlmasid õuna- ja pimiad (tabel 3). Puuvilju ja marju saadi 7100 hektarilt 5100 tonni, mida on ligi poole vähem kui 2009. aastal. Ühtlasi oli puuvilja- ja marjasaak viimase viie aasta väikseim – 4 kilogrammi elaniku kohta (2009. aastal 7 kilogrammi elaniku kohta).

Tabel 3. Viljapuu- ja marjaaiad (k.a maasikas), 2006–2010
Table 3. Fruit and berry plantations (incl. strawberries), 2006–2010

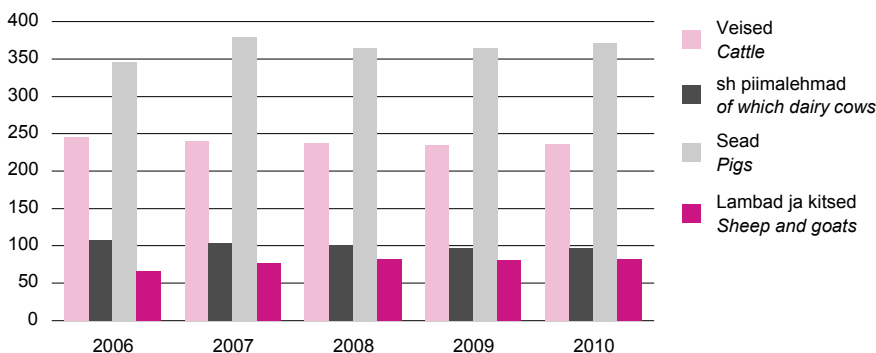
	2006	2007	2008	2009	2010	
Viljapuu- ja marjaaiad						<i>Fruit and berry plantations</i>
kasvupind, tuhat ha	9,4	8,6	8,1	8,3	7,1	<i>planted area, thousand ha</i>
saak, tuhat t	5,9	6,6	5,5	9,8	5,1	<i>production, thousand t</i>
saak, kilogrammi kandeealise istandiku hektari kohta	703	858	755	1 285	764	<i>production, kilograms per plantation hectare of carrying age</i>
õunad ja pirnid						<i>apples and pears</i>
kasvupind, tuhat ha	5,1	4,3	4,0	4,2	3,3	<i>planted area, thousand ha</i>
saak, tuhat t	2,8	4,1	2,3	5,5	2,0	<i>production, thousand t</i>
saak, kilogrammi kandeealise istandiku hektari kohta	594	972	569	1 333	615	<i>production, kilograms per plantation hectare of carrying age</i>
kirsid ja ploomid						<i>cherries and plums</i>
kasvupind, tuhat ha	1,0	1,0	0,9	0,9	0,7	<i>planted area, thousand ha</i>
saak, tuhat t	0,5	0,1	0,2	0,8	0,4	<i>production, thousand t</i>
saak, kilogrammi kandeealise istandiku hektari kohta	473	174	245	924	531	<i>production, kilograms per plantation hectare of carrying age</i>
marjad (k.a maasikas)						<i>berries (incl. strawberries)</i>
kasvupind, tuhat ha	3,3	3,3	3,2	3,2	3,1	<i>planted area, thousand ha</i>
saak, tuhat t	2,6	2,4	3,0	3,5	2,7	<i>production, thousand t</i>
saak, kilogrammi kandeealise istandiku hektari kohta	998	910	1 233	1 328	1 003	<i>production, kilograms per plantation hectare of carrying age</i>

Loomakasvatus

Alates üheksakümnendatest on veiste, sh piimalehmade arv pidevalt vähenenud. Mullu veiste ja piimalehmade arv võrreldes 2009. aastaga oluliselt ei muutunud. 2010. aastal oli Eestis 236 300 veist, sh 96 500 piimalehma (joonis 2). Piimalehmade arv on teist aastat alla 100 000 looma. Samas on lootust, et piimalehmade arv hakkab jälle tasapisi suurenema, kuna piima kokkuostuhinnad on kasvanud ja nõudlus piima järele on olemas. Kuigi kolme viimase aasta koondandmeid Euroopa Liidu kohta pole avaldatud, on eelnevatel aastatel Eesti veised moodustanud EL-27 veiste arvust keskmiselt vaid 0,3% ning piimalehmad 0,4%.

Sigade arv suurenes aastaga 2% ja 2010. aasta lõpus oli neid 371 700. Kuigi sigu kasvatatakse põllumajandusloomana Eestis kõige rohkem, on viimastel aastatel nende osatähtsus EL-27 hulgas olnud siiski vaid keskmiselt 0,2%.

Lammaste ja kitsede arv suurenes aastaga 3% ning neid oli möödunud aasta lõpus 82 700 (neist lambaid 78 600 ja kitsi 4100).

Joonis 2. Loomade arv (tuhat), 2006–2010*Figure 2. Number of livestock (thousands), 2006–2010*

Lindude arv kasvas viimase viie aasta jooksul esimest korda üle kahe miljoni – neid oli 2010. aastal 2 046 400 ehk 14% rohkem kui 2009. aastal (tabel 4). Kuigi vahepealsetel aastatel kannatas linnukasvatus haiguste tõttu, on lindude arv nüüdseks taastunud.

Hobuste arv on aastaga kasvanud üle neljandiku võrra – kui 2009. aastal oli neid põllumajanduslikes majapidamistes 5400, siis 2010. aastal 6800. Hobuste arvu oluline kasv on seletatav 2010. aastal toimunud põllumajandusloendusega, mille tulemusena lisandus hulk seni teadmata hobusekasvatajaid põllumajanduslike majapidamiste andmekogusse.

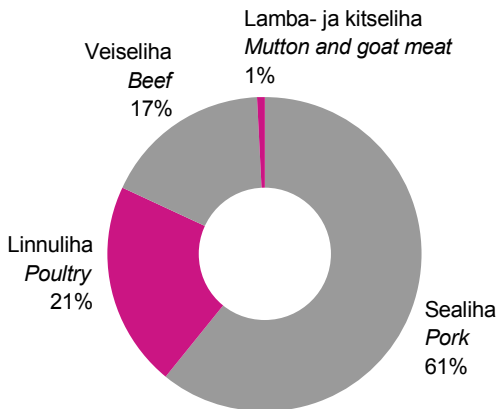
Tabel 4. Linnud, hobused ja mesilaspered (tuhat), 2006–2010*Table 4. Poultry, horses and colonies of bees (thousands), 2006–2010*

	2006	2007	2008	2009	2010	
Hobused	4,9	5,3	5,3	5,4	6,8	Horses
Linnud	1 638,7	1 477,6	1 757,3	1 792,2	2 046,4	Poultry
Mesilaspered	38,0	29,7	24,8	27,5	28,3	Colonies of bees

Lihatoodang oli 2010. aastal 75 400 tonni ehk enam-vähem sama suur kui aasta varem (tabel 5). Üle poole lihatoodangust moodustas sealihha (61%), 21% linnuliha ja 17% veiseliha (joonis 3). Kuigi 2010. aastal veiste ja sigade arv kasvas, lihatoodang vähenes. Siin on põhjuseks tõenäoliselt elusveiste ja -sigade eksport. Veiste (vasikate) peamised sihtriigid on Holland ja Türgi ning sigadel Venemaa. Aastatel 2009 ja 2010 toodeti linnuliha rohkem kui veiseliha. Kuigi lamba- ja kitseliha toodang on viimastel aastatel kasvanud, on selle maht a osakaal kogu lihatoodangus ikkagi väike. Ühe elaniku kohta toodeti mullu 56 kilogrammi liha (2009. aastal 57 kilogrammi).

Joonis 3. Lihatoodang, 2010

Figure 3. Production of meat, 2010

Lehmapiimatoodang kasvas mullu varasema aastaga võrreldes 1% ja oli 675 300 tonni. Keskmise piimatoodang lehma kohta ületas esmakordselt 7000 kilogrammi ja oli 7021 kilogrammi, mis on 183 kilogrammi rohkem kui 2009. aastal. Ühe elaniku kohta toodeti 504 kilogrammi piima (2009. aastal 501 kilogrammi).

Mune toodeti 2010. aastal 181,9 miljonit tükki ehk 5% enam kui 2009. aastal. Kuigi aastatel 2007 ja 2008 munatoodang haiguspuhangute tõttu langes, on see kahel viimasel aastal jälle kasvama hakanud. Keskmise munatoodang kana kohta juriidiliste isikute põllumajanduslikes majapidamistes oli 283 ja see on viimase viie aasta jooksul püsinud stabiilsena. 2010. aastal toodeti elaniku kohta 136 muna (2009. aastal 129 muna).

Villa toodeti 2010. aastal 154 tonni ehk 15% enam kui eelmisel aastal.

Kuigi meetoodang oli 2008. aastal lausa kaks korda madalam kui 2006. aastal, on see kahel viimasel aastal järjest kasvanud. 2010. aastal kasvas see eelneva aastaga võrreldes 18% ja oli 681 tonni. Samas oli seda ikkagi üle kolmandiku võrra vähem kui 2006. aastal.

Tabel 5. Loomakasvatustoodang, 2006–2010

Table 5. Livestock production, 2006–2010

	2006	2007	2008	2009	2010	
Liha (tapakaalus), tuhat tonni	69,4	70,5	74,6	76,0	75,4	Meat (slaughter weight), thousand tons
veiseliha	14,8	15,4	14,3	14,2	12,9	beef
sealiha	41,6	42,9	46,2	46,1	45,8	pork
lamba- ja kitseliha	0,5	0,6	0,9	0,8	0,7	lamb and goat meat
linnuliha	12,5	11,5	13,2	14,9	16,0	poultry meat
küüliku- ja nutrialiha	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	rabbit and coypu meat
Piim, tuhat tonni	692,0	692,4	694,2	671,0	676,0	Milk, thousand tons
Munad, mln tk	182,6	157,6	146,5	173,3	181,9	Eggs, million pcs.
Vill (füüsilises kaalus), tonni	120	155	151	134	154	Wool, tons
Mesi, tonni	1 033	756	501	575	681	Honey, tons

Kokkuvõte

2010. aasta külm ja lumine talv ning kuiv ja kuum suvi avaldasid oma mõju ka ilmastikust otseselt sõltuvale põllumajandustootmisele. Ebasoodsa talve tõttu hõrenesid taliviljad, pakase käes kannatasid viljapuuaiad. Kuiva suve tõttu jäi madalaks teraviljasaak ning kannatas kartulikasvatus. Madalad saagid kergitasid omakorda söötade hindu ning seega kulusid loomakasvatases.

2010. aastal oli Eestis 948 800 hektarit põllumajandusmaad, millest 839 400 hektarit kasutati põllumajandustootmises ja 109 400 põllumajandustootmises ei kasutatud, kuid hoiti põllumajanduse ja keskkonna seisukohast heas korras.

Põllukultuure kasvatati 602 000 hektaril, millest suurima osa ehk 275 300 hektarit, moodustas teravili. Kõige enam kasvatati nisu ja otra.

Kuiva suve tõttu jäi teraviljasaak ligi neljandiku võrra madalamaks kui eelneval aastal ning oli 2010. aastal 678 400 tonni. Kuna odra kasvupind oli kõige suurem, moodustas oder ka üle kolmandiku kogusaagist. Teravilja keskmine saagikus oli 2464 kilogrammi hektari kohta, mis on viimase nelja aasta madalaim.

2010. aastal kasvatati kaunvilju 7300 hektaril, mis on ligi poole võrra suurem kasvupind kui aasta varem. Keskmine saagikus hektari kohta oli 1713 kilogrammi hektari kohta, mis oli vaadeldud aastate kõrgeim tulemus ja seda ilmselt kaunviljale sobiva kuiva suve tõttu.

Rapsi ja rüpsi kasvupind kasvas aastaga viiendiku võrra ning oli 2010. aastal 98 200 hektarit. Saadi 131 000 tonni rapsi- ja rüpsiseemet ning saagikus oli 1334 kilogrammi hektarilt, mis on aga vaadeldud aastate madalaim tulemus.

2010. aastal saadi kartulit 9400 hektarilt 163 400 tonni ehk 17 456 kilogrammi hektari kohta. Avamaaköögivilja kasvatati 2800 hektaril, millest suurima osa moodustasid kapsas ja porgand. Kokku saadi avamaalt 59 200 tonni köögivilja.

Puuvilju ja marju (k.a maasikas) saadi 7100 hektarilt 5100 tonni, mida on ligi poole vähem kui 2009. aastal.

2010. aastal oli Eestis 236 300 veist, sh 96 500 piimalehma. Sigu kasvatati aasta lõpu seisuga 371 700. Lambaid oli 78 600 ja kitsi 4100. Lindude arv kasvas viimase viie aasta jooksul esimest korda üle kahe miljoni – neid oli 2010. aastal 2 046 400. Hobuste arv on aastaga kasvanud üle neljandiku ning 2010. aastal oli neid põllumajanduslikes majapidamistes 6800.

Lihatoodang oli 2010. aastal 75 400 tonni, millest üle poole moodustas sealihha, järgnesid linnuliha ja veiseliha. Lehmapiimatoodang oli 675 300 tonni. Esmakordselt ületas keskmine piimatoodang lehma kohta 7000 kilogrammi piiri, jõudes 7021 kilogrammini. Mune toodeti 2010. aastal 181,9 miljonit tükki ning keskmine munatoodang kana kohta juriidiliste isikute põllumajanduslikes majapidamistes oli 283. Villa toodeti 2010. aastal 154 tonni. 28 300 mesilasperet andsid 681 tonni mett.

Metoodika

Andmed kasvupindade, saagi ja saagikuse kohta on kogutud iga-aastase statistilise aruandega „Taimekasvatus”.

Põllumajanduslikelt majapidamistelt koguti andmeid valikvaatlustega. Põllumajanduslike kodumajapidamiste andmed on hinnangulised.

Majapidamiste üldkogumis on kõik majapidamised põllumajanduslike majapidamiste andmekogust ning kodumajapidamiste üldkogumis on kõik 2001. aasta põllumajandusloendusel loendatud põllumajanduslikud kodumajapidamised. Majapidamiste valim võeti 2001. aasta põllumajandusloenduse alusel koostatud ning administratiivandmete ja kogutud statistilise info alusel uuendatud andmekogust.

Vähemalt 500 hektari kasutatava põllumajandusmaaga majapidamisi vaadeldakse kõikselt. Alla 500 hektari kasutatava põllumajandusmaaga majapidamistest tehakse stratifitseeritud lihtne juhuslik valik kasutatava põllumajandusmaa suuruse ja maakonna järgi.

Oluline osa andmetest koguti Statistikaameti elektroonilise andmete edastamise keskkonnas eSTAT. 2010. aasta põllumajandusloendusel kogutud maakasutuse andmed olid aruandes „Taimekasvatus“ juba eeltäidetuna olemas, ent vajadusel võis majapidamine neid täpsustada.

Valimisse sattunud põllumajanduslikelt majapidamistelt kogutud andmete alusel arutati kõigi majapidamiste koondnäitajad. Majapidamiste andmete üldistamiseks laiendati valimisse sattunud majapidamiste andmed ja liideti kõikselt uuritud majapidamiste andmetele. Aruande esitamata jätnud kuid kõiksesse uuringusse sattunud põllumajanduslike majapidamiste andmed arvestati põllumajandusloenduse ja muudest andmeallikatest saadud andmete alusel. Kodumajapidamiste andmed on hinnangulised. Riigi koondandmed saadi põllumajanduslike majapidamiste ja põllumajanduslike kodumajapidamiste andmete summeerimisel.

Andmed loomade arvu ja loomakasvatustoodangu kohta on kogutud iga-aastase vaatlusega „Loomakasvatus“ ning kasutatud Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti loomade registri ja Jõudluskontrolli Keskuse andmeid.

Põllumajanduslikelt majapidamistelt koguti andmeid valikvaatlustega. Põllumajanduslike kodumajapidamiste andmed on hinnangulised.

Majapidamiste üldkogumis on kõik majapidamised põllumajanduslike majapidamiste andmekogust, kus on põllumajandusloomi. Kodumajapidamiste üldkogumis on kõik 2001. aasta põllumajandusloendusel loendatud põllumajanduslikud kodumajapidamised. Majapidamiste valim võeti 2001. aasta põllumajandusloenduse alusel koostatud ning administratiivandmete ja kogutud statistilise info alusel uuendatud andmekogust.

Kuni 100 veise, 50 sea või lambaga, kuni 500 linnuga, kuni 10 kitse või hobusega või kuni 30 mesilasperega majapidamistest tehti lihtne juhuslik valik. Kõiki 100 ja enama veisega, 50 ja enama sea või lambaga, 500 ja enama linnuga, 10 ja enama kitse või hobusega ning 30 ja enama mesilasperega majapidamisi uuriti kõikselt.

Oluline osa andmetest koguti Statistikaameti elektroonilise andmete edastamise keskkonnas eSTAT.

Põllumajanduslike majapidamiste andmete üldistamiseks laiendati kuni 100 veise, 50 sea või lambaga, kuni 500 linnuga, kuni 10 kitse või hobusega ning kuni 30 mesilasperega majapidamiste andmed ja liideti kõikselt uuritud majapidamiste andmetele. Aruande esitamata jätnud, kuid kõiksesse uuringusse sattunud põllumajanduslike majapidamiste andmed arvestati muudest andmeallikatest saadud andmete alusel. Kodumajapidamiste andmed on hinnangulised. Riigi koondandmed saadi põllumajanduslike majapidamiste ja kodumajapidamiste andmete summeerimisel.

MAIN RESULTS OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN 2010

Helina Uku
Statistics Estonia

The purpose of statistics of agricultural production is to provide an overview of agricultural land use, areas under and yields of field crops, fruits and berries, number and production of livestock, and use of mineral and organic fertilizers. The main results of 2010 are summarized in present article as well as compared with previous years and Estonian position among the other countries of the European Union has been described.

Introduction

The statistics of agricultural production are collected in particular on the basis of the Regulations No 1165/2008 and No 543/2009 of European Parliament and of the Council, which regulate correspondingly the production of livestock and crop statistics. The requests of the national users of statistics are considered as well. Main data of agricultural production statistics are collected by sample survey, but at recent years lots of reliable administrative data are used to reduce the burden of respondents and to avoid the reduplicated data presentation. When adding the new variables to be collected, it is tried to keep the load for respondents as low as possible. The main international users of agricultural statistics are Eurostat, DG AGRI, FAO and other international organisations. The main national user is Ministry of Agriculture using agricultural statistics for developing of agricultural policy. Important users of agricultural statistics are different unions of producers, institutions of science, journalism and students.

Main definitions used in the article:

Agricultural domestic holding – economic unit, which has less than one hectare of utilised agricultural land, but at least 50 m² of vegetable area or three fruit trees or six berry bushes or ten rabbits or ten domestic fowls or other agricultural animals or three bee houses and agricultural products are produced mainly for own requirement.

Agricultural holding – a single unit both technically and economically, which has single management and which produces agricultural products or maintains its land which is no longer used for production purposes in good agricultural and environmental condition, where:

- there is at least one hectare of utilised agricultural land or
- there is less than one hectare of utilised agricultural land but agricultural products are produced mainly for sale or economic size of the holding is at least one European Size Unit (ESU).

Units where agricultural products are not produced but only land is maintained in good agricultural and environmental condition are included from 2007.

Arable land – land worked regularly, generally under a system of crop rotation.

Arable land consists of:

- area under cereals (wheat, rye, triticale, barley, oats, mixed crop, buckwheat) for the production of dry grain;
- area under legumes (peas, field beans and lupins, other legumes, including mixture of cereals and legumes) for the production of dry grain;
- area under potatoes;
- area under fodder roots (excluding seeds);
- area under industrial crops (rape and turnip rape, linseed, flax and aromatic and medicinal plants and herbs);
- area under fresh vegetables, outdoor or under low (non-accessible) cover;

- area under strawberries;
- area under flowers and ornamental plants, outdoor or under low (non-accessible) cover;
- area under fresh vegetables under glass or high (accessible) cover (crops which for the whole of the period of growth or for the predominant part of it are covered by greenhouses or fixed or mobile high cover (glass or rigid or flexible plastic));
- area under flowers and ornamental plants under glass or high (accessible) cover (crops which for the whole of the period of growth or for the predominant part of it are covered by greenhouses or fixed or mobile high cover (glass or rigid or flexible plastic));
- area under fodder plants (all green arable crops intended for animal feed, grown in rotation with other arable crops and occupying the same land for less than five years) – temporary grass, maize and other forage plants (including cereals and legumes harvested green);
- area under forage crops seeds;
- fallow land (land left to recover, normally for the whole of a crop year) – bare land and green fallow.

Fruit and berry plantation – area containing fruits and berries (except strawberries).

Kitchen garden – land separated from the rest of the holding, devoted to the cultivation of products which are mainly for consumption by persons living on the holding and not for sale (only occasional surplus of products is sold off). Pleasure gardens (parks and lawns) are not included.

Meat production – meat, sold to enterprises processing meat and meat products (slaughterhouses) or to purchasers for slaughter, incl. export (from Estonia to the EU and also to non-EU countries) and slaughtered in slaughterhouses belongs to holdings or slaughtered elsewhere as service.

Permanent grassland – land not included in the crop rotation system, used for the permanent production (five years or longer) of green forage crops, whether sown or self-seeded and whether used for grazing or for harvesting as hay or silage. Since 2003 over five-year-old seeded grassland is considered permanent grassland.

Production – harvested production, incl. for own requirement (yield of covered areas is sum of yields from all sowings).

Sowing area – area under field crops.

Utilised agricultural land – area utilised in the reference year for agricultural production or maintained in good agricultural and environmental condition (incl. arable land, permanent grassland, fruit and berry plantations, nurseries and kitchen gardens).

Yield – corresponds to harvested production divided by sown areas (including non-harvested areas).

Crop farming

The territory of Estonia is 4,522,763 hectares, of which utilised agricultural land accounted for 948,800 hectares or 21% in 2010 (Table 1, p. 19). In 2010, the area where agricultural products are produced accounted for 88% or 839,400 hectares of total utilised agricultural land and 12% or 109,400 hectares was the land which is not used for agricultural production but maintained in good agricultural and environmental condition, i. e. mowed down.

The size of utilised agricultural land has increased steadily during the last five years and was larger by 2% compared to 2009 and by 6% compared to 2006.

The size of land where agricultural products are produced has increased by 5% compared to the previous year and the size of land maintained in good agricultural and environmental condition has decreased by 17%. In 2010 arable land (incl. strawberries) made up 77% of the total utilised agricultural land, fruit and berry plantations (excl. strawberries) and nurseries 1% and permanent grassland 22%.

The sown area of field crops was 602,000 hectares in 2010, which has increased by 12% during the period under observation. Compared to 2009, the increase was 6%. The reason for the increase in sown area lies first and foremost in a continuously expanding rape growing area. The area of legumes has increased considerably as well. The growth of popularity of the latter probably lies in possibility to apply for aid of environmental friendly managing and in arid summers suitable for legumes. Almost a half of the sown area of field crops is formed by cereals (Figure 1, p. 20), a third by forage crops, 17% by industrial crops and the rest were potatoes, legumes and open field vegetables.

The sown area of cereals decreased by 13% compared to 2009. In 2010 cereals were grown on 275,300 hectares as total (Table 2, p. 21). By preliminary data the sown area of cereals of Estonia made up only 0.5% of the total sown area of cereals of the EU-27 (without rice), for example in Ireland and Estonia the sown areas of cereals were at similar size, the biggest sown area of cereals by size was in France. Wheat made up 43% of the total sown area of cereals and barley 38% in Estonia. During the last five years, the sown area of rye has changed the most. In 2008 it was three times larger than in 2006 but after that it started to decrease gradually again. During the last five years, the sown area of wheat has increased steadily. The sown area of barley also remained the same until 2010, when it decreased by almost a fourth compared to 2009. The reason for the decrease of sown area of barley could be the decreased demand, as a result of the decrease of animal breeding the demand for cereals for feed declines as well. Likewise the purchase price for wheat is higher than for barley and therefore it is more profitable to sell.

An extraordinarily hot and dry summer of 2010 had a direct effect on agricultural production. The quality of cereals was very good, but the grains in ears remained small because of dryness and as a result the total production was small, too. The total production of cereals amounted to 678,400 tons in 2010 which makes nearly a fourth less than a year earlier and which is the smallest since 2007. By preliminary data, Estonia's production of cereals accounts for 0.24% of the average production of all 27 European Union countries. Barley accounts for the biggest share of cereal production (38%), although the total production of barley was the smallest of the last five years. The population number of Estonia was 1,340,160 in 2010, thus 506 kilograms of cereals were obtained per inhabitant, which is 146 kilograms less than a year earlier.

In 2010 the average yield of cereals was 2,464 kilograms per hectare, which is the smallest of the last four years and which is in bottom among other members of the European Union. By preliminary data, in 2010, the average yield of cereals in the 25 countries of the EU amounted to 5,130 kilograms per hectare, in Latvia and Lithuania it was respectively 2,770 and 2,750 kilograms per hectare and in Finland 3,140 kilograms per hectare, but the biggest yield was received in the Netherlands – 8,570 kilograms per hectare .

In 2010 legumes were grown on 7,300 hectares, which is almost twice more compared to the previous year. The growth of popularity of legumes lies probably in possibility to apply for aid of environmental friendly managing and in arid summers suitable for legumes. The total production of legumes amounted to 12,600 tons which is the biggest production during the period under observation. The average yield was 1,713 kilograms per hectare, which is also the best result of the years under observation.

Last year the sown area of rape and turnip rape was 98,200 hectares which is the largest of the observed years and one fifth more than in 2009. The sown areas of both rape and turnip rape have increased. In 2010, the production of rape and turnip rape seed amounted to 131,000 tons and the yield was 1,334 kilograms per hectare, which is the smallest of the period under observation and which is in bottom among other members of the European Union.

In 2010, 60,506 hectares of winter wheat (19% more compared to the previous autumn sowing), 11,883 hectares of winter rye (-25%), 672 hectares of winter barley (-58%), 6,912 hectares of triticale (-16%) and 15,290 hectares of winter rape (+49%) were sown for the production of 2011.

Despite the fact that Estonians are associated with abundant eating of potatoes, the sown area of potatoes continuously decreased during 2006–2009, but in 2010 the size of sown area increased by 3% compared to the previous year. The waterless summer of 2010 was not a friendly one for farmers growing potatoes, but the production increased by 17% and the yield increased by 14% compared to the previous year. The production of potatoes amounted to 163,400 tons collected

from 9,400 hectares which is 17,456 kilograms per hectare. The yield of potatoes of Estonia is situated in quite a middle position between the other members of the European Union, but the highest yield was received from potato-fields of the Netherlands – 43,590 kilograms per hectare. 122 kilograms of potatoes per inhabitant were produced in 2010 (104 kilograms per inhabitant in 2009).

The sown area of open-field vegetables has not changed significantly during the last five years and in 2010 it amounted to 2,800 hectares. Cabbage (679 hectares) and carrots (588 hectares) were mostly grown. Last year the production of vegetables amounted to 73,900 tons (of which 59,200 tons were open-field vegetables) – 55 kilograms per inhabitant (53 kilograms per inhabitant in 2009).

The area of annual and multiannual forage crops increased by more than a third over the year, but the production of green fodder increased by only slightly more than a fifth.

In 2010 the area of fruit and berry plantations (incl. strawberries) decreased by 14% compared to 2009 and the apple and pear plantations accounted for almost a half of the area of fruit and berry plantations (Table 3, p. 22). The production of fruits and berries amounted to 5,100 tons received from 7,100 hectares which is by nearly a half less than in 2009. The fruit and berry production was also the smallest of the last five years – 4 kilograms per inhabitant (7 kilograms per inhabitant in 2009).

Livestock farming

Since the nineties the number of cattle, incl. dairy cows, has been decreasing continuously. Last year the number of cattle and dairy cows did not change essentially compared to 2009. In 2010 the number of cattle in Estonia amounted to 236,300 heads, of which 96,500 were dairy cows (Figure 2, p. 23). It is the second year when the number of dairy cows amounted to less than 100,000 heads. But it is expected that the number of dairy cows will start to increase again as the purchase prices have increased and the demand for milk exists. Though the consolidated data for the European Union have not been published yet, Estonian cattle accounted for approximately only 0.3% and dairy cattle 0.4% of the corresponding numbers of the European Union during the previous years.

The number of pigs increased by 2% during the year and their number was 371,700 at the end of 2010. Though the pigs are mostly grown as agricultural animals in Estonia, the share of Estonian pigs among the EU-27 is approximately only 0.2%.

The number of sheep and goats increased by 3% over the year and their number was 82,700 at the end of 2010 (of which 78,600 were sheep and 4,100 goats).

The number of poultry amounted to over two million for the first time during the last five years – in 2010 their number amounted to 2,046,400 which is by 14% bigger than in 2009 (Table 4, p. 23). As in the meantime the poultry farming suffered from different diseases, the number of poultry has recovered by now.

The number of horses has increased more than a fourth over the year – when in 2009 the number of horses grown in agricultural holdings was 5,400, then in 2010 it had increased to 6,800. A considerable growth in the number of horses can be explained by the Agricultural Census carried out in 2010, as a result of which many unknown horse-breeders were added to the Farm Register.

In 2010, meat production amounted to 75,400 tons, which was more or less the same as in the previous year (Table 5, p. 24). Pork accounted for more than a half (61%), poultry meat 21% and beef 17% of meat production (Figure 3, p. 24). Although the number of pigs and cattle increased in 2010, the production of meat decreased. The reason is probably the export of live cattle and pigs. The countries of destination are mainly Netherlands and Turkey for cattle (calves) and Russia for pigs. In 2009 and 2010, the production of poultry meat exceeded beef production. Although the production of mutton and goat meat has increased during the previous years, the quantity and the share of mutton and goat meat in total meat production is still small. 56 kilograms of meat was produced per inhabitant in 2010 (57 kilograms in 2009).

In 2010, the production of cow milk increased by 1% compared to a year earlier and amounted to 675,300 tons. The average milk production per cow exceeded for the first time 7,000 kilograms and was 7,021 kilograms, i.e. 183 kilograms more than in 2009. 504 kilograms of milk was produced per inhabitant (501 kilograms in 2009).

181.9 million eggs were produced in 2010, i.e. 5% more than in 2009. Although the production of eggs decreased in 2007 and 2008 because of the outbreak of diseases, the production of eggs has started to increase during the last two years. The average egg production per hen in the agricultural holdings of legal persons was 283 eggs and this has stood stable over the last five years. In 2010, 136 eggs were produced per inhabitant (129 eggs in 2009).

In 2010, wool production amounted to 154 tons, i.e. by 15% more compared to the previous year.

Although the honey production in 2008 was two times smaller than in 2006, during the last two years it has started to increase again. Honey production grew by 18% over the year and amounted to 681 tons. But it is still over one third less than in 2006.

Summary

Cold and snowy winter and hot and dry summer of 2010 had a effect on agricultural production which depends directly on weather. Winter cereals grew thin because of unfavourable winter, fruit plantations were freezing. Because of dryness the total production of cereals remained small and the production of potatoes also suffered from dryness. As the production remained small, prices of feed increased and thus the expenditure made on feed in animal production grew in turn.

In 201 948,800 hectares of utilised agricultural land were accounted in Estonia, of which 839,400 hectares was the area where agricultural products are produced and 109,400 hectares was the land which is not used for agricultural production but maintained in good agricultural and environmental condition.

The sown area of field crops was 602,000 hectares, of which biggest part, i.e. 275,300 hectares formed by cereals. Wheat and barley were grown mostly.

Because of arid summer the total production of cereals remained one fourth smaller than in previous year and amounted to 678,400 tons in 2010. While the sown area of barley was the largest the production of barley formed more than one third of total production also. In 2010 the average yield of cereals was 2,464 kilograms per hectare, which is the smallest of the last four years.

In 2010 legumes were grown on 7,300 hectares, which is almost twice more compared to the previous year. The average yield was 1,713 kilograms per hectare, which is also the best result of the years under observation, probably due to the arid summer suitable for legumes.

Last year the sown area of rape and turnip rape was 98,200 hectares which is by a fifth more than in 2009. The production of rape and turnip rape seed amounted to 131,000 tons and the yield was 1,334 kilograms per hectare, which is the smallest result of the observed period.

The production of potatoes amounted to 163,400 tons collected from 9,400 hectares which is 17,456 kilograms per hectare. The sown area of open-field vegetables was 2,800 hectares, of which biggest part formed by cabbage and carrots. The total production of open-field vegetables amounted to 59,200 tons.

The production of fruits and berries amounted to 5,100 tons received from 7,100 hectares which is almost a half less than in 2009.

In 2010 the number of cattle in Estonia amounted to 236,300 heads, of which 96,500 were dairy cows. The number of pigs was 371,700 at the end of 2010. 78,600 sheep and 4,100 goats were accounted. The number of poultry amounted to over two million for the first time during the last five years – the number of poultry was 2,046,400 in 2010. The number of horses has increased more than a fourth over the year and there were 6,800 horses in agricultural holdings in 2010.

Meat production amounted to 75,400 tons in 2010 of which pork comprised more than half and followed poultry meat and beef. The production of cow milk amounted to 675,300 tons and the average milk production per cow exceeded for the first time 7,000 kilograms and was 7,021

kilograms. 181.9 million eggs were produced in 2010 and the average egg production per hen in the agricultural holdings of legal persons was 283 eggs. In 2010, wool production amounted to 154 tons. 681 tons of honey was produced by 28,300 colonies of bees.

Methodology

The data on areas, production and yield are obtained with the annual statistical report "Crop Farming".

The data were collected from agricultural holdings by sample survey. The data on agricultural household plots are estimated.

The total population of holdings includes all holdings from the Farm Register and the total population of household plots includes all household plots enumerated in the Agricultural Census 2001.

The sampling frame of agricultural holdings was the Farm Register composed on the basis of the data collected during the Agricultural Census 2001 and are regularly updated by using administrative data and the received statistical information.

The total survey has been used on holdings having at least 500 hectares utilized agricultural land. From holdings having less than 500 hectares utilized agricultural land a simple random sample has been made by size of utilized agricultural land and county.

A considerable part of data was collected in electronic data transmission environment eSTAT. Questionnaires were prefilled with data of land use collected by the Agricultural Census 2010, but there was a possibility for holdings to specify the data in case of need.

The data collected by sample survey were expanded to the whole population. For generalizing the data of holdings, the data of holdings belonging to the sample were expanded and added to the data of holdings enumerated completely. In case of unit non-response in completely enumerated stratum, the data were calculated by the data obtained from the Agricultural Census or from other data sources. Data of domestic holdings are estimated. Aggregated data for the country were calculated by summing up the data of agricultural holdings and agricultural household plots.

Data on number of livestock and production of meat are obtained by annual statistical report "Animal husbandry" and data of Agricultural Registers and Information Board and Estonian Animal Recording Centre are also used.

The data were collected from agricultural holdings by sample survey. The data on agricultural household plots are estimated.

The total population of holdings includes all holdings from the Farm Register where they hold animals. The total population of household plots includes all household plots enumerated in the Agricultural Census 2001. The sampling frame of agricultural holdings was the Farm Register composed on the basis of the data which had been collected in the Agricultural Census 2001 and are regularly updated by using administrative data and received statistical information.

From holdings having up to 100 cattle, 50 pigs or sheep, 500 poultry, 10 goats or horses and 30 colonies of bees a simple random sample has been made. The total survey has been used on all holdings having at least or more than 100 cattle, 50 pigs or sheep, 500 poultry, 10 goats or horses and 30 colonies of bees.

A considerable part of data was collected in electronic data transmission environment eSTAT.

For generalizing the data of holdings, the data of holdings having up to 100 cattle, 50 pigs or sheep, 500 poultry, 10 goats or horses and 30 colonies of bees were expanded and added to the data of holdings enumerated completely. In case of unit non-response in completely enumerated stratum, the data were calculated by the data obtained from other data sources. Data on household plots are estimated. Aggregated data for the country were obtained by summing up the data of holdings and agricultural household plots.

EESTI ETTEVÖTETE KAUBAVAHETUS TEHNOLOOGILISUSE VAATEPUNKTIST

Riina Kerner
Statistikaamet

Elame maailmas, kus meid ümbritsevad mitmesugused tehnoloogiad ning kus masinate tähtsus tööl, kodus ja meelelahutuses suureneb pidevalt. Kui olemasolev tehnoloogia oma võimalused ammendab, siis tekib vajadus millegi uue ja täiuslikuma järele. Nii on tänaseks näiteks kassettmagnetofonid asendunud DVD-mängijatega, kirjutusmasinad printeritega jne. Käesolev artikkel käsitleb Eesti töötleva tööstuse ehk tootmisega tegelevate ettevõtete eksporti ja importi perioodil 2006–2010 selle järgi, millisel tasemel kasutatakse kaupade tootmiseks vajalikke tehnoloogilisi vahendeid. Artiklis võrreldakse Eesti näitajaid ka Euroopa riikide omadega.

Metoodika

Käesolevas artiklis on aluseks võetud Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator EMTAK 2008, mis jaotab Eesti majanduse 21 jaoks: A kuni U. Klassifikaatori kõige suurem jagu on töötlev tööstus (C), millel on 24 osa ehk tööstusharu: 10 kuni 33.

Töötleva tööstuse hulka kuuluvad ettevõtted, mis tegelevad nii väike- kui ka suurtootmisega. Igal ettevõttel on viiekohaline tegevusala kood, mille kahe esimese numbri järgi jaotuvad nad tööstusharudesse. Seega on tööstusharusse koondunud sarnase põhitegevusalaga ettevõtted.

Tööstusharusid saab iseloomustada nende tehnoloogilise intensiivsuse järgi. Tehnoloogia on toodete valmistusprotsess (Mereste 2003: 353). Seda võib määratleda ka kui toodangu valmistamist käsitlevate teadmiste ja oskuste kogumit ning menetlust (Hamburg, Kõörna 2009: 19).

Tehnoloogiline intensiivsus näitab, kui palju kasutatakse vastavas tööstusharus kvalifitseeritud tööjõudu ning tootmiseks vajalikku tehnilist sisseseadet. Vastavalt sellele jaotatakse tööstusharud järgmiselt (*'High-technology'*... 2009):

- Kõrgtehnoloogilised: põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide ning arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine;
- Kesk-kõrgtehnoloogilised: kemikaalide ja keemiatoodete, elektriseadmete, mootorsõidukite ja muude transpordivahendite tootmine;
- Kesk-madaltehnoloogilised: kooksi ja puhastatud naftatoodete, kummi- ja plasttoodete, metallide ja metalltoodete, mittemetallide tootmine;
- Madaltehnoloogilised: toiduainete, jookide, tekstiili-, rõiva-, nahktoodete, puidu- paberi- ja mööblitootmine.

Tööstusharusid nimetatakse kõrgtehnoloogilisteks, kui seal kasutatakse kaupade tootmisel viimase aja uusimat tehnoloogiat. Tooted, mida valmistatakse kõrgtehnoloogilises harus, on ka kõrgema lisandväärtusega, mistõttu on selle valdkonna arendamine riigi jaoks oluline.

Kuna töötlevat tööstust jaotatakse kõrg-, kesk-kõrg-, kesk-madal-, ja madaltehnoloogiliseks, siis nende tööstusharude ettevõtteid saab nimetada vastavalt ka kõrgtehnoloogilisteks jne ettevõteteks.

Kaubavahetust võib vaadelda nii tööstusharu- (ehk ettevõtete kaubavahetuse käive vastavas tööstusharus) kui ka tootepõhiselt. Kasutan siinkohal tööstusharude põhists lähenemist, kus kaubavahetuse arvestuse aluseks võetakse ettevõtte põhitegevusala kahekohalised koodid. Juhul, kui ettevõtte tegevusala on kõrgtehnoloogiline, siis loetakse ettevõtte kogu kaubavahetus

kõrgtehnoloogiliseks (Aron, Kerner 2009: 22). Kahtlemata ei ole see meetod ainuõige, kuna näiteks kõrgtehnoloogilise ettevõtte kaubavahetusse satuvad teinekord ka madaltehnoloogilised tooted.

Artiklis on kasutatud väliskaubandusstatistika andmebaasi, kus on kaubavahetuse andmed nii Eestis registreeritud ettevõtete kui ka Eestis tegutsevate välisettevõtete kohta (nad on Eestis käibemaksukohustuslased, nende põhitegevusala on teada ning selle on lisanud Statistikaamet).

Järgnevas mõeldakse kaubavahetuse all kaupade füüsilist liikumist üle Eesti riigipiiri. Teenuseid antud artikkel ei käsitle. Väliskaubanduse arvestust peetakse jooksevhindades, mis arvestab kaupade maksumust koos hindade muutumisega.

Eesti kaubavahetus 2010. aastal

Eestist eksporditi 2010. aastal kaupu jooksevhindades kokku 8,75 miljardi euro eest ning imporditi Eestisse 9,24 miljardi euro väärtuses. Kaubavahetuse puudujääk oli 0,49 miljardit eurot.

Töötleva tööstuse ettevõtete ekspordikäive oli 2010. aastal aga 4,87 miljardit eurot, moodustades Eesti koguekspordist 56% ning importkäive oli 2,94 miljardit eurot ehk 32% Eesti koguimportist. Kui Eesti kogu kaubavahetus oli puudujäägiga, siis töötleva tööstuse kaubavahetus oli ülejäägis. Töötleva tööstuse ettevõtete ekspordikäive ületas importi koguni 65% ehk 1,93 miljardi euro võrra.

Eestist eksportisid 2010. aastal enim ehk 2,1 miljardi euro väärtuses just madaltehnoloogilised ettevõtted (43% Eesti töötleva tööstuse ekspordist), millele järgnesid kesk-kõrgtehnoloogilised (24%), kõrgtehnoloogilised (19%) ja kesk-madaltehnoloogilised (15%) ettevõtted.

Kui 2010. aastal suurenes Eesti kogueksport 35% võrreldes 2009. aastaga, siis sama palju kasvas ka töötleva tööstuse eksport. Enim ehk ligi kaks korda kasvas aga just kõrgtehnoloogiliste tööstusharude eksport. Kui 2009. aastal oli just kõrgtehnoloogiliste ettevõtete eksport kõige väiksema osakaaluga kogu töötlevas tööstuses, moodustades vaid 13% Eesti töötleva tööstuse ekspordist (7% Eesti koguekspordist), siis 2010. aastal oli see osatähtsus juba 19%. Osatähtsus suurenes osaliselt kindlasti kõrgtehnoloogiliste ettevõtete tootmise hoogustumise tõttu pärast majanduslangust.

Töötleva tööstuse impordis oli suurima osatähtsusega samuti madaltehnoloogiliste ettevõtete importkäive (32% Eesti töötleva tööstuse impordist), millele järgnesid kõrgtehnoloogilised (29%) ja kesk-kõrgtehnoloogilised (24%) ning kesk-madaltehnoloogilised (15%) ettevõtted.

2010. aastal suurenes Eesti koguimport 27% võrreldes 2009. aastaga, samal ajal töötleva tööstuse import suurenes 53%. Kiirem kasv võrreldes koguimportiga näitab, et töötleva tööstuse ettevõtted on hakanud oluliselt enam sisse vedama tootmiseks vajalikke sisendeid ehk „toorainet“, kui seda tehti 2009. aastal, mil import Eestisse oli suures languses. Samas moodustab töötleva tööstuse import vaid 32% Eesti koguimportist, mis näitab, et väga suur osakaal (ehk 68%) on Eesti koguimportis ka vahendatavatel ning töötlemisega seotud kaupadel, samuti sisetarbimisel. Nii näiteks ei kuulu töötleva tööstuse alla enamik kütuste töötlemisega tegelevaist ettevõttest.

2010. aastal, võrreldes 2009. aastaga, suurenes enim just kõrgtehnoloogiliste tööstusharude import (2,6 korda), mis toetab oluliselt Eesti kogu töötleva tööstuse impordi kasvu. Oluliselt kasvas ka kesk-kõrgtehnoloogiliste ettevõtete importkäive (45%).

Suurima ülejäägiga oli madaltehnoloogiliste ettevõtete kaubavahetus ehk nende ekspordikäive ületas importkäivet 1,1 miljardi euro võrra. Kesk-kõrgtehnoloogiliste ettevõtete kaubavahetuses tekkis ülejääk 445 miljonit eurot. Kahjuks oli väikseim ülejääk kõrgtehnoloogiliste ettevõtete kaubavahetuses: 2010. aastal oli see vaid 75 miljonit eurot ehk eksport ületas impordi ainult 9% võrra. Seda võib küll seletada ka asjaoluga, et 2010. aastal hakati uuesti importima Eestisse suures summas nii „toorainet“ kui ka tehnoloogilist sisseseadet seoses uue tootmise alustamisega, mis kajastub samuti kõrgtehnoloogiliste ettevõtete impordis. Võrdluseks, et 2009. aastal oli kõrgtehnoloogiliste ettevõtete eksport koguni 45% suurem kui import. Tõenäoliselt võib

kõrgtehnoloogiliste tööstusharude kaubavahetuse ülejääk hakata järgnevatel aastatel suurenema.

2010. aastal oli Eestis kokku üle 10 000 eksportija ning ligi 13 000 importijat. Ligi veerand eksportijatest ning 17% importijatest tegutses töötlevas tööstuses. Töötlevas tööstuses ligi pooled eksportöörid tegutsesid madaltehnoloogilises valdkonnas. Kõrgtehnoloogilisi eksportijaid oli 83, keskmise eksportkäibega 11 miljonit eurot 2010. aastal. Kesk-kõrgtehnoloogilistel eksportijatel oli aastane keskmine eksportkäive 3,7 miljonit eurot ning kesk-madaltehnoloogilistel üks miljon eurot. Madaltehnoloogilise sektori ettevõtete keskmine eksportkäive oli 1,6 miljonit eurot ettevõtte kohta.

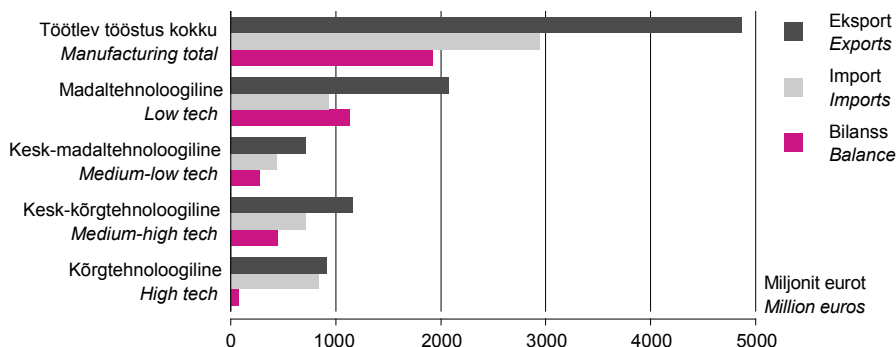
Tabel 1. Eesti kaubavahetus 2009–2010 (miljonit eurot)

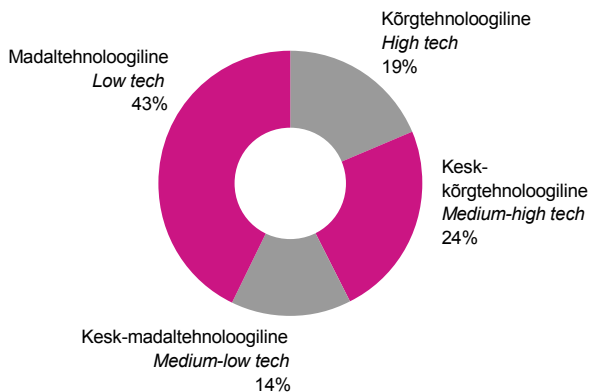
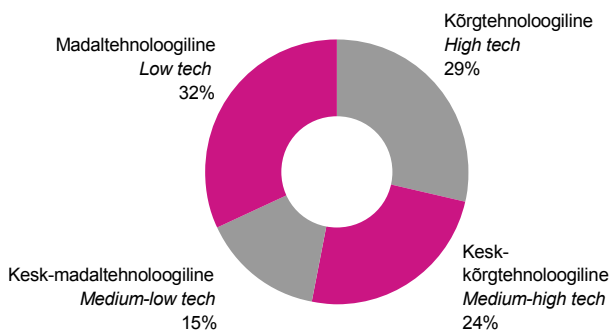
Table 1. Estonia's trade, 2009–2010 (million euros)

	Eksport <i>Exports</i>			Import <i>Imports</i>			Eksportijate arv, <i>Number of exporters</i>	Importijate arv <i>Number of importers</i>	
	2009	2010	muutus % <i>change %</i>	2009	2010	muutus % <i>change %</i>	2010	2010	
Eesti kaubad kokku	6 489	8 753	35	7 272	9 242	27	10 604	12 849	<i>Estonia's total trade in goods</i>
sh töötlev tööstus:	3 609	4 865	35	1 914	2 937	53	2 459	2 208	<i>incl. manufacturing</i>
Kõrg- tehnoloogiline	474	913	92	328	837	156	83	98	<i>High tech</i>
Kesk-kõrg- tehnoloogiline	881	1 164	32	494	719	45	314	273	<i>Medium-high tech</i>
Kesk-madal- tehnoloogiline	627	716	14	362	442	22	732	673	<i>Medium-low tech</i>
Madal- tehnoloogiline	1 627	2 073	27	730	939	29	1 330	1 164	<i>Low tech</i>

Joonis 1. Eesti töötleva tööstuse kaubavahetus 2010. aastal (miljonit eurot)

Figure 1. Estonia's manufacturing trade, 2010 (million euros)

Joonis 2. Eesti eksport tehnoloogilisuse alusel, 2010*Figure 2. Estonia's exports by technology, 2010***Joonis 3. Eesti import tehnoloogilisuse alusel, 2010***Figure 3. Estonia's imports by technology, 2010***Eesti töötleva tööstuse ettevõtete kaubavahetuse areng aastail 2006–2010**

Kuigi 2010. aastal kasvas töötleva tööstuse eksport üle kolmandiku võrreldes 2009. aastaga, siis peamiselt oli selline suur kasv tingitud väga madalast võrdlusbaasist. 2010. aastal ei ületanud töötleva tööstuse eksport veel siiani kõrgeimat ehk 2008. aasta ekspordikäivet (5 miljardit eurot). Kui 2006. aastal oli Eesti töötleva tööstuse eksport 4,4 miljardit eurot, siis 2010. aastal oli see vaid 10% enam.

Samuti mõjutas eelneva aasta madal võrdlusbaas töötleva tööstuse impordi 53%-list kasvu 2010. aastal. Kuigi 2010. aastal imporditi tööstusele sisendit 2,9 miljardi euro eest, siis ei ületatud veel siiani kõrgeimat ehk 2006. aasta importikäivet (3,2 miljardit eurot). Töötleva tööstuse impordis oli järsk langus 2009. aastal, kui sissevedu Eestisse vähenes 37% eelneva aastaga võrreldes.

Ka kõrgtehnoloogiliste ettevõtete ekspordi kiire aastane kasv (92%) 2010. aastal oli tingitud madalast võrdlusbaasist 2009. aastal. Viie aasta võrdluses ekspordisid kõrgtehnoloogilised ettevõtted kõige rohkem just 2006. aastal (1,1 miljardi euro eest). 2007. aastal vähenes kõrgtehnoloogiliste ettevõtete eksport 40% võrreldes 2006. aastaga ning 2009. aastal eksporditi koguni poole vähem kui 2006. aastal.

Kõrgtehnoloogiliste ettevõtete import hakkas samuti oluliselt suurenema 2010. aastal, mil imporditi 2,6 korda rohkem kui 2009. aastal. Samas ei ületatud 2010. aastal veel 2006. aasta

importi, mil kõrgtehnoloogilised ettevõtted importisid ühe miljardi euro eest (2010. aastal 0,8 miljardi euro eest).

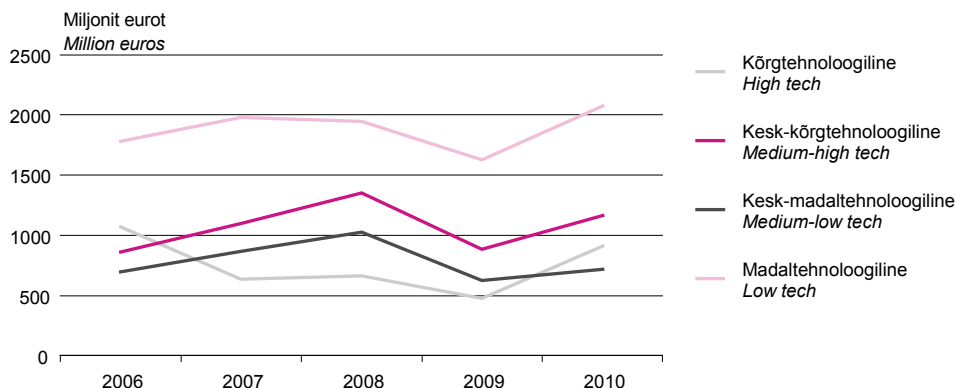
Viie aasta võrdluses oli madaltehnoloogiliste ettevõtete eksport suurim just 2010. aastal. Nende ettevõtete eksport vähenes märgatavalt 2009. aastal, mil nad eksportisid 17% vähem kui eelneval aastal.

Madaltehnoloogiliste ettevõtete importkäibed on stabiilsemad ja järske langusi ja tõuse aastate arvestuses ei ole. Kui 2006. aastal imporditi selles valdkonnas kaupu 0,91 miljardi euro eest, siis 2010. aastal veidi rohkem ehk 0,94 miljardit eurot.

Võib öelda, et Eesti töötlevas tööstuses on võtmeroll kõrgtehnoloogilisel tööstusel. Muutused kõrgtehnoloogiliste ettevõtete kaubavahetuses avaldavad mõju kogu töötleva tööstuse arengule. Seega on oluline jälgida just kõrgtehnoloogiliste ettevõtete arenguid. Samas on Eestis väga hästi arenenud ka madaltehnoloogiline tööstus, mille kaubavahetus on stabiilsem ja jätkusuutlikum (põhineb pigem kohalikul toorainel) ning mida ei mõjuta nii palju välised tegurid.

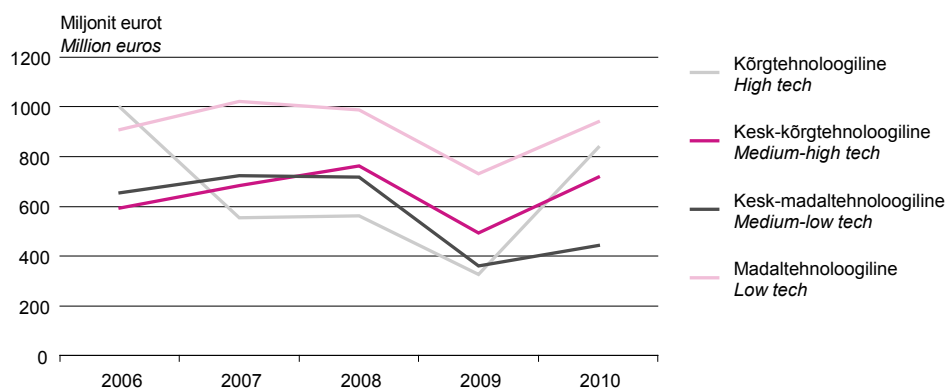
Joonis 4. Eesti töötleva tööstuse eksport 2006–2010

Figure 4. Estonia's manufacturing exports, 2006–2010

Joonis 5. Eesti töötleva tööstuse import 2006–2010

Figure 5. Estonia's manufacturing imports, 2006–2010

Eesti töötleva tööstuse ettevõtete eksport ja import riigiti

Kõrgtehnoloogilised ettevõtted eksportisid 2010. aastal enim Rootsi (597 miljonit eurot) ja Soome (80 miljonit eurot). Samas importisid nad enim samuti Rootsist (330 miljonit eurot), aga ka Hiinast (90 miljonit eurot). Hiinast importisid ettevõtted neli korda rohkem kõrgtehnoloogiat kui sinna eksportisid.

Kesk-kõrgtehnoloogilise sektori ettevõtted eksportisid enim Soome (309 miljonit eurot), Rootsi ja Venemaale. Nad importisid samuti enim Soomest (204 miljonit eurot), millele järgnes Saksamaa (129 miljonit eurot). Kuna Saksamaalt imporditi kaks korda rohkem kui sinna eksporditi, siis kaubavahetuses tekkis puudujääk. Samas Venemaale eksporditi kolm korda enam kui sealt imporditi ning kaubavahetuses Venemaaga tekkis ülejääk.

Kesk-madaltehnoloogilised ettevõtted eksportisid enim Soome (175 miljonit eurot) ja Rootsi. Nendest riikidest ka imporditi enim. Kaubavahetus kõikide peamiste partnerriikidega oli ülejäägis ehk nende ettevõtete eksport oli suurem kui import.

Madaltehnoloogilise sektori ettevõtted eksportisid enim Soome (427 miljonit eurot), kust ka enim importisid (186 miljonit eurot). Kuna sellesse sektorisse kuuluvad just peamiselt Eesti toorainet kasutavad ettevõtted (põllumajandussaadused, puit), siis on kaubavahetus peamiste partnerriikidega ka suure ülejäägiga.

Tabel 2. Töötleva tööstuse kaubavahetus riigiti 2010. aastal (miljonit eurot)

Table 2. Manufacturing trade by countries, 2010 (million euros)

Töötleva tööstuse jaotis	Riik <i>Country</i>	Eksport <i>Exports</i>	Import <i>Imports</i>	Kaubavahetuse ülejääk/ puudujääk (-) <i>Trade surplus/ deficit (-)</i>		<i>Manu- facturing section</i>
Kõrg- tehnoloogiline	Rootsi	596,7	330,3	266,3	Sweden	High tech
	Soome	79,8	59,6	20,1	Finland	
	Saksamaa	31,0	61,5	-30,5	Germany	
	USA	27,1	24,3	2,9	USA	
	Hiina	22,5	88,9	-66,4	China	
Kesk-kõrg- tehnoloogiline	Soome	309,1	203,6	105,5	Finland	Medium-high tech
	Rootsi	198,3	111,5	86,8	Sweden	
	Venemaa	143,2	47,8	95,4	Russia	
	Saksamaa	63,0	128,9	-65,9	Germany	
	Taani	46,2	7,3	38,9	Denmark	
Kesk-madal- tehnoloogiline	Soome	175,4	111,9	63,5	Finland	Medium-low tech
	Rootsi	104,7	49,5	55,2	Sweden	
	Norra	61,3	13,9	47,4	Norway	
	Poola	44,8	24,6	20,1	Poland	
	Venemaa	44,0	21,9	22,1	Russia	
Madal- tehnoloogiline	Soome	426,6	185,8	240,8	Finland	Low tech
	Rootsi	258,1	82,7	175,4	Sweden	
	Saksamaa	164,5	88,1	76,5	Germany	
	Norra	141,8	8,2	133,6	Norway	
	Venemaa	113,4	56,9	56,5	Russia	

EL-i riikide ettevõtete kaubavahetus tehnoloogilisuse vaatepunktist

Järgnevalt vaadeldakse töötleva tööstuse ettevõtete kaubavahetust nendes EL-i riikides, mille andmed 2007. aasta kohta olid Eurostati andmebaasis kättesaadavad.

Kõrgtehnoloogiliste ettevõtete eksport oli suurima osatähtsusega vastava riigi töötleva tööstuse ekspordist Ungaris (29% Ungari töötleva tööstuse ekspordist), Soomes (20%) ja Eestis (13%). Läti ja Leedu kõrgtehnoloogiliste ettevõtete ekspordikäive ulatus vaid vastavalt kahe ja viie protsendini.

Madaltehnoloogiliste ettevõtete ekspordikäive osatähtsus oli kõrgeim Lätis (56% Läti töötleva tööstuse ekspordist), Leedus (48%) ja Eestis (42%). Kõige väiksem oli see näitaja aga Ungaris (10% Ungari töötleva tööstuse ekspordist), Luksemburgis (12%) ja Saksamaal (13%). Saksamaa andmed sisaldavad vaid EL-i riikide vahelist kaubavahetust.

Kõrg- ja kesk-kõrgtehnoloogiliste tööstusharude määratlemise vahel võib piir olla suhteliselt väike. Seega, kui vaadata koos kesk-kõrgtehnoloogilisi (sh elektriseadmete ja transpordivahendite tootmine) ning kõrgtehnoloogilisi ettevõtteid (arvutiite-, elektroonika-, optika-, ravimpreparaatide tootmine), siis suurima osakaaluga olid Ungari (73% Ungari töötleva tööstuse ekspordist), Saksamaa (70%) ja Prantsusmaa (64%). Eesti, Leedu ja Läti osatähtsused olid ühed väiksematest ehk vastavalt 37%, 37%, 18%.

Võib ütelda, et Eesti erineb Lätist ja Leedust selle tõttu, et Eestis on arenenud nii kõrg- kui ka madaltehnoloogiline tööstus. Samas on Eesti madaltehnoloogilise sektori suure ekspordi taga just puittoodete ja mööbli valmistamisega seotud ettevõtted.

Tabel 3. Töötleva tööstuse ekspordi jagunemine reas EL-i riikides (%), 2007^a

Table 3. Breakdown of manufacturing exports in a selection of EU countries (%), 2007^a

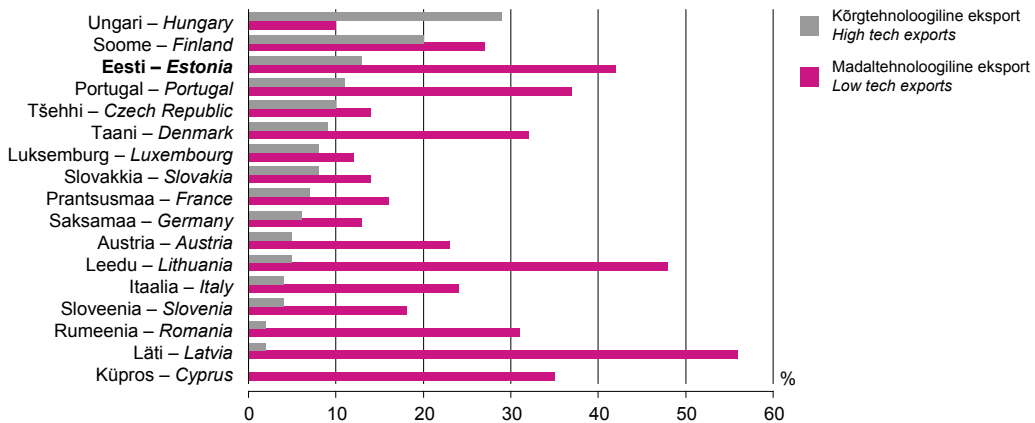
	Kõrg- tehnoloogiline <i>High tech</i>	Kesk- kõrgtehnoloogiline <i>Medium-high tech</i>	Kesk-madal- tehnoloogiline <i>Medium-low tech</i>	Madal- tehnoloogiline <i>Low tech</i>	
Ungari	29	44	17	10	<i>Hungary</i>
Soome	20	32	21	27	<i>Finland</i>
Eesti	13	24	20	42	<i>Estonia</i>
Portugal	11	31	20	37	<i>Portugal</i>
Tšehhi	10	52	25	14	<i>Czech Republic</i>
Taani	9	47	12	32	<i>Denmark</i>
Luksemburg	8	13	67	12	<i>Luxembourg</i>
Slovakkia	8	51	27	14	<i>Slovakia</i>
Prantsusmaa	7	57	20	16	<i>France</i>
Saksamaa	6	64	18	13	<i>Germany</i>
Austria	5	46	27	23	<i>Austria</i>
Leedu	5	32	15	48	<i>Lithuania</i>
Itaalia	4	46	25	24	<i>Italy</i>
Sloveenia	4	51	27	18	<i>Slovenia</i>
Rumeenia	2	37	30	31	<i>Romania</i>
Läti	2	16	26	56	<i>Latvia</i>
Küpros	0	48	17	35	<i>Cyprus</i>

Allikas: Eurostat

Source: Eurostat

^a EMTAK 2003 järgi (vt. Lisa 2)

^a According to NACE Rev.1 (Annex 2, p. 43)

Joonis 6. Kõrg- ja madaltehnoloogilise ekspordi osatähtsus töötleva tööstuse ekspordis reas EL-i riikides, 2007
Figure 6. Share of high and low tech exports in manufacturing exports in a selection of EU countries, 2007

Allikas: Eurostat
Source: Eurostat

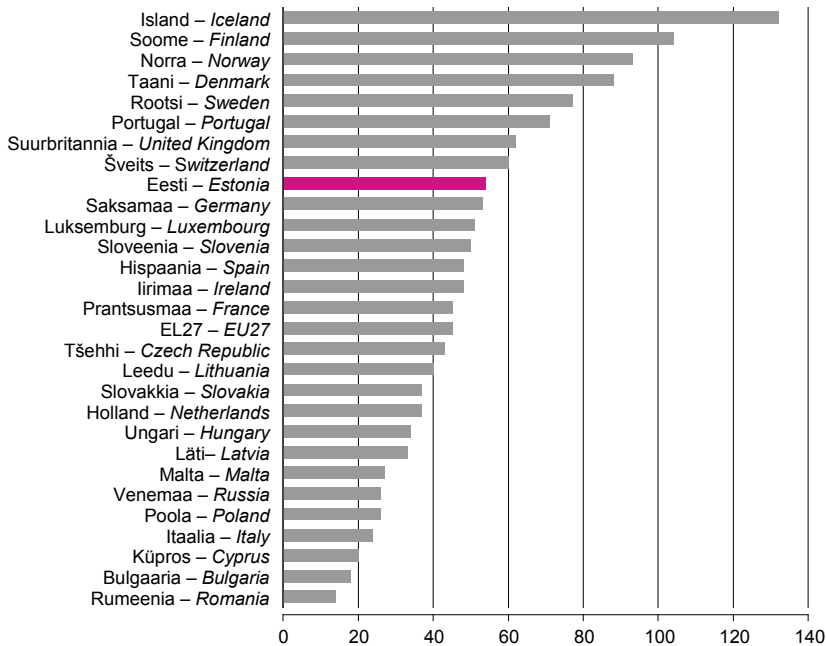
Teadlaste ja inseneride arv EL-i riikides

Tähtsat rolli nii ettevõtete kui ka tööstusharude arengus ja kaubavahetuses mängivad teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon. Innovatsioon on majanduse kasvu tõukejõud mitte ainult kõrgtehnoloogilistes tööstusharudes, vaid kõigis majandussektorites (Heinlo 2009: 32).

On teada, et kõrgtehnoloogiline tööstus kasvab ja areneb just seal, kus on kvalifitseeritud tööjõudu. Selleks, et arendada tehnoloogiliselt mahukaid tööstusharusid, on vajalik teatud arvu inseneri. Kõrgelt haritud ja vajalike oskustega inimressurss on kindlasti üks uuendusliku tegevuse eeldusi. Eestis oli 2009. aastal 7453^a teadlast ja inseneri (*researchers*), mis on 56 teadlast ja inseneri 10 000 elaniku kohta.

Euroopa Liidu riikides oli 2008. aastal kokku üle 2,2 miljoni inseneri ja teadlast, mis on keskmiselt 45 inseneri ja teadlast 10 000 elaniku kohta. Eestil oli sama näitaja 54, mis ületab nii EL keskmist kui ka kõiki uusi liikmesriike. Suurim intellektuaalne potentsiaal on Põhjamaades: Islandil (132 inseneri ja teadlast 10 000 elaniku kohta), Soomes (104), Norras (93), Taanis (88) ja Rootsis (77). Eesti paigutub selle näitajaga Euroopa riikide seas suhteliselt etteotsa ehk Põhjamaade gruppi, edestades oluliselt ka Leedut ja Lätit.

^a Teadus- ja arendustegevusega hõivatud töötajad.

Joonis 7. Teadlaste ja inseneride arv 10 000 elaniku kohta Euroopa riikides, 2008*Figure 7. Number of researchers per 10,000 inhabitants in European countries, 2008*

Allikas: Eurostat
Source: Eurostat

Kokkuvõte

Eestis kasvas nii töötleva tööstuse eksport kui ka import 2010. aastal 2009. aastaga võrreldes oluliselt. Kõrgtehnoloogiliste ettevõtete eksportkäive kasvas 2009. aastaga võrreldes peaaegu kaks korda, moodustades juba ligi viiendiku Eesti töötleva tööstuse ekspordist. Madaltehnoloogiliste ettevõtete (peamiselt puittoodete ja mööblitootmine) eksport kasvas 27%, moodustades ligi poole töötleva tööstuse ekspordist.

Eesti kuulub teadlaste ja inseneride arvu poolest Euroopas arenenud Põhjamaade hulka. Kuna innovatsioon ja kõrgtehnoloogia on tänapäevase majanduse võtmesõnad, siis teadlaste ja inseneride arvu järgi on Eestil olemas võimekus kõrgtehnoloogiliste ettevõtete arenguks.

Eesti tähtsaim ekspordi partnerriik on kõrgtehnoloogilistele ettevõtetele Rootsi, ülejäänutele Soome. Töötleva tööstuse ettevõtted impordivad enim samuti Soomest ja Rootsist. Eesti jaoks on kaubavahetus Põhjamaadega kahtlemata arengu seisukohast oluline, kuna kasu võib saada ka Põhjamaade tehnoloogia arengust.

Allikad Sources

1. Aron, Allan, Riina Kerner (2009). Kõrgtehnoloogiliste kaupade kaubavahetus Eestis aastail 2004–2008. – *Eesti Statistika Kvartalikirj*, 3/2009
2. *EMTAK 2008 klassifikaator* (2008). [www]
http://metaweb.stat.ee/view_xml.htm?id=2254259&siteLanguage=ee
3. Hamburg, Arvi, Arno Kõörna (2009). *Innovatsioon: teooria ja praktika*. Tallinn: Euroülikool
4. Heinlo, Aavo (2009). Eesti edemused ja vajakajäämised innovatsiooni tulemuskaardil” – *Eesti Statistika Kvartalikirj*, 1/2009
5. 'High-technology' and 'knowledge based services' aggregations based on NACE Rev. 2, January 2009. [www]
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/htec_esms_an3.pdf
6. Mereste, Uno (2003). *Majandusleksikon II*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus
7. *Statistika andmebaas*. http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=TD03&ti=TEADLASED+JA+INSENERID+KASUMITA+OTLUSETA+INSTITUTIONAALSETES+SEKTORITES&path=../Database/Majandus/19Teadus._Tehnoloogia._Innovatsioon/04Teadus-_ja_arendustegevus/10Teaduse_uldandmed/&lang=2

LISA 1 ANNEX 1

EMTAK 2008 alusel jaotatakse töötleva tööstuse tegevusalad tehnoloogia kasutamise intensiivsuse järgi järgmiselt (*High technology and knowledge based services*, 2009):

Kõrgtehnoloogiline töötlev tööstus	Jaotis Section	High tech manufacturing
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	21	Manufacture of basic pharmaceutical products and pharmaceutical preparations
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	26	Manufacture of computer, electronic and optical products
Kesk-kõrgtehnoloogiline töötlev tööstus		Medium-high tech manufacturing
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	20	Manufacture of chemicals and chemical products
Elektriseadmete tootmine	27	Manufacture of electrical equipment
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	28	Manufacture of machinery and equipment n.e.c.
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	29	Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers
Muude transpordivahendite tootmine	30	Manufacture of other transport equipment
Kesk-madaltehnoloogiline töötlev tööstus		Medium-low tech manufacturing
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	19	Manufacture of coke and related petroleum products
Kummi- ja plasttoodete tootmine	22	Manufacture of rubber and plastic products
Muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine	23	Manufacture of other non-metallic mineral products
Metallitootmine	24	Manufacture of basic metals
Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	25	Manufacture of fabricated metal products except machinery and equipment
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	33	Repair and installation of machinery and equipment
Madaltehnoloogiline töötlev tööstus		Low tech manufacturing
Toiduainete tootmine	10	Manufacture of food products
Joogitootmine	11	Manufacture of beverages
Tubakatoodete tootmine	12	Manufacture of tobacco products
Tekstiilitootmine	13	Manufacture of textiles
Rõivatootmine	14	Manufacture of wearing apparel
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	15	Manufacture of leather and leather products
Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine	16	Manufacture of wood and products of wood
Paberi ja pabertoodete tootmine	17	Manufacture of paper and paper products
Trükindus ja salvestiste paljundus	18	Printing and reproduction of recorded media
Mööblitootmine	31	Manufacture of furniture
Muu tootmine	32	Other manufacturing

LISA 2 ANNEX 2

EMTAK 2003 järgi on töötleva tööstuse tegevusalad jaotatud järgmiselt:
According to EMTAK 2003 (NACE Rev. 1) the manufacturing economic activities have been distributed as follows:

Kõrgtehnoloogiline töötlev tööstus	Jaotis Section	High tech manufacturing
Kontorimasinate ja arvutite tootmine	30	Manufacture of office machinery and computers
Raadio-, televisiooni- ja sideseadmete tootmine	32	Manufacture of radio, television and communication equipment and apparatus
Meditiinitehnika, optikariistade, täppisinstrumentide ja ajanäitajate tootmine	33	Manufacture of medical precision and optical instruments watches and clocks.
Kesk-kõrgtehnoloogiline töötlev tööstus		Medium-high tech manufacturing
Kemikaalide ja keemiatoodetootmine	24	Manufacture of chemicals and chemical products
Muude masinate ja seadmete tootmine	29	Manufacture of machinery and equipment n.e.c.
Muude elektrimasinate ja -aparaatide tootmine	31	Manufacture of electrical machinery and apparatus n.e.c.
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	34	Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers
Muude transpordivahendite tootmine	35	Manufacture of other transport equipment.
Kesk-madaltehnoloogiline töötlev tööstus		Medium-low tech manufacturing
Koksi, puhastatud naftatoodete ja tuumkütuse tootmine	23	Manufacture of coke, refined petroleum products and nuclear fuel
Kummi- ja plasttoodete tootmine	25	Manufacture of rubber and plastic products
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	26	Manufacture of other non-metallic mineral products
Metallitootmine	27	Manufacture of basic metals
Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	28	Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment
Madaltehnoloogiline töötlev tööstus		Low tech manufacturing
Toiduainete ja jookide tootmine	15	Manufacture of food products and beverages
Tubakatoodete tootmine	16	Manufacture of tobacco products
Tekstiilitootmine	17	Manufacture of textiles
Rõivatootmine; karusnaha töötlemine ja värvimine	18	Manufacture of wearing apparel; dressing and dyeing of fur
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	19	Manufacture of leather and leather products
Puidutöötlemine ja puittoodete tootmine	20	Manufacture of wood and wood products
Paberimassi, paberi ja pabertoodete tootmine	21	Manufacture of pulp, paper and paper products
Kirjastamine, trükindus ja salvestiste paljundus	22	Publishing, printing and reproduction of recorded media
Mööblitootmine; mujal liigitamata tootmine	36	Manufacture of furniture; manufacturing n.e.c.

TRADE OF ESTONIA'S ENTERPRISES FROM POINT OF VIEW OF TECHNOLOGY

Riina Kerner
Statistics Estonia

We live in a world surrounded by various technologies, and in this world the importance of various types of machinery, be it either at work, at home or in the field of recreation, is continuously increasing. If the existing technology's possibilities are exhausted, there emerges a need for something new and more sophisticated. For example, by now, cassette players have been replaced by DVD players, writing machines by printers, etc. This article covers the exports and imports of Estonia's manufacturing enterprises in 2006–2010 according to the level of technological devices used for producing goods. Estonian data are also compared with the data of European countries in this paper.

Methodology

This article takes the Estonian Classification of Economic Activities EMTAK 2008 (NACE Rev. 2), which divides Estonian economy into 21 groups from A to U, as a basis. The biggest group in the Classification is manufacturing (C), which is divided into 24 subgroups or industries, from 10 to 33.

Enterprises which belong to the group of manufacturing are involved with small or large-scale production. Every enterprise has got a five-digit code of activity. By the first two digits of the code, enterprises are divided into industries. Hence, an industry consists of enterprises involved with the same main activity.

Industries can be described by their technological intensity. Technology is the process of producing goods (Mereste 2003: 353) and it can be defined as a set of knowledge, skills and processes related to the production of goods (Hamburg, Kõörna 2009: 19).

Technological intensity shows how much qualified labour force and technical equipment necessary for producing goods is used in a certain industry. According to that, industries are divided as follows ('High-technology'...2009):

- *High tech manufacturing: manufacture of basic pharmaceutical products and pharmaceutical preparations; manufacture of computer, electronic and optical products;*
- *Medium-high tech manufacturing: manufacture of chemicals and chemical products; manufacture of electrical equipment; manufacture of machinery and equipment n.e.c.; manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers; manufacture of other transport equipment;*
- *Medium-low tech manufacturing: manufacture of coke and related petroleum products; manufacture of rubber and plastic products; manufacture of other non-metallic mineral products; manufacture of basic metals; manufacture of fabricated metal products except machinery and equipment; repair and installation of machinery and equipment;*
- *Low tech manufacturing: manufacture of food products; manufacture of beverages; manufacture of tobacco products; manufacture of textiles; manufacture of wearing apparel; manufacture of leather and leather products; manufacture of wood and products of wood; manufacture of paper and paper products; printing and reproduction of recorded media; manufacture of furniture; other manufacturing.*

Industries are called high tech, if the very newest technology is used for producing goods. Also, goods which are produced in the high tech sector have also a higher value added, and therefore the development of that sector is essential for the country.

As manufacturing industries are divided into high, medium-high, medium-low and low tech ones, we can call enterprises of these industries respectively as high or etc. tech enterprises.

Trade in goods can be observed according to the industry approach (i.e. by trade turnover of enterprises in a certain industry) or commodity approach. The following trade analysis is grounded on the industry approach, which is based on the two-digit activity codes of enterprises. If the activity of an enterprise is high-tech, its whole trade is also considered high-tech (Aron, Kerner 2009: 22). This approach is certainly not impeccable to the full as, for example, sometimes also low tech goods are included in the trade of a high tech enterprise.

The foreign trade statistics database with trade data on both – Estonian enterprises as well as foreign enterprises operating in Estonia (they are liable to value added tax in Estonia and their activity code is known and added by Statistics Estonia) – has been used in this paper.

In this article, trade means physical movement of goods across the Estonian border, whereas services are not observed here. Foreign trade is compiled at current prices by taking the change in the value of goods into account.

Estonia's trade in 2010

In 2010, the total exports of goods from Estonia amounted to 8.75 billion euros and imports to Estonia to 9.24 billion euros at current prices. The trade deficit was 0.49 billion euros.

The turnover of exports of manufacturing enterprises totalled 4.87 billion euros in 2010, accounting for 56% of Estonia's total exports. The turnover of imports totalled 2.94 billion euros accounting for 32% of Estonia's total imports. Although trade deficit was registered in the total trade of Estonia, trade surplus was announced in the sector of manufacturing. The manufacturing enterprises' turnover of exports exceeded that of imports by altogether 65% or 1.93 billion euros.

In 2010, low tech enterprises exported the largest quantities of goods from Estonia (in the value of 2.1 billion euros) accounting for 43% of Estonia's exports of manufacturing. Low tech enterprises were followed by medium-high tech (24%), high tech (19%) and medium-low tech (15%) enterprises.

In 2010, the total exports of Estonia increased 35% in comparison with 2009, the exports of high tech industries increased by the same proportion. The exports of high tech industries increased the most or nearly twice. Exports of high tech enterprises accounted for the smallest share – 13% – in Estonia's manufacturing exports in 2009 (7% of Estonia's total exports), but in 2010 the respective share was already 19%. Increase in the share was partly definitely influenced by a perking up production of several high tech companies after the period of economic recession.

The turnover of imports of low tech enterprises also accounted for the biggest share in the manufacturing imports (32% of Estonia's manufacturing imports). Low tech enterprises were followed by high tech (29%), medium-high tech (24%) and medium-low tech (15%) enterprises.

In 2010, Estonia's total imports increased by 27% compared to 2009, at the same time manufacturing imports increased 53%. A quicker growth compared to total imports shows that manufacturing enterprises have begun importing essentially more inputs or "raw material" for their production than in 2009 when imports to Estonia were in a deep decline. At the same time, manufacturing imports account for only 32% of Estonia's total imports, which shows that mediated and processed goods as well as domestic consumption make up an extremely large proportion (68%) of Estonia's total imports. For example, the majority of enterprises involved with fuel processing are not considered manufacturing enterprises.

In 2010 compared to 2009, imports of high tech industries grew the most (2.6 times), supporting significantly the growth of Estonia's total manufacturing imports. There was a remarkable increase (45%) also in the imports turnover of medium-high tech enterprises.

As in 2010 a trade deficit was announced in total trade of Estonia, surplus was registered in the trade of manufacturing enterprises. The biggest surplus was mentioned in the trade of low tech enterprises with the exports turnover exceeding the imports turnover by 1.1 billion euros. The surplus of 445 million euros was recorded in the trade of medium-high tech enterprises. Unfortunately, the smallest surplus was announced in the trade of high tech enterprises where the value of exports was only 75 million euros i.e. exports were by only 9% bigger than imports. It can also be explained by the fact that in 2010 Estonia started to import "raw materials" and technological equipment in large sums again due to the start-up of new production, which is also reflected in the imports of high tech enterprises. For comparison, in 2009 high tech exports exceeded imports by as much as 45%. Evidently, the trade surplus of high tech industries may also start increasing in the coming years.

In 2010, there were more than ten thousand exporters and around 13 thousand importers in Estonia. Nearly a quarter of exporters and 17% of importers were involved in manufacturing. Nearly half of the manufacturing exporters were involved in the low tech sector. There were 83 high tech exporters with an annual average exports turnover of 11 million euros in 2010. The average annual turnover of exports among the medium-high tech exporters was 3.7 million euros and among medium-low tech exporters one million euros. The average exports turnover of low tech exporters was 1.6 million euros per company (Table 1, p. 35; Figure 1, p. 35; Figure 2, p. 36; Figure 3, p. 36).

Trade development of Estonia's manufacturing enterprises in 2006–2010

Although manufacturing exports grew by more than a third in 2010 compared to 2009, then such a big increase was registered mainly due to very low basic year figures. In 2010, the turnover of manufacturing exports did not yet exceed the exports turnover level of 2008 i.e. the highest level recorded so far (5 billion euros). In 2010, the turnover of Estonia's manufacturing exports was only 10% bigger than in 2006 when it amounted to 4.4 billion euros.

A 53% growth in manufacturing imports in 2010 was also mainly influenced by the low basic figures registered a year earlier. Although the inputs for manufacturing enterprises amounted to 2.9 billion euros in 2010, the imports turnover level of 2006 (3.2 billion euros), i.e. the highest level recorded so far, was still not exceeded. There was a steep decline in the manufacturing imports in 2009, when arrivals to Estonia decreased by 37% compared to the preceding year.

A rapid annual growth of 92% in the exports of high tech enterprises in 2010 was possible also due to the very low basic year figures in 2009. In the comparison of five years, the turnover of exports of high tech enterprises was the biggest in 2006 (1.1 billion euros). In 2007, the exports of high tech enterprises fell by 40% compared to 2006. In 2009, the exports turnover was even twice as small as in 2006.

Imports of high tech enterprises also began to increase considerably in 2010, when imports were 2.6 times bigger than in 2009. At the same time, the 2010 imports did not yet exceed the imports of 2006, when the arrivals of high tech enterprises amounted to one billion euros (0.8 billion euros in 2010).

Exports of low tech enterprises were the highest in 2010 in the five years' comparison. Exports of those enterprises decreased considerably in 2009 when it was 17% lower than in the preceding year.

The imports turnover figures of low tech enterprises have been much more stable without steep rises or declines during the referred years. Low tech arrivals amounted to 0.94 billion euros in 2010 compared to 0.91 billion euros in 2006.

We may say that high tech manufacturing plays a key role in Estonian manufacture. The progress of the whole manufacturing is influenced by changes taking place in the high tech trade. Thus, it is essential to just observe the development of high tech enterprises. At the same time, also low tech enterprises are very well developed in Estonia. Low tech trade is more stable and sustainable (based on local raw materials rather) and is not so much influenced by external factors (Figure 4, p. 37; Figure 5, p. 37).

Exports and imports of Estonian manufacturing enterprises by countries

In 2010, exports of high tech enterprises were the biggest to Sweden (597 million euros) and to Finland (80 million euros). High tech enterprises imported the most from Sweden (330 million euros) and also from China (90 million euros). Thereby, imports from China were four times bigger than exports to China.

Medium-high tech enterprises exported the most to Finland (309 million euros), Sweden and Russia. These enterprises also imported the most from Finland (204 million euros), followed by Germany (129 million euros). Since imports from Germany exceeded exports to Germany by twofold, then a deficit was registered in the trade with Germany. But exports to Russia exceeded imports from Russia by threefold, thus a surplus was recorded in the trade with Russia.

Medium-low tech enterprises exported the most to Finland (175 million euros) and Sweden. The biggest quantities of goods were also imported from these countries. Trade with all main partner countries was in surplus i.e. the exports of these enterprises exceeded imports.

Low tech enterprises exported mostly to Finland (427 million euros) and their arrivals were the biggest from Finland (186 million euros), too. A large surplus has been recorded in the low tech industries' trade with main partner countries as the enterprises in this sector mainly use raw materials originating from Estonia (agricultural products, wood) (Table 2, p. 38).

Trade of manufacturing enterprises in the EU countries

Manufacturing trade in the EU countries, the data of which were available in the Eurostat database regarding the year 2007, is observed below.

The share of high tech exports was the biggest of a respective country's manufacturing exports in the following countries: in Hungary (29% of Hungary's manufacturing exports), Finland (20%) and Estonia (13%). The turnover of high tech exports in Latvia and Lithuania reached only 2 and 5 per cent, respectively, of their manufacturing exports.

The share of low tech exports turnover was the biggest in Latvia (56% of Latvian manufacturing exports), Lithuania (48%) and Estonia (42%). The indicator was the smallest in Hungary (10% of Hungarian manufacturing exports), Luxembourg (12%) and Germany (13%).

The difference in the definitions of high-tech and medium-high tech industries may sometimes be inconsiderable. So, if we aggregate the medium-high tech (incl. manufacture of electrical and transport equipment) and high tech (manufacture of computers, electronic and optical instruments and pharmaceutical preparations) industries, the following countries accounted for the biggest shares: Hungary (73% of Hungarian manufacturing exports), Germany (70%) and France (64%). The shares of Estonia, Lithuania and Latvia were among the smallest ones or 37%, 37% and 18%, respectively.

It can be concluded that Estonia differs from Latvia and Lithuania in this respect that both high and low tech industries are well developed in Estonia. However, the big share of low tech manufacturing exports has been gained due to the enterprises which manufacture wood products and furniture (Table 3, p. 39; Figure 6, p. 40).

Number of researchers in the EU countries

Research and development as well as innovation play an important role in the development of companies and respective industries and in successful trade. Innovation is a driving force for economic growth not only in high tech industries but also in all economic sectors (Heinlo 2009: 32).

It is known that high tech industry is growing and developing in the places where there is qualified labour force available. There must be a certain number of researchers available in order to develop high tech industries. The availability of highly educated and adequately skilled human capital is a definite precondition for innovative activity. In Estonia there were 7,453^a researchers in 2009, which makes 56 researchers per 10,000 inhabitants.

In the European Union countries, there were more than 2.2 million researchers in 2008, which is on average 45 researchers per 10,000 inhabitants. In Estonia the same indicator was 54 exceeding the average of European countries as well as the respective indicators of all new EU countries. Nordic countries such as Iceland (132 researchers per 10,000 inhabitants), Finland (104), Norway (93), Denmark (88) and Sweden (77) have the biggest intellectual potential. Hence, Estonia ranks among the top countries or is included in the list of "Nordic countries" with its respective indicator, leaving also Latvia and Lithuania far behind (Figure 7, p. 41).

Summary

In Estonia, manufacturing exports and imports showed a remarkable growth in 2010 compared to 2009. This proves that Estonia is coming out of the global financial and economic crisis. The exports turnover of high tech companies grew by nearly two times compared to 2009, accounting as much as for a fifth of Estonian manufacturing exports. The exports of low tech enterprises (mostly manufacturing wood products and furniture) grew 27%, comprising nearly a half of the manufacturing exports.

Estonia belongs to the developed Nordic countries with respect to the number of researchers. As innovation and high tech are the key words of modern economy, Estonia has potential to develop high tech companies due to its number of researchers.

For Estonia's high tech companies, the most important export partner is Sweden; for other type of companies – Finland. Manufacturing companies are also importing mostly from Sweden and Finland. From the development point of view, the trade with Nordic countries is undoubtedly important for Estonia as it allows us to benefit also from the technological development of Nordic countries.

^a Employees in research and development activity. Available at: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=RD01&ti=RESEARCH+AND+DEVELOPMENT+PERSONNEL+BY+INSTITUTIONAL+SECTOR+AND+SEX&path=../_Databas/Economy/28Science._Technology._Innovation/04Research_and_development_activities/02General_data/&lang=1

LEIBKONNA KULUTUSED KULTUURILE

Kutt Kommel
Statistikaamet

Artikli eesmärk on anda lühiülevaade leibkonna kulutustest, mis on seotud kultuuriga. Kultuuri all käsitletakse siinkohal kultuuriteenustele või -toodetele tehtud, aga ka mõne kultuuriala harrastamisega seoses tehtavaid kulutusi. Kultuuriteenused ja -tooted on seotud loometegevuste ja nende väljundi (millele laienevad reeglina autoriõigused) üldsusele kättesaadavaks tegemisega kas elava esituse või salvestuste kaudu. Lisaks neile hõlmavad kultuurikulutused kulutusi mitmesugustele meediumitele, mis teevad kultuuri edastamise võimalikuks – näiteks raamatutele kas trükistena või elektroonilisel kujul, samuti muudele infokandjatele ja nende tarbimisega seotud seadmetele.

Kultuurikulutuste jaotus

Kultuurikulutuste all vaatleme selles artiklis proportsionaalselt eri suurusega kulutuste gruppe. Nendeks on audiovisuaalne kunst koos muusikaga, esituskunstid, visuaalne kunst, trükitoodang, kultuuripärand ja muud kultuuriga seotud kulutused. Audiovisuaalse kunsti alla on arvatud kino ja filmidega seotud kulutused, ringhäälinguteenuste (televisiooni ja raadio) kasutamise seotud kulud, aga samuti visuaalse ja helilise kunsti kandjatele tehtud kulutused (sealhulgas vinüülplaadid, CD-d ja DVD-d, lindid, videokassetid jms). Neid kultuuritooteid võiks nimetada kokkuvõtvalt ka salvestatud kunstiks.

Teine kultuurikulude liik on esituskunstid: teater ja kontserdid (sealhulgas tantsuetendused, muusikalid ja muud kunstid, mida antakse edasi elava esituse korras). Kolmandana vaatleme kultuuripärandit. Tegemist on ühtlasi ka kõige väiksema grupiga, kuna see hõlmab kulutusi vaid ühele kultuuriteenuste liigile, milleks on muuseumide ja näituste külastamisega seotud kulud. Neljandaks vaatleme trükitoodangule tehtavaid kulutusi, mis hõlmavad kõikide raamatute, nii ilukirjanduse, teatmekirjanduse kui ka muude raamatute ostu, samuti perioodikale (ajalehtedele ja ajakirjadele) tehtavaid kulutusi ning kalendrite, plakatite, piltpostkaartide, kaartide ja atlaste ja muude trükiste ostu. Viiendana on vaadeldud visuaalset kunsti, see on kunstiesemete (skulptuurid, tarbekunsti esemed, ikoonid jne) ja antiikesemete ostu, aga ka maalide, graafika ja fotokunsti soetamisega seotud kulutusi.

Viimase, kuuendana tulevad vaatluse alla kõik muud kultuuritarbimisega seotud kulutused, nende seas seadmed ja vahendid, mis võimaldavad audiovisuaalset kunsti taasesitada (televisiorid, raadiod ja muusika mängimist võimaldavad seadmed) ning nende seadmete korrashoiu ja laenutamise seotud kulutused. Samuti salvestuseta andmekandjad, mida kasutatakse audiovisuaalse kunsti salvestamiseks, joonistustarbed, lisaks veel muusikariistad, videomängud. Peale nende veel ka eelpool mainimata kultuurisündmuste ja vaatamisvääruste, aga ka loomaaia, rahvusparkide ja muu sellise külastamisega tehtud kulutused. Kultuurisündmuste, asutuste ja paikade külastamisega seotud kulude all on mõeldud nende sissepääsu lunastamist, mitte kõiki kulutusi, mida inimesed seoses väljasõiduga pidid tegema (sõidukulusid, söögilojujole tehtud kulutusi jm).

Kultuurikulutuste aspektid ja mõju

Leibkonna kulutusi kultuurile tuleks vaadata kahest peamisest aspektist: majanduslikust ja heaolu aspektist.

Majanduslik aspekt tähendab leibkonna kultuurikulutuste puhul seda, millise osa oma sissetulekust ja säästudest on elanikkond nõus panustama tagasi raharinglusse, tasudes kultuuriteenuste ja -kaupade eest, ehk milline on üldjoontes kultuuri (sh meelelahutuse ja meedia)

osa majanduses. Heaolu aspektist vaadates näitavad leibkonna kulutused kultuurile seda, kui suure osa oma käsutuses olevatest rahalistest vahenditest kasutavad elanikud oma heaolu tõstmiseks kultuuri kaudu.

Lisaks otsesele majanduslikule mõjule eeldatakse, et kultuuril on kaudselt mõju ka teistele majandusvaldkondadele ja majandusele tervikuna. Kuigi seda mõõta on keeruline, peetakse mõju üldiselt majandust elavdavaks, millest annab paljudes maades, sealhulgas ka Eestis tunnistust riiklikul tasemel tegelemine loomemajandusega. Kultuurisektoris nähakse jõudu, tänu millele kasvab sektor ise ning mis oma loovust toetava iseloomu tõttu toetab nii otseselt kui kaudselt ka innovatsiooni ja loomingulisust uute teenuste ja toodete väljatöötamisel teistes sektorites.

Heaolu, mis tähendab ennast elu- või töötingimustes hästitundmist, on sotsiaalsest ja ühiskondlikust aspektist vaadates vajalik selleks, et inimestel oleks võimalik end vastavates tingimustes täisväärtuslikult teostada, andes seeläbi ka oma panuse kaasinimeste aitamise ja ühiskonna edenemisse tervikuna. Tingimused, kus inimestel ei ole materiaalseid vahendeid või juurdepääsu mõnele soovitud vaba aja tegevustele (näiteks meelelahutusele või kultuurisündmustele), võivad olla üks ajend, miks näiteks liigutakse mõnest kohast elama paremate tingimustega piirkonda. Seega peegeldavad kultuurikulutused lisaks sotsiaalsete inimgruppide heaolule kaudselt ka regionaalseid heaolutingimusi ja nende erinevusi Eestis.

Heaolul on lisaks sellele kaudne mõju majandusele, kuna see puudutab inimeste vaba aega ja puhkust, seega taastumist ning jõukogumist selleks, et tööle naastes oleks võimalik efektiivselt tööd teha. Eeltoodu kõrval ei saa alahinnata kultuuri kui informaalset hariduse aspekti (Kommel 2009). Kuna kultuur tähendab enamasti ideede ja ühiskonda peegeldava informatsiooni edasi andmist, on sellel otsene mõju teabe, aga ka väärtushinnangute ja hoiakute levimisele ühiskonnas.

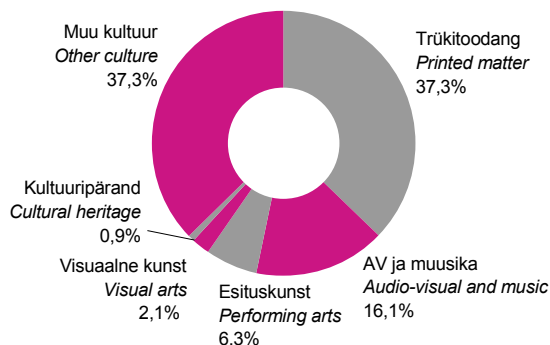
Tuleb tõdeda, et leibkonna kultuurikulutused on mitmetasandiline sotsiaalmajanduslik indikaator, mis annab tagasisidet elanike võimaluste ja valmisoleku kohta teha kulutusi millelegi muule kui esmaste eluvajaduste (eluase, toit jne) rahuldamisele, samuti elanike vaba aja (ja kaudselt ka töö) tingimustele üldisemalt.

Kulutused sotsiaalsete gruppide järgi

2010. aastal tehtud leibkonna eelarve uuringu põhjal moodustasid eespool loetletud rahalised kulutused kokku keskmiselt ligikaudu 230 eurot ehk 3,2% leibkonna kuludest. Olgugi, et see tundub suhteliselt väike osa võrreldes muude kulutustega, küündis kogusumma 2010. aastal üle 2,2 miljardi krooni (üle 140 miljoni euro), mis on ligikaudu võrdne ühe protsendiga Eesti aastasest sisemajanduse kogutoodangust.

Joonis 1. Leibkonna kultuurikulutuste jagunemine kultuurivaldkondade vahel

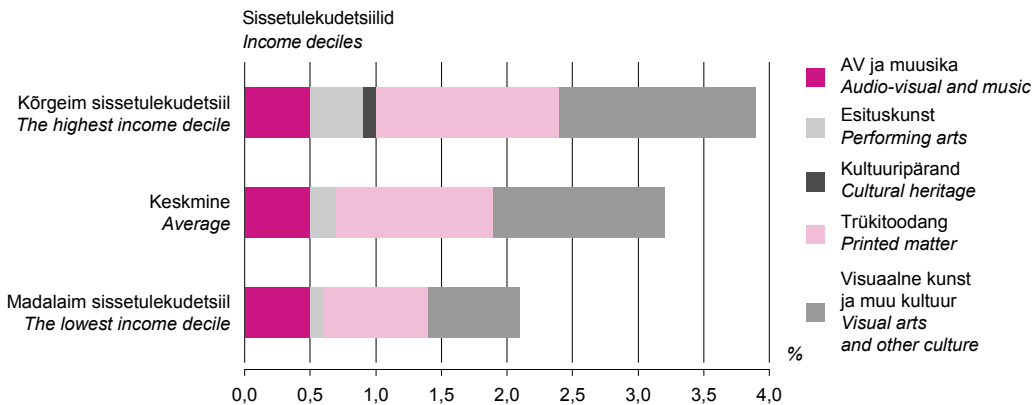
Figure 1. Share of cultural expenditures by domains

Kõige suurema osa leibkonna kulutustest kultuurile moodustavad kulutused trükitoodangule ja muudele kultuurikuludele (seadmed). Neile kummalegi kulutavad leibkonnad keskmiselt üle 86 euro ehk 37% kõigist kultuurikuludest. Järgnevad audiovisuaalsele kunstile ja muusikale tehtud kulutused, mis on keskmiselt 37 eurot ehk 16%, seejärel kulutused elava esitusega kunstidele (keskmiselt 15 eurot ehk üle 6%) ja visuaalsele kunstile (ligi 5 eurot ehk üle 2%). Kõige väiksema osa moodustavad elanike kulutused muuseumi- ja näitusepäasmetele (umbes 2 eurot ehk 1%), mis on ka antud jaotustest kõige kitsam valdkond.

Joonis 2. Kulutused kultuurile leibkonnaliikmete sissetulekudetsiili järgi (protsenti leibkonna rahalistest kulutustest)

Figure 2. Cultural expenditures by household member income deciles (percentage of the household monetary expenditures)

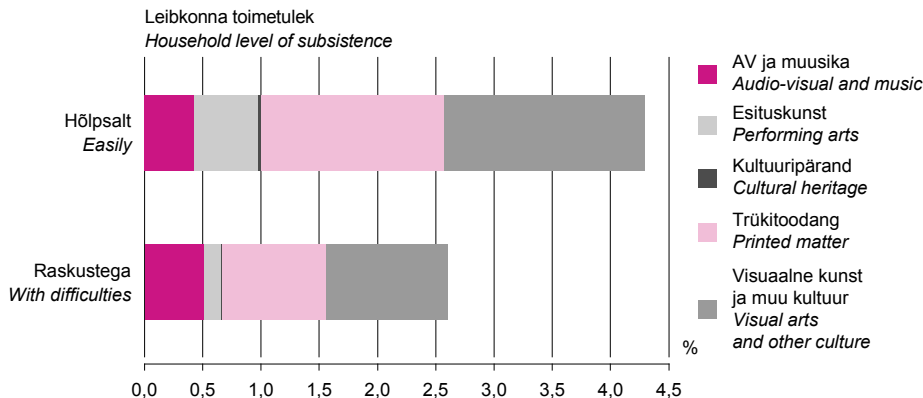

Kuigi keskmiselt kulutab üks Eesti leibkond kultuurile 3,2% oma rahalistest vahenditest, kulutavad eri sissetulekuga leibkonnad erinevalt. Üldine tendents viitab sellele, et mida suuremad on leibkonna käsutuses olevad rahalised vahendid, seda rohkem on inimestel ka võimalust neid oma äranägemise järgi kultuurile ja vaba aja veetmise viisidele kulutada. Tähelepanuväärne on aga asjaolu, et mõne sissetulekudetsiili esindajad (4. ja 7. detšiil) kulutavad kultuurile veidi rohkem kui kaks neile järgnevat sissetulekudetsiili. Joonise põhjal võib järeldada, et madalama sissetulekuga leibkonnad eelistavad kulutada just muu kultuuriga seotud asjadele. Võib oletada, et madalama sissetulekuga leibkonnad soetavad endale võimalusel näiteks televiisori, CD-mängija või muu kultuuriga seotud tarbeeseme ja kulutavad veidi vähem kultuuriteenustele. 2010. aastal tuli seoses digiteleviisioonile üleminekul teha lisakulutusi (digiboksidele jm). 5.–7. sissetulekudetsiili leibkondade puhul on veidi olulisem raamatute ja ajalehtede-ajakirjade ostmine. Teatris, kontserdil, muuseumis ja näitusel eelistavad aga käia pigem kõrgema sissetulekuga leibkonnad.

Kultuurikulutuste puhul tuleb mees pidada, et tegemist ei ole leibkonnaliikmete esmaste eluvajaduste rahuldamisega, see tähendab, need on kulutused, mida võib, kuid ei pea tegema. Kultuurikulutused ei viita ainult rahaliste vahendite olemasolule, vaid ka kultuuritoodete ja teenuste kättesaadavusele ning inimeste soovile neid kulutusi teha. Esimesel juhul võib takistuseks osutada näiteks kultuuriasutuste, kultuurikaupu ja -teenuseid pakkuvate poodide või muude institutsioonide puudumine elukoha läheduses. Inimeste soovi aga võivad mõjutada nende hariduse tase, eriala, kultuuritarbimise harjumused ja muud asjaolud.

Joonis 3. Kultuurikulutuste jaotus leibkonna toimetuleku järgi (protsenti leibkonna rahalistest kulutustest)

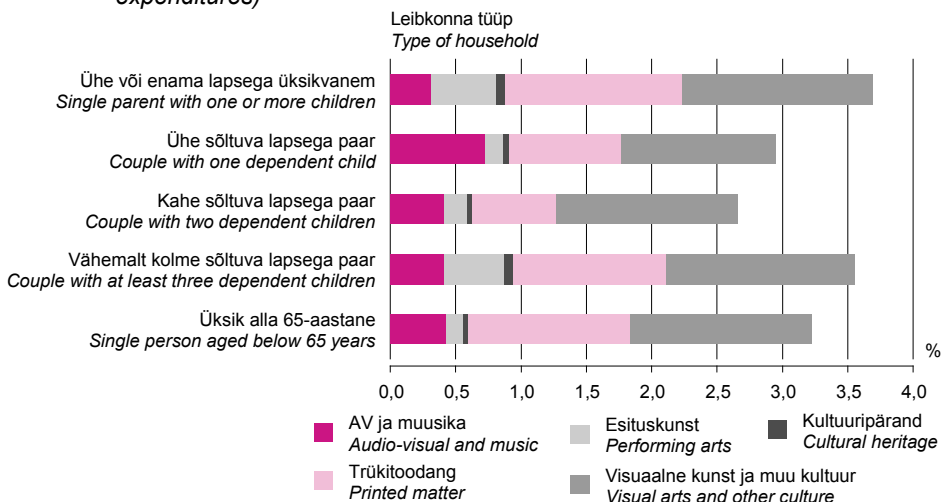
Figure 3. Cultural expenditures by household level of subsistence (percentage of the household monetary expenditures)

Leibkonna enesehinnangulise toimetuleku järgi jaotuvad ka kulutused kultuurile loogilises järjekorras: mida hõlpsamini tullakse toime, seda rohkem kulutatakse kultuurile ja meelelahutusele. Kui raskustega toimetulev leibkond kulutab kultuurile ja vabale ajale umbes 2,3%, siis väga hõlpsalt toimetulev leibkond peaaegu 5%. Tähelepanuväärne on, et muuseumide, näituste ja visuaalse kunsti vastu tunnevad rohkem huvi keskmised “üpriski hõlpsalt” toimetulevad leibkonnad, “väga hõlpsalt” toimetulevad eelistavad jällegi kulutada muule kultuurile. Võib oletada, et “väga hõlpsaks” hindavad oma toimetulekut leibkonnad, kelle sissetulek on lähiminekis suurenenud ja kes seetõttu on teinud esmajärjekorras kulutusi näiteks koduelektronikale, aga käivad samal ajal ka meelsasti teatris ja kontserdil. Üpriski hõlpsalt toimetulevad leibkonnad on seevastu need, kes tulevad üldjoontes ots otsaga kokku, kuid kulutavad pigem visuaalsele kunstile ja käivad meelsamini muuseumis ja näitustel, kui et ostavad endale uue televiisori. Raskustega toimetulevad leibkonnad eelistavad pigem kinos või kodus filme vaadata. Teatris ning kontsertidel käimise võib otseselt siduda leibkonna toimetulekuga: mida paremini tullakse toime, seda meelsamini kulutatakse raha teatritele ja kontsertidele.

Joonis 4. Kultuurikulutused leibkonna tüübi järgi (protsenti leibkonna rahalistest kulutustest)

Figure 4. Cultural expenditures by type of the household (percentage of the household monetary expenditures)

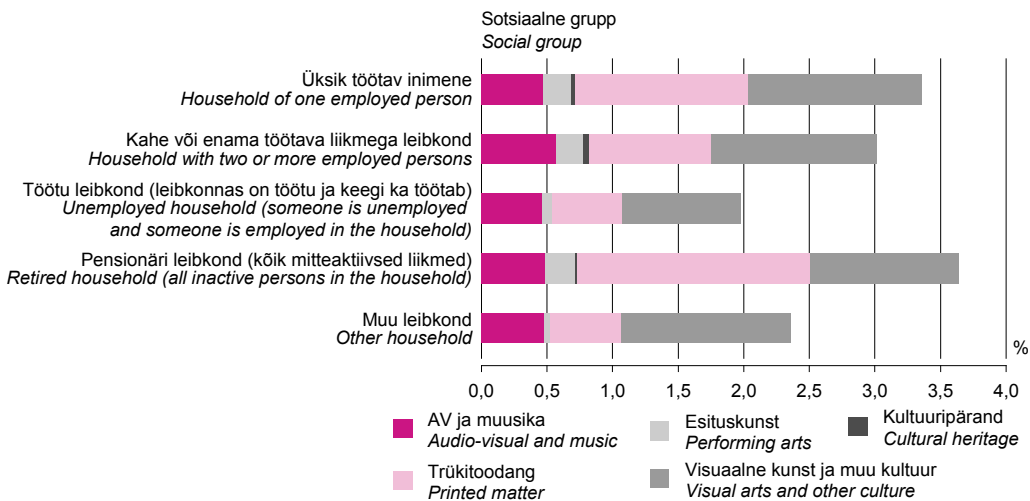

Kulude jaotus leibkonna tüübi järgi viitab sellele, et paarisvanemad, kellel on üks või kaks last, kulutavad kultuurile protsentuaalselt veidi vähem raha kui üksikvanemad. Ehkki võiks eeldada, et laste arvuga proportsionaalselt kasvab kokkuhoiuvajadus ning kultuurikulutused vähenevad, ei kehti see oletus miskipärast kolme lapsega paaride kohta. Kui eeldada, et inimeste kultuuritarbimise harjumused on ligikaudu samad, siis avaldab kultuur pere eelarvele kõige vähem survet just kahe vanema ja kahe sõltuva lapse puhul, raskemas seisus on aga vanemad, kellel on kas kolm last või kes kasvatavad oma last (või lapsi) üksi. Võib oletada ka, et ühe ja kahe lapsega pered hoiavad rohkem kokku kultuuri pealt ning eelistavad kulutada oma raha millelegi muule, majandussurutise tingimustes on esmaeelistuseks kindlasti pere esmaste eluvajaduste rahuldamine.

Leibkonnatüübid erinevad aga ka kultuurivaldkondade jaotuse poolest. Kui ühe sõltuva lapsega paar eelistab rohkem kulutada filmivaatamisele ja muusikale, siis üksikvanemad ja kolme lapsega pered kulutavad mitu korda rohkem teatrile ja kontsertidele. Raamatutele ja muudele trükistele kulutavad väljatoodud jaotustest enam just üksikvanemad, kes kulutavad sellele isegi suurema osa pere eelarvest kui näiteks üksik alla 65-aastane inimene, kellel ei ole lapsi. Jällegi tuleb tõdeda, et lisaks materiaalsele võimalustele mõjutavad kultuurile tehtavaid kulutusi ka mitmed teurid.

Joonis 5. Kulutused kultuurile sotsiaalse grupi järgi (protsenti leibkonna rahalistest kulutustest)

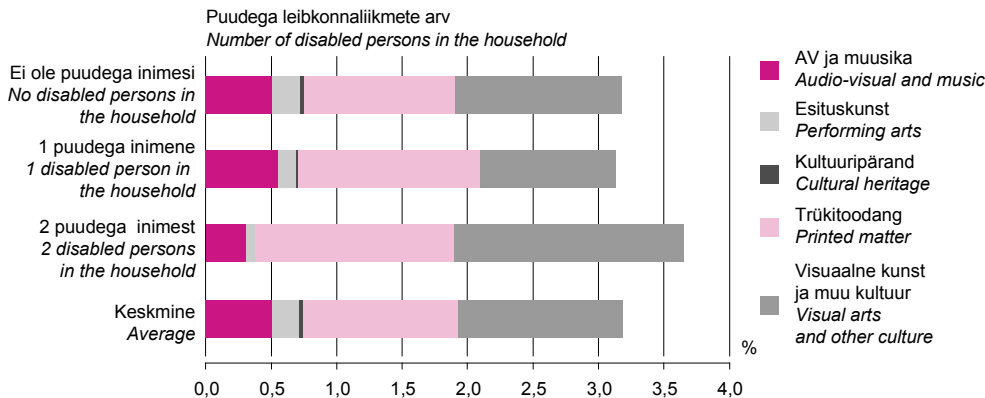
Figure 5. Cultural expenditures by social group of household (percentage of the household monetary expenditures)

Sotsiaalse grupi järgi eristades kulutab kultuurile keskmisest vähem leibkond, kus on mõni töötü liige ja samas keegi ka töötab. See on loogiline, kuna töötü tähendab sisuliselt, et suure osa tema kulutustest peab katma töötav isik. Seega viitavad väiksemad kulutused kultuurile selgelt kokkuhoiule peres, mida mõistagi tehakse kuluartikliit, millelt saab kokku hoida. Suurem koormus langeb peres töötavale inimesele, kellele jääb paraku vähem võimalusi sisustada oma vaba aega täisväärtuslikult. See omakorda vähendab kindlasti tema töövõimekust. Tähelepanu väärib ka pensionäridest leibkonna suhteliselt suur valmidus kulutada kultuurile, eriti trükistele. Seega vastab tõele, et pensionieas inimesed, kellel on rohkem aega, kasutavad seda meelsasti lugemiseks. Võib aga oletada, et tegemist on ajaviitega või tegevusega, millega praegused pensioniealised inimesed on üles kasvanud ja mis on neile omane. Kui praegused noored pensioniikka jõuavad, võib juhtuda, et nad kasutavad vabal ajal hoopis meelsamini näiteks aruti ja interneti kaudu levivat meelelahutust.

Joonis 6. Kultuurikulutuste jaotus keskmise, raske või sügava puudega leibkonnaliikmete arvu järgi (protsenti leibkonna rahalistest kulutustest)

Figure 6. Cultural expenditures by number of disabled persons in the household (percentage of the household monetary expenditures)

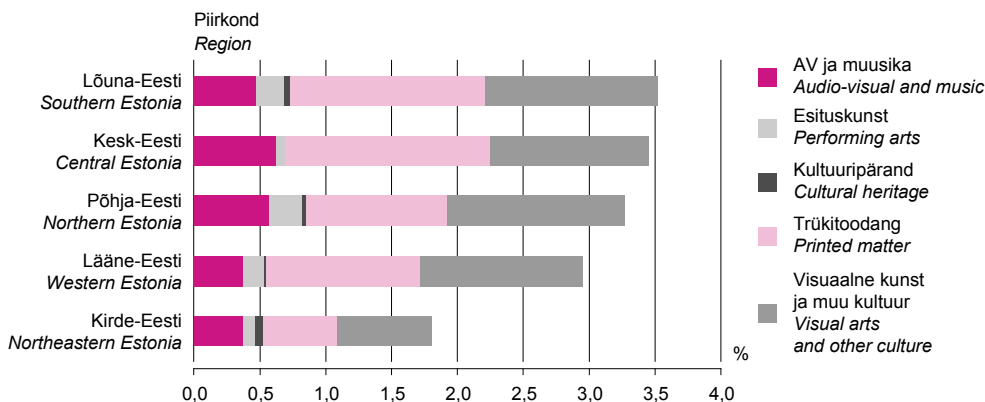
Rohkem puudega inimesi leibkonnas ei tähenda tingimata väiksemaid kulutusi kultuurile. Kahe puudega leibkonnaliikme puhul käiakse tihti peale küll vähem kinos, teatris ja kontserdil, kuid seevastu ostetakse rohkem raamatuid ja meediaväljaandeid ning kulutatakse kõigele sellele, mis jääb muude kultuurikulutuste alla. Võib oletada, et kui tegemist on liikumispuudega, vähendavad kulutusi kultuuriasutustes käimisele just sinna saamisega seotud piirangud. Samas vähendab puudega inimeste kultuurikulusid ka asjaolu, et neil on sissepääs kultuuriasutustesse tihti peale tasuta.

Kulutused leibkondade koduse keele, leibkonnapea hariduse ja elukoha järgi

Lisaks leibkonnatüüpidele erisustele erinevad leibkonna kultuurikulutused ka piirkonniti. Kui üle keskmise kulutavad kultuurile Lõuna-, Kesk- ja Põhja-Eesti pered, siis alla keskmise jäävad Lääne- ja Kirde-Eesti pered. Lääne-Eestis eelistatakse kulutada vähem muuseumidele ja näitustele, seevastu on Kirde-Eestis just see näitaja kõige suurem. Olgugi, et Kirde-Eestis kulutatakse tervikuna kõige vähem oma rahast kultuurile (alla 2%), on kulu muuseumi- ja näitusepiletitele suurem kui üheski teises piirkonnas. Võib oletada, et Kirde-Eesti eripära seletub nii materiaalsete tingimuste erinevuse ja ligipääsuga kultuurile, aga ka kultuuriliste erinevustega.

Joonis 7. Leibkonna kulutused kultuurile piirkonna järgi (protsenti leibkonna rahalistest kulutustest)

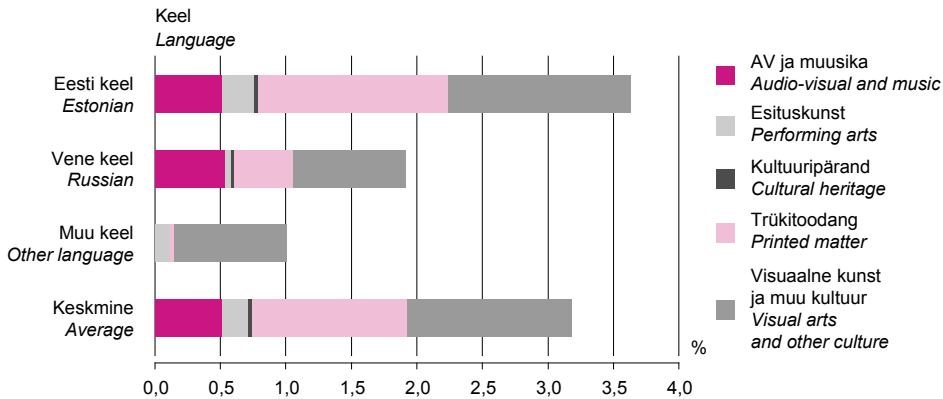
Figure 7. Cultural expenditures by region (percentage of the household monetary expenditures)

Piirkondadele lisaks tuleb mainida, et Eestis ei ole kultuurikulutustes suuri erinevusi linna ja maa lõikes. Kuigi linnas kulutatakse veidi enam muusikale ja filmikunstile ning maal veidi enam trükiväljaannetele, jäävad mõlemad jaotused siiski üsna lähedale Eesti keskmisele. Piirkondlikke erinevusi kultuurikulutustes selle töö raames üksikasjalikumalt ei vaadelda. Nendele tuleks pühendada põhjalikum analüüs, mis mahult võiks olla vähemalt ühe eraldi artikli teema.

Joonis 8. Kultuurikulutused leibkonna koduse keele järgi (protsenti leibkonna rahalistest kulutustest)

Figure 8. Cultural expenditures by domestic language in households (percentage of the household monetary expenditures)

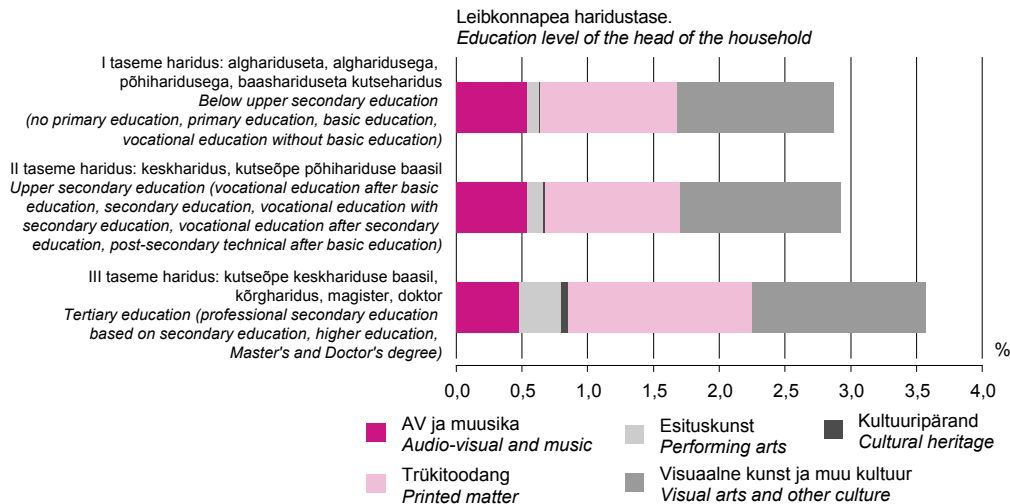

Kultuurikulutuste üldtase eristub eriti jõuliselt leibkondade koduse keele puhul, mis viitab üldjuhul ka vastavat päritolu või segaperekondadele (eesti keele puhul ka rahvusele). Jällegi väärub tähelepanu, et kui venekeelsed leibkonnad kulutavad eestlastest veidi rohkemgi filmikunstile ja muusikale, siis raamatute ja ajakirjanduse puhul on kulutuste vahe rohkem kui kahekordne, esituskunstide puhul isegi ligi neljakordne eestikeelsete leibkondade kasuks. Muukeelsete leibkondade puhul on jällegi huvitav, et venekeelsetest leibkondadest rohkem kulutatakse kontserdile ja teatrile, mis on Eestis valdavalt eestikeelsed (eriti teater). See viitab asjaolule, et keelest arusaamine on muude keelte esindajatele tõenäoliselt väiksem takistus kui venekeelsetele leibkondadele, kes paraku kulutavad sellele poole vähem.

Kuigi leibkonnapea haridustase ei pea ühtima teiste leibkonnaliikmete haridustasemetega, võib eeldada, et leibkonnapeal on mõju ka teiste pereliikmete kultuurivalikutele. Üldine statistiline tõsiasi on, et kõrgema haridusega inimesed on kultuurilembesemad kui madalama haridusega inimesed. See väljendub selgelt ka leibkondade kulutustes kultuurile vastavalt perekonnapea haridustasemele. Kui keskmise ja madalama haridustasemega leibkonnapeade pered kulutavad kultuurile keskmisest vähem (alla 3%), siis kõrgema haridusega leibkonnad üle keskmise. Teatrile, kontsertidele, muuseumidele ja näitustele kulutamise vahe on koguni mitmekordne. Sama on lugu ka visuaalse kunstiga, mille osatähtsus kulutustes on esimese haridustaseme puhul minimaalne ja kasvab märkimisväärselt koos haridustasemega. Kui madalamate haridustasemete puhul võib märgata suuremaid kulutusi filmidele ja muusikale, siis kolmanda haridustaseme puhul on jällegi suuremad kulutused trükimeediale.

Joonis 9. Kulutused kultuurile leibkonnapea haridustaseme järgi (protsenti leibkonna rahalistest kulutustest)

Figure 9. Cultural expenditures by the education level of the head of the household (percentage of the household monetary expenditures)

Muutused leibkondade kulutustes viimase kümnendi jooksul

Leibkonnaelarve uuring võimaldab heita pilku ka sellele, millised on viimase kümnendi jooksul olnud muutused leibkondade kulutustes kultuurile.

Joonis 10. Kulutused leibkonnaliikme kohta kultuurile 2000–2007, 2010 (2000. aasta = 100%, protsenti leibkonna rahalistest kultuurikulutustest)

Figure 10. Cultural expenditures per household member 2000–2007, 2010 (2000 = 100%, percentage of the household monetary expenditures on culture)

Kuna leibkonnaelarve uuringut uuendati aastatel 2008 ja 2009 ning küsitlust sel ajal ei toimunud, saame vaadelda aastaid 2000–2007 ja 2010. Kulutused kultuurile vahemikus 2000–2010 tõusid umbes 52 eurolt rohkem kui 106 euroni ühe leibkonnaliikme kohta, ulatudes enne majanduslangust isegi 118 euroni. Hoolimata väikesest langusest masu ajal on kulutused kultuurile tõusnud selles vahemikus üle 200%. Eestlasi peetakse laulu- ja teatrirahvaks. See väljendub selgelt ka eestlaste kulutustes elava esituse kunstidele – teatrietendustele ja kontsertidele –, millele tehtavate kulutuste tase tõusis masueelseks ajaks pea 3 ja pool korda, aga 2010. aastaks langes ka kõige drastilisemalt 2004. aasta tasemele tagasi.

Kui üldjoontes näitavad kulutused kultuurile kasvutrendi, siis mõningad erinevused on muuseumide ja näituste piletitele ehk kultuuripärandile tehtavates kulutustes. Need kulud olid varasemaga võrreldes väiksemad ja ebaühtlased kuni 2006. aastani, mil avati KUMU. See andis märkimisväärse tõuke ka muuseumide külastatavuse tõusule ja ühtlasi tehtavatele kulutustele. Kogu selle perioodi jooksul on ainsana langenud kulutused visuaalsele kunstile: maalidele, graafikale, fotokunstile, skulptuurile, tarbekunstile ja muudele kunstiesemetele. Võib oletada, et kuigi Eestis käiakse üha meelsamini muuseumis ja näitustel, siis kunsti ostmine on endiselt üksikute jõukamate elanike pärusmaa, mis ei avalda suurt mõju kultuurikulutuste tervikpildile. See võib muutuda eestlaste jõukuse kasvades, kui avastatakse, et kunst võib olla pikemas perspektiivis ka tänuväärne investeering materiaalses mõttes.

Eesti võrreldes teiste Euroopa riikidega

Eesti elanike kulutusi teiste Euroopa riikidega riikide võrreldes (Eurostat 2011) võib öelda, et kultuurikulutuste osatähtsus leibkonna eelarves jääb Euroopa keskmise lähedale. Euroopas jäävad leibkonna kulutused kultuurile hinnanguliselt 4% ümbrusse või natuke allapoole. Kui näiteks Taanis, Soomes ja Tšehhis jäävad kultuurikulutused 5% lähedale, siis Eestis on see tase üle 3%, mis sarnaneb pigem Prantsusmaa näitajale. Teiste seas edestavad Eestit selle näitaja osas näiteks Läti ja Poola. Kulutuste osatähtsusest allapoole jäävad Eestist aga sellised maad nagu Hispaania, Itaalia, Leedu, Luksemburg ja Belgia.

Kokkuvõtteks

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eestis armastatakse oma kultuuri ja väikese riigi ka kohta kulutatakse sellele üsna meelsasti. Kuigi kulutusi kultuurile ja heaolu omavahel sidudes jääb Eesti Euroopa keskmiste riikide sekka, on siin endiselt arenguruumi. Huvitavaks kujunevad kindlasti järgmised aastad, mil majanduse loodetav stabiliseerumine loob jällegi paremad võimalused kulutusteks kultuurikaupadele ja -teenustele. See omakorda tähendaks elukvaliteedi ja heaolu tõusu ning ühes sellega ka paremaid võimalusi enda realiseerimiseks Eestis nii professionaalses sfääris kui ka isiklikus elus. Kahtlemata on heaolu üldisel tõusul omakorda mõju eestlaste väljarände ja pikemas perspektiivis ka riigi majandusele tervikuna.

Allikad

Sources

Kommel, Kutt (2009). Kultuuris osalemine kui elukestev õpe. – Rmt: *Täiskasvanute koolitus*. Tallinn: Statistikaamet. [www] http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=18392 (10.08.2011)

Eurostat (2011). *Households cultural expenditure. Cultural Statistics*. [www] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/culture/data/households_cultural_expenditure (15.08.2011)

HOUSEHOLD EXPENDITURES ON CULTURE

Kutt Kommel
Statistics Estonia

The aim of the article is to provide an overview of the household expenditures related to culture. Under culture are meant consumption of the cultural products and services but also some amateur cultural activities. Cultural services and products are related to creative activities and their output (to which usually go under copyright law), making it accessible to public either by public performance or by recordings. In addition to that cultural expenditures concern expenditures on different media that make dissemination of the culture possible, e.g. printed or e-books as well as other data carriers and their readers or equipment for their playback.

The division of the cultural expenditures

Under cultural expenditures we look upon proportionally different expenditure groups. These are audiovisual arts together with music, performing arts, visual arts, printed matter, cultural heritage and other expenditures related to culture. Under audiovisual arts expenditures related to cinema and films, broadcasting services (TV and radio) related expenditures, but also expenditures on data carriers of the visual and audio arts (including vinyl and CD discs, DVD's, tapes, videocassettes, etc.) are included. These products could also be called recorded arts (as an opposite to performing arts).

The second type of the cultural expenditures is performing arts, i.e. theatre and concerts (including dance performances, musicals and other arts that are distributed by live performances). The third category is cultural heritage, which is the smallest group as it concerns only the expenditures to one type of cultural expenditures that are expenditures related to museum and exhibition visits. The fourth are expenditures on printed matter, i.e. buying of books including fiction as well as reference literature and other books, also buying of periodicals, (newspapers and magazines) but also buying of calendars, posters, postcards, maps, atlases and other printed matter. The fifth are visual arts, i.e. expenditures on buying of art pieces (sculptures, industrial art objects, icons, etc.) antique objects, but also buying paintings, graphic arts and photographic arts.

The last and the sixth category is related to all the rest of the expenditures related to culture, including equipment and devices that make playback of the audiovisual arts possible (TV sets, radios, music playback devices), also expenditures related to repairing and rent of the equipment; also the expenditures on data carriers that could be used for recording of the audiovisual arts, drawing materials, musical instruments and video games. In addition the expenditures on previously not mentioned cultural events and sightseeing, but also on Zoos, national parks, and other similar places are meant. Under cultural events, institutions and sightseeing related expenditures their entry fees are meant, not all the expenditures related to the trip that the people had to make (expenditures on travel, food-drink, etc.).

Aspects of the cultural expenditures and their influence

The cultural expenditures should be seen from the two main aspects, i.e. from the economic and from the well-being aspect.

Economic aspect means what part of the income the household is ready to put back to the money circulation, with paying for cultural products and services, or what is the role of the culture (including entertainment and media) in overall economy. From the aspect of wellbeing, the

expenditures on culture express the level how much of their income households spend on increasing their wellbeing while paying for the culture.

In addition to the direct economic influence it is presumed that culture has also an indirect influence on the other economic sectors as well as to the economy as a whole. Although it is difficult to measure it, its influence is usually considered to be enlivening the economy which evidence are several measures of cultural industries on state level in different countries, including in Estonia. In cultural sector the power is seen thanks to which the sector grows for itself and which due to its creativity supportive nature supports directly and indirectly other sectors' innovation and creative attitude in the elaboration of the new services and products.

Wellbeing, which means feeling oneself well in life- or working conditions, is important from the social and public aspect for giving people the opportunity for self-actualisation, making its contribution also to helping other people and development of the society as a whole. In conditions where people do not have material means or access to some wished leisure activities (e.g. entertainment or cultural events) may be one of the reasons why people move from some areas to the areas with the better conditions. Thus cultural expenditures reflect in addition to wellbeing of the social groups indirectly the regional wellbeing conditions and their differences in Estonia.

Wellbeing has in addition an indirect influence on the economy as it concerns inhabitants' free time and vacation, thus the recovery and bracing to be effective when coming back to work. Besides that culture's aspect of informal education should not be underestimated. As culture means usually the dissemination of the ideas and information that reflects the society, it has a direct influence on spreading knowledge as well as value judgements and attitudes in society.

It has to be admitted that household expenditures on culture are socio-economic indicators of several levels, giving feedback about the inhabitants possibilities and willingness to make expenditures on something else than satisfying their primary needs (habitation, food, etc.), but also for the inhabitants' leisure time (and indirectly the work) conditions in general.

Expenditures according to the social groups

According to the Household Budget Survey conducted in 2010 by Statistics Estonia, the previously listed monetary expenditures accounted for on an average 230 euros or 3.2% of the total annual expenditures of the household. Although it seems relatively a small share compared to the other expenditures, the total sum of the household expenditures on culture was over 2.2 billion kroons (more than 140 million euros) in 2010 which is about 1% of the Estonian annual GDP (Figure 1, p. 51).

The biggest share of the household expenditures on culture goes to printed matter and other cultural expenditures (equipment, etc.). Households spend on both more than 86 euros on an average, i.e. 37% of all the cultural expenditures, followed by expenditures on audiovisual arts and music which are 37 euros or 16% on an average. Then follow expenditures on performing arts, (15 euros or 6% in average) and visual arts (5 euros or more than 2%). The smallest share of the household cultural expenditures goes to museum and exhibition entry fees (about 2 euros or 1%) which is also the narrowest domain (Figure 2, p. 52).

Although the average of the household monetary expenditures is 3.2% of their financial resources, the households with the different income deciles expend in a different way. The general trend indicates that the more the households have monetary means, the more they can spend them on culture and recreational activities. Remarkable is the fact that representatives of some income deciles (4th and 7th deciles) spend on culture slightly more than two of the higher deciles following them. According to Figure 2, one may conclude that households with the lower deciles prefer to spend on other cultural products and services. It may be speculated that households with the lower deciles buy themselves at first a TV set, CD player or other culture related goods if possible and they spend less on cultural services. 5th–7th household deciles spend slightly more on books and newspapers-magazines. Households with higher income prefer more going to the theatre, cinema and museums and exhibitions.

When speaking about cultural expenditures it has to be remembered that these are not the primary needs of the household members, i.e. these are the expenditures that they may but do not have to make. Cultural expenditures do not refer only to the availability of the financial resources, but also to the access of the cultural products and services and inhabitants' will to make these expenditures. On the first case the lack of the shops offering the cultural products or lack of cultural institutions providing cultural services close to the place of the residence of the household may be a barrier. The will of the inhabitants may be influenced by the level of education, profession, habits of the cultural consumption and other circumstances.

The self estimated subsistence of the household expenditures on culture divide on households in logical order – the easier is the subsistence, the more they spend on culture (Figure 3, p. 53). When households coping with difficulties spend on culture and free time about 2.3%, then households coping easily almost 5%. Remarkable is that interest in museums, exhibitions and visual arts is higher in rather easily subsisting households and very easily subsisting households prefer to spend on other culture. One may speculate that very easily evaluate their subsisting households whose income has arisen lately and that is why they spend more on brown goods but they also like go to theatre and concerts. Rather easily subsisting households prefer to spend more on visual arts and they go rather to museums and exhibitions than buy themselves new TV set. Households who are hardly subsisting prefer to go to cinema or see the films at home. Going to theatre and concerts may directly be bound with the subsistence of the household: the better they subsist, the more readily they spend money on theatre and concerts (Figure 4, p. 53).

The division of the cultural expenditures according to the type of the household reflects that parents living together who have one or two children spend on culture slightly less money than single parents. Although it may be presumed that a need to save grows proportionally with the number of children in the household it is applicable only when there are one and two but not with three children in the household. If to presume that habits of the cultural consumption are nearly the same then the culture puts lower pressure on households with one or two children, the parents who grow three children or who grow their children alone are in the worse situation. It may be also presumed that households with one or two children prefer to save on account of culture and spend on something else. In the conditions of economic crisis these preferences are definitely satisfying the primary needs of the household.

The households differ also with regard to the division of the cultural domains. If a couple with one dependent child prefers to spend more on watching films and music, then single parents and parents with three children prefer to spend more on theatre and concerts. Single parents spend more on books and printed matter, who spend on these objects even more than for example a single person aged below 65 years without children. Also it has to be admitted that in addition to financial resources the expenditures on culture are dependent on other circumstances (Figure 5, p. 54).

When differentiating by social group, cultural expenditure is lower than average with households where some of the members are unemployed and some are employed. This could be expected as an unemployed member means that most of his or her expenditures must be covered by an employed person. Consequently, lower cultural expenditure clearly refers to the decrease of expenses in a family on the account of the items where it is possible. A greater burden is laid on the family member who is employed while being left with fewer opportunities to spend his or her quality free time. This, in its turn, would certainly decrease his or her performance at work. A considerably high willingness of retired households to spend on culture, especially on publications, is also noteworthy. One can assume that it is meant for entertainment or it is an activity familiar to the presently retired since their youth and is characteristic of them. When the present youth come to pension age, it might be that they would rather use entertainment offered via computers and over the Internet (Figure 6, p. 55).

Having more disabled persons in a household does not necessarily mean lower cultural expenditure. In case of two disabled household members, the number of cinema, theatre and concert visits is often smaller but more is spent on books and media publications and items under other cultural expenditure. One may assume that with mobility disability, the decrease in

expenditure on visiting cultural establishments is due to the limitations related to transportation. At the same time, cultural expenditure with disabled persons is decreased by the fact that they are often entitled to free admission to cultural establishments.

Expenditure by household domestic language, educational level and residence of the head of the household

In addition to differences by household types, household cultural expenditure also differs by region. While cultural expenditure of families in Southern, Central and Northern Estonia are above the average, those of families in Western and Northeastern Estonia are below the average. In Western Estonia people prefer spending less on museums and exhibitions, whereas the same indicator was the highest in Northeastern Estonia. Although the amount of money spent on culture in total was the smallest (less than 2%) in Northeastern Estonia, expenditure on museum and exhibition admission exceeds that of all other regions. One may assume that the characteristics of Northeastern Estonia are explained by both differences in financial conditions and access to culture but also by cultural differences (Figure 7, p. 55).

With regard to regions, it has to be mentioned that in Estonia there are no high differences in cultural expenditure by urban and rural areas. Although urban people spend more on music and film and rural people slightly more on printed publications, both levels still remain quite close to the Estonian average. This work does not look in detail into regional differences in cultural expenditure. They would require a more thorough analysis which would constitute at least one separate article (Figure 8, p. 56).

Differences in the overall level of cultural expenditure become especially explicit when home language of households is regarded, which, in most cases, refer to families of a respective origin or mixed families (in case of the Estonian language, also to nationality). Again it is noteworthy that while Russian-speaking households spend more on film and music, the difference in expenditure on books and journalism is twice, with performing arts nearly four times in favour of Estonian-speaking households. It is interesting that other non-Estonian-speaking households spend more on concerts and theatre, which are mainly Estonian-based (theatre in particular), than Russian-speaking households. This indicates a fact that understanding a language is a smaller obstacle for the representatives of other languages than for Russian-speaking households who spend on it only half that amount (Figure 9, p. 57).

Although the education level of the head of the household does not need to be the same as that of other members of the household, one may assume that the head of the household has some impact on the choices the other household members make in relation to culture. It is a statistical fact that people with a higher level of education are more fond of culture than those with a lower level of education. This is also reflected in the cultural expenditure of households in relation to the level of education of the head of the household. While the families of heads of households with an average or a lower education level spend on culture less than on average (less than 3%), the respective expenditure of households with a higher education are above average. Expenditure on theatre, concerts, museums and exhibitions differ in times. The same applies to visual arts, the share of which is minimal with the first education level and increases significantly in line with the level of education. While people with a lower education level show higher expenditure on films and music, expenditure on printed media is higher among people with the tertiary education.

Changes in household expenditure during the last decade

The Household Budget Survey also enables to take a glance at the changes in household cultural expenditure during the last ten years (Figure 10, p. 57).

As the Household Budget Survey was updated in 2008 and 2009 and a survey was not conducted at that time, we can observe the years 2000–2007 and 2009. Expenditure on culture in 2000–2010 increased from 52 euros to more than 106 euros per one household member, amounting up to 118 euros before the economic recession. Despite a minor decrease during the recession, cultural expenditure increased more than 200% in that period. Estonians are

considered a people fond of singing and theatre. This is also clearly reflected in the expenditure on live performing arts, plays and concerts, the level of which had increased nearly three and a half times by the beginning of the recession, however, it also decreased most drastically down to the level of 2004 by 2010.

While cultural expenditure shows a tendency to increase, there are some differences in expenditures on museum and exhibition admissions or cultural heritage. The expenditures were lower than before and more unstable until 2006 when KUMU Art Museum was opened. This gave a significant impulse for an increase in the number of museum visits and, consequently, the corresponding expenditures. During this period, expenditures on visual arts, i.e. paintings, graphic arts, photography, sculpture, applied art and other, are the only ones to have shown a decrease. One can assume that although people in Estonia are increasingly eager to visit museums and exhibitions, buying art is still an activity only a few wealthier residents can afford and which, therefore, does not have a major effect on total cultural expenditure. This situation may change as people grow wealthier if they realise that in the long run art can also be a profitable financial investment.

Estonia compared to other European countries

While comparing the expenditure of Estonians with that in other European countries^a it could be stated that the proportion of cultural expenditure in a household budget is close to the European average. In Europe household cultural expenditure is around 4% or slightly less. While in Denmark, Finland and Czech Republic cultural expenditure is nearly 5%, in Estonia the level is more than 3% which is closer to the respective figure in France. Latvia and Poland, among others, exceed Estonia in this respect. Countries that report a lower percentage of cultural expenditure than Estonia include Spain, Italy, Lithuania, Luxembourg and Belgium.

Summary

As a conclusion, it could be stated that people in Estonia love their culture and for a country as small as Estonia, its people are quite eager to spend on culture. Although comparing cultural expenditure and welfare places Estonia among countries holding European average, there is still room for improvement. The next years certainly prove to be interesting as the expected stabilisation of economy again creates better opportunities for expenditure on cultural goods and services. This, in its turn, means an increase in quality of life and welfare and, alongside, better opportunities for self-realisation in Estonia in both professional sphere and personal life. No doubt that a general increase in welfare has an impact on emigration of Estonians and, in a longer perspective, on the economy of the state as a whole.

^a http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/culture/data/households_cultural_expenditure (15.08.2011)

PÕHINÄITAJAD, 2006–2011

MAIN INDICATORS, 2006–2011

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2006–2011
Table 1. Main indicators by years and quarters, 2006–2011

Period	Keskmine brutokuupalk, eurot ^a	Keskmise brutokuupalga muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, % ^a	Keskmine vanaduspension kuus, eurot ^b	Hõivatud ^c	Töötud ^c
	<i>Average monthly gross wages and salaries, euros^a</i>	<i>Change of average monthly gross wages and salaries over corresponding period of previous year, %^a</i>	<i>Average monthly old-age pension, euros^b</i>	tuhat <i>Employed^c</i>	<i>Unemployed^c</i>
				thousands	
2006	601,22	16,5	193,5	646,3	40,5
2007	724,50	20,5	226,3	655,3	32,0
2008	825,23	13,9	278,4	656,5	38,4
2009	783,81	5,0	301,3	595,8	95,1
2010	304,5	570,9	115,9
2006					
I kvartal	549,07	15,7	174,9	634,7	43,7
II kvartal	609,15	15,0	199,8	650,0	42,8
III kvartal	579,58	16,5	199,7	649,6	37,0
IV kvartal	652,67	17,5	224,7	650,7	38,6
2007					
I kvartal	659,67	20,1	200,1	647,0	36,3
II kvartal	738,08	21,2	224,7	658,6	35,0
III kvartal	696,56	20,2	240,3	662,1	28,7
IV kvartal	784,18	20,1	240,1	653,8	28,1
2008					
I kvartal	788,47	19,5	240,7	656,5	28,7
II kvartal	850,40	15,2	291,1	656,6	27,3
III kvartal	799,65	14,8	291	660,5	43,9
IV kvartal	838,30	6,9	290,8	652,6	53,5
2009					
I kvartal	776,35	-1,5	290,9	612,1	79,0
II kvartal	812,73	-4,4	305,1	592,6	92,2
III kvartal	752,23	-5,9	304,8	598,1	102,3
IV kvartal	783,50	-6,5	304,6	580,5	106,7
2010					
I kvartal	758,31	-2,3	304,5	553,6	136,9
II kvartal	822,48	1,2	304,8	558,8	127,7
III kvartal	758,89	0,9	304,4	578,2	105,9
IV kvartal	813,91	3,9	304,2	592,9	93,2
2011					
I kvartal	792,34	4,5	304,7	690,6	99,3

^a 1999. aastast ei hõlma keskmine brutokuupalk ravikindlustushüvitist.

^b Sotsiaalkindlustusameti andmed.

^c 15–74-aastased.

^a The average gross wages and salaries per month do not include health insurance benefits starting from 1999.

^b Data of the Social Insurance Board.

^c Population aged 15–74.

Töøjõus osalemise määr ^a	Tööhõive määr ^a	Töötuse määr ^a	Tarbijahinna- indeks	Tööstustoodangu tootjahinnaindeks	Period
	%		muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %		
<i>Labour force participation rate^a</i>	<i>Employment rate^a</i>	<i>Unemployment rate^a</i>	<i>Consumer price index</i>	<i>Producer price index of industrial output</i>	
	%		change over corresponding period of previous year, %		
65,5	61,6	5,9	4,4	4,5	2006
65,7	62,6	4,7	6,6	8,3	2007
66,6	63,0	5,5	10,4	7,1	2008
66,5	57,4	13,8	-0,1	-0,5	2009
66,4	55,2	16,9	3,0	3,3	2010
					2006
64,7	60,5	6,4	4,4	3,2	1st quarter
66,0	62,0	6,2	4,4	4,2	2nd quarter
65,4	61,9	5,4	4,4	4,8	3rd quarter
65,7	62,0	5,6	4,5	5,7	4th quarter
					2007
65,3	61,8	5,3	5,2	7,0	1st quarter
66,3	62,9	5,0	5,7	8,5	2nd quarter
66,0	63,3	4,2	6,4	8,7	3rd quarter
65,2	62,5	4,1	9,0	8,8	4th quarter
					2008
65,7	63,0	4,2	11,1	8,2	1st quarter
65,6	63,0	4,0	11,4	7,3	2nd quarter
67,6	63,3	6,2	10,9	8,2	3rd quarter
67,7	62,6	7,6	8,3	5,9	4th quarter
					2009
66,5	58,9	11,4	3,1	2,1	1st quarter
65,9	57,0	13,5	-0,3	-0,6	2nd quarter
67,4	57,6	14,6	-1,1	-1,6	3rd quarter
66,2	55,9	15,5	-2,0	-2,0	4th quarter
					2010
66,7	53,5	19,8	0,3	0,2	1st quarter
66,4	54,0	18,6	3,2	3,4	2nd quarter
66,1	55,9	15,5	3,3	4,4	3rd quarter
66,3	57,3	13,6	5,2	5,3	4th quarter
					2011
67,1	57,4	14,4	5,4	5,3	1st quarter

^a 15–74-aastased.

^a Population aged 15–74.

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2006–2011

Table 1. Main indicators by years and quarters, 2006–2011

Period	Tööstus- toodangu mahuindeks ^a	Elektrienergia toodangu mahuindeks ^a	Ekspordi- hinnaindeks	Impordi- hinnaindeks	Ehitushinna- indeks	Ehitusmahu- indeks ^b
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %						
	Volume index of industrial production ^a	Volume index of electricity production ^a	Export price index	Import price index	Construction price index	Construction volume index ^b
change over corresponding period of previous year, %						
2006	9,9	-4,6	3,9	4,1	10,3	27,0
2007	6,4	25,3	7,5	3,4	12,7	13,6
2008	-5,1	-13,2	4,2	5,8	3,4	-13,2
2009	-24,0	-17,1	-3,7	-5,4	-8,5	-29,8
2010	20,9	45,8	6,0	9,1	-2,8	-12,5
2006						
I kvartal	13,0	-0,4	2,9	3,7	7,9	27,5
II kvartal	10,6	11,6	3,8	4,4	8,4	40,1
III kvartal	8,4	-16,5	4,3	4,5	11,2	24,8
IV kvartal	7,9	-8,9	4,6	3,6	13,7	17,9
2007						
I kvartal	6,2	1,6	5,8	3,1	15,6	28,3
II kvartal	9,6	31,0	7,5	3,2	15,2	11,6
III kvartal	6,4	-10,4	8,9	2,8	12,1	10,3
IV kvartal	3,5	34,2	7,8	4,3	8,6	10,1
2008						
I kvartal	1,2	-1,9	6,5	5,1	6,0	-3,7
II kvartal	-2,4	-22,8	4,9	6,8	4,2	-6,4
III kvartal	-2,3	38,2	3,7	8,6	3,1	-18,9
IV kvartal	-16,4	-16,2	1,8	2,7	0,5	-20,5
2009						
I kvartal	-23,8	-0,1	-1,7	-4,9	-4,7	-32,6
II kvartal	-31,1	-5,9	-4,5	-7,1	-8,8	-29,8
III kvartal	-27,0	-31,8	-5,2	-7,1	-10,5	-29,9
IV kvartal	-12,5	-27,7	-3,6	-2,5	-10,0	-27,2
2010						
I kvartal	5,5	23,0	1,8	6,6	-7,1	-34,2
II kvartal	18,7	44,3	6,2	10,7	-3,4	-16,9
III kvartal	24,0	54,4	7,7	8,4	-0,9	1,2
IV kvartal	35,0	71,0	8,3	10,8	0,6	-4,7
2011						
I kvartal	32,8	5,1	9,4	13,5	1,5	-12,5

^a 2009.–2011. aasta andmed põhinevad lühiajastatistikal.^b Ehitustööd Eestis ja välisriikides, 2009.–2011. aasta andmeid võidakse korrigeerida. Tööstustoodangu mahuindeksi ja ehitusmahuindeksi puhul statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.^a Short-term statistics for 2009–2011.^b Construction activities in Estonia and in foreign countries. The data of 2009–2011 may be revised.^b In case of volume index of industrial production and construction volume index statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities EMTAK 2008 (based on NACE Rev.2).

Järg – Cont.

Põllumajandus- saaduste tootjahinna- indeks	Põllumajandus- saaduste toot- mise vahendite ostuhinnaindeks	Sisemajanduse koguprodukt (SKP) aheldamise meetodil ^a	Jooksevkonto osatähtsus SKP-s, % ^b	Ettevõtete müügitulu, miljonit eurot, jooksev- hindades ^c	Period
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %					
<i>Agricultural output price index</i>	<i>Agricultural input price index</i>	<i>Gross domestic product (GDP) by chain-linking method^a</i>	<i>Balance of current account as percentage of GDP, %^b</i>	<i>Net sales of enterprises, million euros, current prices^c</i>	
<i>change over corresponding period of previous year, %</i>					
2,5	6,0	10,6	(15,3)	34 442,5	2006
16,7	9,0	6,9	(17,2)	41 516,4	2007
4,5	10,4	-5,1	(9,7)	40 836,9	2008
-22,4	-7,3	-13,9	4,5	32 070,3	2009
20,8	2,0	3,1	„,	35 307,7	2010
					2006
-4,6	4,8	-11,6	(15,5)	7 408,2	1st quarter
-1,0	4,8	10	(13,7)	8 657,6	2nd quarter
3,5	6,3	10,7	(13,9)	9 025,0	3rd quarter
9,8	8,1	10,1	(18,1)	9 351,7	4th quarter
					2007
7,5	8,3	9	(22,6)	9 297,3	1st quarter
8,0	8,3	7,9	(15,2)	10 632,5	2nd quarter
12,3	9,1	5,8	(16,1)	10 661,7	3rd quarter
31,8	10,1	5,2	(15,5)	10 924,9	4th quarter
					2008
23,7	12,0	-2,2	(16,9)	9 767,9	1st quarter
15,5	13,2	-2,6	(10,1)	10 785,4	2nd quarter
6,1	11,3	-4,5	(7,1)	10 821,5	3rd quarter
-12,9	5,3	-10,7	(5,2)	9 462,1	4th quarter
					2009
-21,0	-3,6	-14,6	0,3	7 710,8	1st quarter
-22,6	-6,9	-16,6	5,1	8 299,0	2nd quarter
-25,4	-9,0	-15,4	7,4	8 047,2	3rd quarter
-20,7	-9,8	-8,8	5,1	8 013,3	4th quarter
					2010
1,7	-3,9	-2,6	1,3	7 549,8	1st quarter
11,2	-2,4	3,1	2,4	8 811,8	2nd quarter
29,8	4,1	5,0	5,6	9 218,1	3rd quarter
35,6	10,4	6,7	3,8	9 728,0	4th quarter
					2011
25,6	14,5	8,5	(1,7)	9 408,8	1st quarter

^a Referentsaasta 2000 järgi. Andmeid on korrigeeritud.^b Eesti Panga andmed. Sulgudes arvud viitavad jooksevkonto puudujäägile.^c Andmed põhinevad lühiajastatistikal. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.^a Reference year 2000. Data have been revised.^b Data of the Bank of Estonia. The figures shown in the brackets refer to the current account deficit.^c Short-term statistics. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities EMTAK 2008 (based on NACE Rev.2).

Tabel 1. Põhinäitajad aastate ja kvartalite kaupa, 2006–2011

Table 1. Main indicators by years and quarters, 2006–2011

Period	Riigieelarve tulud ^a	Riigieelarve kulud ^a	Riigieelarve tulude ülekaal kuludest ^a	Eksport ^b	Import ^b	Kaubavahtuse bilanss ^b
miljonit eurot, jooksevhindades						
	<i>Revenue of state budget^a</i>	<i>Expenditure of state budget^a</i>	<i>Surplus of state budget^a</i>	<i>Exports^b</i>	<i>Imports^b</i>	<i>Balance of trade^b</i>
<i>million euros, current prices</i>						
2006	4 336,4	4 131,9	204,5	7 719,0	10 711,4	-2 992,4
2007	5 240,3	4 859,6	380,7	8 033,5	11 439,1	-3 405,6
2008	5 423,2	5 759,2	-336,0	8 470,1	10 896,4	-2 426,4
2009	5 476,3	5 425,6	50,7	6 489,4	7 272,1	-782,7
2010	5 610,2	5 392,8	217,4	8 753,5	9 241,8	-488,3
2006						
I kvartal	841,1	863,7	-22,5	1 835,0	2 441,8	-606,7
II kvartal	1 129,0	980,8	148,3	1 989,3	2 765,5	-776,2
III kvartal	1 187,5	947,0	240,5	1 911,9	2 695,5	-783,6
IV kvartal	1 178,7	1 340,5	-161,8	1 982,7	2 808,6	-826,0
2007						
I kvartal	1 066,5	1 080,8	-14,4	1 913,6	2 731,7	-818,1
II kvartal	1 312,6	1 187,0	125,6	2 105,9	3 010,4	-904,5
III kvartal	1 410,0	1 143,6	266,4	1 917,7	2 764,7	-847,0
IV kvartal	1 451,3	1 448,3	3,0	2 096,3	2 932,3	-836,0
2008						
I kvartal	1 297,5	1 258,8	38,8	2 011,8	2 660,7	-648,9
II kvartal	1 376,3	1 414,7	-38,4	2 221,4	2 854,4	-633,1
III kvartal	1 388,1	1 352,6	35,5	2 199,7	2 798,2	-598,6
IV kvartal	1 361,3	1 733,2	-371,9	2 037,3	2 583,0	-545,8
2009						
I kvartal	1 217,8	1 258,8	-40,9	1 498,3	1 754,5	-256,3
II kvartal	1 297,5	1 381,6	-84,2	1 628,6	1 772,7	-144,1
III kvartal	1 377,1	1 172,4	204,6	1 651,3	1 825,0	-173,6
IV kvartal	1 584,0	1 612,8	-28,9	1 711,2	1 919,9	-208,7
2010						
I kvartal	1 286,6	1 155,2	131,4	1 776,8	1 954,0	-177,1
II kvartal	1 279,4	1 351,9	-72,5	2 074,1	2 246,4	-172,2
III kvartal	1 513,4	1 317,5	195,9	2 257,0	2 349,7	-92,7
IV kvartal	1 530,8	1 568,1	-37,3	2 645,6	2 691,8	-46,2
2011						
I kvartal	1 521,2	1 536,8	-15,6	2 748,1	2 960,9	-212,7

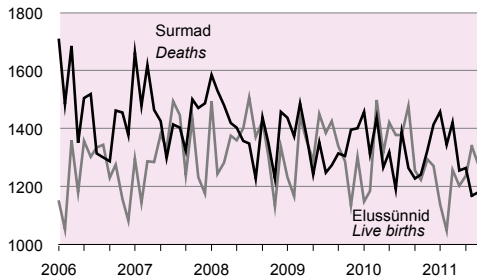
^a Rahandusministeeriumi andmed.^b Jooksva aasta andmeid täpsustatakse iga kuu, kolme eelmise aasta andmeid kaks korda aastas.^a Data of the Ministry of Finance.^b Data for the current year are revised monthly, data for the last three years are revised twice a year.

Järg – Cont.

Jaemüügi mahuindeksi muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, % ^a	Sõitjatevedu, tuhat sõitjat	Kaubavedu, tuhat tonni ^b	Lihatoodang (eluskaalus) ^c	Piima- toodang ^c	Muna- toodang ^c	Period
muutus eelmise aasta sama perioodiga võrreldes, %						
<i>Change of retail sales volume index over corresponding period of pre- vious year, %^a</i>	<i>Carriage of passengers, thousands</i>	<i>Carriage of goods, thousand tonnes^b</i>	<i>Production of meat (live weight)^c</i>	<i>Production of milk^c</i>	<i>Production of eggs^c</i>	
change over corresponding period of previous year, %						
20	214 235,6	92 625	4,1	3,2	-12,6	2006
16	212 939,0	108 286	0,3	0,1	-13,7	2007
-3	193 378,8	89 619	4,2	0,0	-7,0	2008
-15	188 159,1	67 672	1,7	-3,3	18,3	2009
-3	173 596,6	78 847	-2,5	0,7	6,5	2010
2006						
19	54 105,7	22 036	0,4	6,5	6,6	1st quarter
20	52 046,4	22 610	0,4	1,1	-8,1	2nd quarter
20	52 569,0	23 555	13,3	2,4	-21,0	3rd quarter
20	55 514,5	24 424	2,8	3,5	-25,5	4th quarter
2007						
24	53 688,0	29 633	7,2	3,1	-7,4	1st quarter
18	50 874,6	28 323	-4,2	-0,9	-6,3	2nd quarter
13	52 540,9	24 633	-1,5	-1,2	-2,1	3rd quarter
8	55 835,5	25 697	0,3	-0,4	-42,8	4th quarter
2008						
2	49 493,8	23 249	5,9	2,4	-39,4	1st quarter
-1	46 465,4	21 989	9,4	-2,8	-25,3	2nd quarter
-3	49 183,0	22 287	-2,2	-0,1	-2,1	3rd quarter
-8	48 236,6	22 094	4,1	3,0	85,3	4th quarter
2009						
-15	46 653,5	17 484	0,7	-2,9	45,0	1st quarter
-14	43 358,7	16 590	-2,5	-2,4	23,6	2nd quarter
-17	47 371,9	16 852	9,2	-4,6	0,2	3rd quarter
-16	50 775,0	16 745	0,0	-3,4	13,8	4th quarter
2010						
-11	44 883,2	18 433	-6,6	-0,6	16,9	1st quarter
-7	40 442,0	18 643	-1,1	-0,1	10,4	2nd quarter
1	43 077,1	20 311	-4,2	2,4	8,0	3rd quarter
4	45 194,3	21 461	1,6	1	-7,0	4th quarter
2011						
2	9,9	3,9	-3,3	1st quarter

^a 2010.–2011. aasta andmeid võidakse korrigeerida. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.^b Veoste kogus tonnides raudteel võib olla kirjeldatud topelt, kui üks vedaja veab kaupa avalikul raudteel ja teine mitteavalikul raudteel.^c 2010.–2011. aasta andmed on esialgsed.^a The data for 2010–2011 may be revised. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities EMTAK 2008 (based on NACE Rev. 2).^b The quantity of total freight in tonnes may be double in rail transport if one enterprise carries the freight on the public railway and the other on non-public railway.^c 2010–2011 – preliminary data.

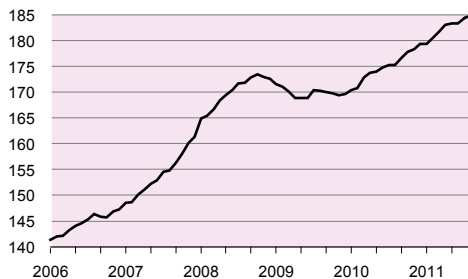
Loomulik rahvastikumutumine^a Natural change of population^a

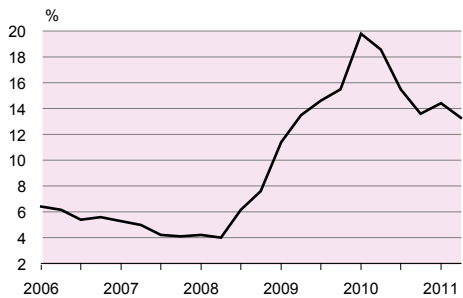
^a 1. jaanuaril 2006 oli rahvaarv 1 344 684, 1. jaanuaril 2007 – 1 342 409, 1. jaanuaril 2008 – 1 340 935, 1. jaanuaril 2009 – 1 340 415, 1. jaanuaril 2010 – 1 340 127, rahvaarv 1. jaanuaril 2011: 1 340 194.

^a The number of population on 1 January 2006 was 1,344,684, on 1 January 2007 – 1,342,409, on 1 January 2008 – 1,340,935, on 1 January 2009 – 1,340,415, on 1 January 2010 – 1,340,127, on 1 January 2011 – 1,340,194.

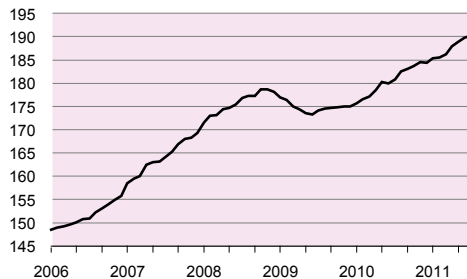
Tarbijahinnaindeks, 1997 = 100 Consumer price index, 1997 = 100

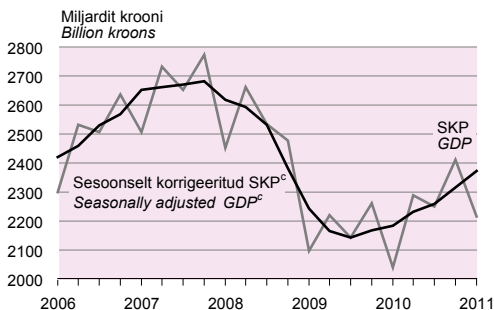
15–74-aastaste töötuse määr Unemployment rate of population aged 15–74

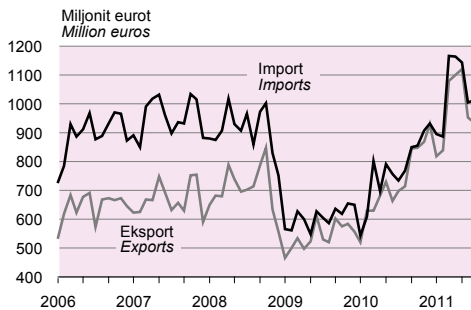
Tööstustoodangu tootjahinnaindeks, 1995 = 100 Producer price index of industrial output, 1995 = 100

Sisemajanduse koguprodukt aheldatud väärtustes (referentsaasta 2000 järgi)^b Gross domestic product at chain-linked volume (reference year 2000)^b

Väliskaubandus Foreign trade

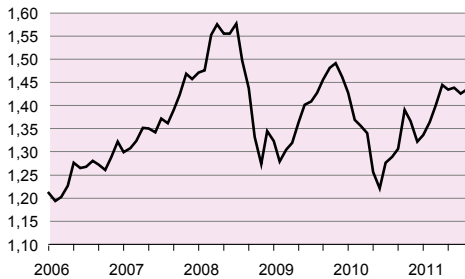
^b Referentsaasta järgi ahelindeksiga arvatud väärtused (referentsaasta väärtused korrutatakse arvestusperioodi ahelindeksiga). Referentsaasta on püsivhindades näitajate esitamiseks kasutatav tinglik aasta. indekseite seeria alguspunkt. Ahelindeks on järjestikeste perioodide aheldamiseks loodud kumulatiivne indeks, mis näitab komponendi kasvu võrreldes referentsaastaga.

^c Aegriidade sesoonne korrigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed mõjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat. SKP on sesoonselt ja tööpäevade arvuga korrigeeritud.

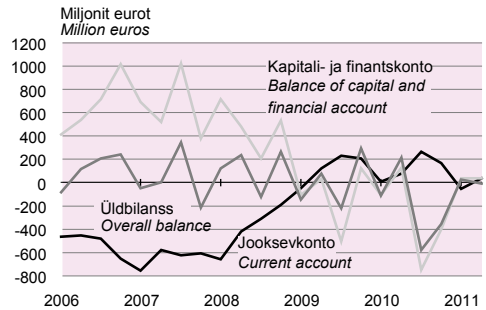
^b Values calculated by chain-linked index of reference year 2000 (values at reference year are multiplied by chain-linked index of the calculated period). Reference year is a conditional year for calculating chain-linked data and starting point of the series of chain-linked indices. Chain-linked index is a cumulative index for chain-linking sequential periods and it expresses the growth rate of a component compared to the reference year.

^c Seasonal adjustment of time series means identifying and eliminating regular within-a-year influences to highlight the underlying trends and short-run movements of economic processes. GDP is seasonally and working-day adjusted.

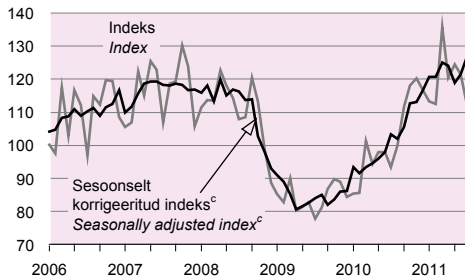
EUR kuukesmine vahetuskurs USD suhtes
Average monthly exchange rate of euros to USD

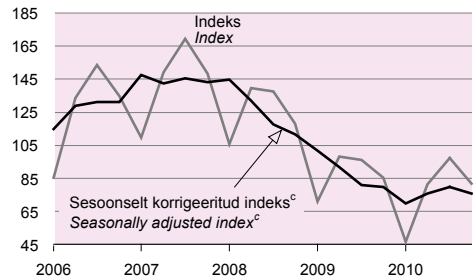
Maksebilanss
Balance of payments

Tööstustoodangu mahuindeks, 2005 = 100^a
Volume index of industrial production, 2005 = 100^a

Ehitismahuindeks, 2005 = 100^b
Construction volume index, 2005 = 100^b

^a Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^c Aegriidade sesoonne korrigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed mõjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat.

^a Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities EMTAK 2008 (based on NACE Rev.2).

^c Seasonal adjustment of time series means identifying and eliminating regular within-a-year influences to highlight the underlying trends and short-run movements of economic processes.

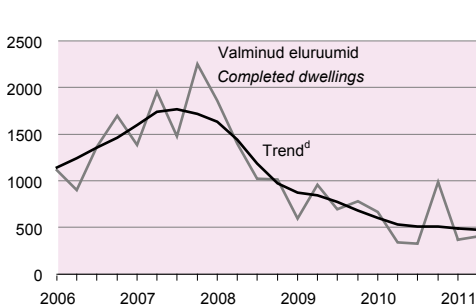
^b Ehitustööd Eestis ja välisriikides. Statistika Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 järgi.

^c Aegriidade sesoonne korrigeerimine tähendab kindlaks teha ja kõrvaldada regulaarsed aastasisesed mõjud, et esile tuua majandusprotsesside pika- ja lühiajaliste trendide dünaamikat.

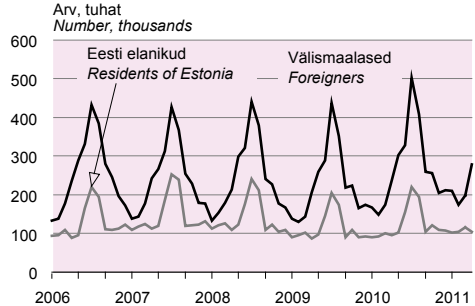
^b Construction activities in Estonia and in foreign countries. Statistics according to the Estonian Classification of Economic Activities EMTAK 2008 (based on NACE Rev.2).

^c Seasonal adjustment of time series means identifying and eliminating regular within-a-year influences to highlight the underlying trends and short-run movements of economic processes.

Valminud eluruumid
Completed dwellings

Majutatute ööbimised
Nights spent by accommodated persons

^d Trend – aegrea pikaajaline arengusuund.

^d Trend – the long-term general development of time series.

EESTI, LÄTI JA LEEDU VÕRDLUSANDMED COMPARATIVE DATA OF ESTONIA, LATVIA AND LITHUANIA

Tabel 1. Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed, 2007 – juuni 2011

Table 1. Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania, 2007 – June 2011

Näitaja	Eesti Estonia	Läti Latvia	Leedu Lithuania	Indicator
Rahvastik				Population
rahvaarv, 1. jaanuar 2011, tuhat	1 340,2	2 229,5	3 244,6	population, 1 January 2011, thousands
jaanuar–juuni 2011 ^a				January–June 2011 ^a
elussünnid	7 226	9 170	16 667	live births
surmad	7 912	14 890	21 327	deaths
loomulik iive	-686	- 5 720	-4 660	natural increase
rahvaarv, 1. jaanuar 2010, tuhat	1 340,1	2 248,4	3 329,0	population, 1 January 2010, thousands
jaanuar–juuni 2010 ^a				January–June 2010 ^a
elussünnid	7 947	9 667	17 969	live births
surmad	7 983	15 289	20 898	deaths
loomulik iive	-36	-5 622	-2 929	natural increase
Tööhõive				Employment
Tööhõive määr (15–64-aasta- sed mehed ja naised), %				Employment rate (males and females 15–64), %
2008	69,5	68,6	64,3	2008
2009	63,2	61,1	60,1	2009
2010	60,7	59,3	57,8	2010
II kvartal 2010	59,2	58,9	56,7	2nd quarter 2010
II kvartal 2011	64,1	61,4	60,8	2nd quarter 2011
Tööhõive määr (15–64- aastased mehed), %				Employment rate (males 15–64), %
2008	73,0	72,0	67,1	2008
2009	63,5	61,3	59,5	2009
2010	61,0	59,2	56,8	2010
II kvartal 2010	57,9	58,5	55,5	2nd quarter 2010
II kvartal 2011	65,9	61,9	60,7	2nd quarter 2011
Tööhõive määr (15–64- aastased naised), %				Employment rate (females 15–64), %
2008	66,3	65,5	61,8	2008
2009	63,0	60,9	60,7	2009
2010	60,5	59,4	58,7	2010
II kvartal 2010	60,3	59,3	57,9	2nd quarter 2010
II kvartal 2011	62,4	61,0	60,8	2nd quarter 2011
Töötus				Unemployment
Töötuse määr (15–74-aastased), %				Unemployment rate (15–74), %
2008	5,5	7,5	5,8	2008
2009	13,8	16,9	13,7	2009
2010	16,9	18,7	17,8	2010
II kvartal 2010	18,6	19,4	18,3	2nd quarter 2010
II kvartal 2011	13,3	16,2	15,6	2nd quarter 2011

^a Eesti puhul esialgsed andmed registreerimisdokumentide saatelehtede põhjal.

^a In Estonia, the preliminary data are based on the accompanying notes of registration forms.

Tabel 1. Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed, 2007 – juuni 2011

Table 1. Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania, 2007 – June 2011

Järg – Cont.

Näitaja	Eesti Estonia	Läti Latvia	Leedu Lithuania	Indicator
Keskmine brutokuupalk, eurot				Average monthly gross wages and salaries, euros
2007	724	566	522	2007
2008	825	682	623	2008
2009	784	656	595	2009
2010	792	633	576	2010
II kvartal 2011	857	667	610	2nd quarter 2011
muutus võrreldes: I kvartaliga 2011, %	4,2	3,9	1,7	change compared to: 1st quarter 2011, %
II kvartaliga 2010, %	8,2	5,5	2,5	2nd quarter 2010, %
Keskmine vanaduspension kuus, eurot				Average monthly old-age pension, euros
2007	226	158	172	2007
2008	278	200	223	2008
2009	301	232	235	2009
2010	304	250	236	2010
II kvartal 2011	305	262	236	2nd quarter 2011
muutus võrreldes: I kvartaliga 2011, %	0,1	0,3	0,1	change compared to: 1st quarter 2010, %
II kvartaliga 2010, %	0,1	1,3	0,0	2nd quarter 2010, %
Tarbijahinnaindeksi muutus, % võrreldes eelmise aastaga				Change in consumer price index, % change over previous year
2008	10,4	15,4	10,9	2008
2009	-0,1	3,5	4,5	2009
2010	3,0	-1,1	1,3	2010
Ehitushinnaindeksi muutus, % võrreldes eelmise aastaga				Change in construction price index, % change over previous year
2008	3,4	14,4	9,5	2008
2009	-8,5	-10,9	-10,6	2009
2010	-2,8	-2,7	-4,3	2010
II kvartal 2011 võrreldes: I kvartaliga 2011, %	1,5	0,6	3,3	2nd quarter 2011 compared to: 1st quarter 2011, %
II kvartaliga 2010, %	3,2	1,3	4,3	2nd quarter 2010, %
Sisemajanduse koguprodukt (SKP) jooksevhindades, miljonit eurot				Gross domestic product (GDP) at current prices, million euros
2007	16 069	21 024	28 577	2007
2008	16 304	23 027	32 288	2008
2009	13 840	18 610	26 508	2009
2010	14 305	18 117	27 206	2010
I kvartal 2008	4 162	5 287	7 076	1st quarter 2008
II kvartal 2008	4 191	5 946	8 351	2nd quarter 2008
III kvartal 2008	4 095	5 885	8 648	3rd quarter 2008
IV kvartal 2008	3 857	5 761	8 213	4th quarter 2008
I kvartal 2009	3 632	4 684	6 146	1st quarter 2009
II kvartal 2009	3 445	4 784	6 949	2nd quarter 2009
III kvartal 2009	3 365	4 460	6 782	3rd quarter 2009
IV kvartal 2009	3 398	4 664	6 631	4th quarter 2009
I kvartal 2010	3 429	4 047	5 914	1st quarter 2010
II kvartal 2010	3 509	4 477	6 918	2nd quarter 2010
III kvartal 2010	3 628	4 684	7 212	3rd quarter 2010
IV kvartal 2010	3 740	4 912	7 366	4th quarter 2010
I kvartal 2011	3 871	4 333	6 659	1st quarter 2011
II kvartal 2011	3 997	4 986	7 900	2nd quarter 2011

Tabel 1. Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed, 2007 – juuni 2011

Table 1. Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania, 2007 – June 2011

Järg – Cont.

Näitaja	Eesti Estonia	Läti Latvia	Leedu Lithuania	Indicator
Püsivhindades muutus võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, %				Change at constant prices compared to corresponding period of previous year, %
2007	7,5	10,0	9,8	2007
2008	-3,7	-4,2	2,9	2008
2009	-14,3	-18,0	-14,7	2009
2010	2,3	-0,3	1,3	2010
I kvartal 2008	-0,9	0,8	7,3	1st quarter 2008
II kvartal 2008	-0,6	-1,5	5,7	2nd quarter 2008
III kvartal 2008	-2,8	-4,7	1,9	3rd quarter 2008
IV kvartal 2008	-10,4	-10,1	-2,3	4th quarter 2008
I kvartal 2009	-13,1	-17,8	-14,0	1st quarter 2009
II kvartal 2009	-17,3	-18,1	-15,9	2nd quarter 2009
III kvartal 2009	-17,4	-19,1	-14,5	3rd quarter 2009
IV kvartal 2009	-8,7	-16,8	-14,5	4th quarter 2009
I kvartal 2010	-4,5	-5,5	-2,0	1st quarter 2010
II kvartal 2010	2,4	-3,5	1,0	2nd quarter 2010
III kvartal 2010	5,2	3,5	1,2	3rd quarter 2010
IV kvartal 2010	6,3	3,6	4,8	4th quarter 2010
I kvartal 2011	9,5	3,5	6,9	1st quarter 2011
II kvartal 2011	8,4	5,6	6,3	2nd quarter 2011
SKP elaniku kohta jooksevhindades, eurot				GDP per capita, at current prices, euros
2007	11 977	9 237	8 466	2007
2008	12 161	10 117	9 615	2008
2009	10 326	8 253	7 938	2009
2010	10 673	8 092	8 339	2010
Jooksevkonto saldo suhe SKP-sse, %				Current account balance as % of GDP
I kvartal 2009	-1,5	1,1	-0,5	1st quarter 2009
II kvartal 2009	3,4	13,7	1,4	2nd quarter 2009
III kvartal 2009	6,9	9,0	3,7	3rd quarter 2009
IV kvartal 2009	5,9	10,7	12,1	4th quarter 2009
I kvartal 2010	0,2	8,6	0,3	1st quarter 2010
II kvartal 2010	2,1	5,9	4,8	2nd quarter 2010
III kvartal 2010	7,1	1,1	0,9	3rd quarter 2010
IV kvartal 2010	4,4	-0,3	3,5	4th quarter 2010
I kvartal 2011	-1,5	1,7	-0,5	1st quarter 2011
II kvartal 2011	0,8	2nd quarter 2011
import	75,5	74,6	56,3	imports

Tabel 1. Eesti, Läti ja Leedu võrdlusandmed, 2007 – juuni 2011

Table 1. Comparative data of Estonia, Latvia and Lithuania, 2007 – June 2011

Järg – Cont.

Näitaja	Eesti Estonia	Läti Latvia	Leedu Lithuania	Indicator
Väliskaubandus, jaanuar–juuni 2011, miljonit eurot				Foreign trade, January–June 2011, million euros
eksport	5 913,1	4 021,5	9 657,3	exports
import	6 256,5	4 836,4	10 951,8	imports
väliskaubanduse bilanss	343,4	-814,9	-1 294,5	foreign trade balance
Euroopa Liidu riikide osatähtsus väliskaubanduses, jaanuar–juuni 2011, %				Percentage of the European Union countries in foreign trade, January–June 2011, %
eksport	67,0	72,9	60,1	exports
Balti riikide osatähtsus väliskaubanduses, jaanuar–juuni 2011, %				Percentage of the Baltic countries in foreign trade, January–June 2011, %
eksport				exports
Eestisse	..	14,4	5,8	to Estonia
Lätti	6,5	..	9,5	to Latvia
Leetu	4,4	17,4	..	to Lithuania
import				imports
Eestist	...	6,7	2,8	from Estonia
Lätist	10,6	..	6,5	from Latvia
Leedust	7,9	17,5	..	from Lithuania
Lihatoodang (eluskaalus), II kvartal 2011, tuhat tonni	28,4	...	71,0	Production of meat (live weight), 2nd quarter 2011, thousand tons
muutus võrreldes:	2,2	...	2,9	change compared to:
I kvartaliga 2011, %				1st quarter 2011, %
II kvartaliga 2010, %	2,5	...	-2,7	2nd quarter 2010, %
Piimatoodang, II kvartal 2011, tuhat tonni	176,2	...	487,0	Production of milk, 2nd quarter 2011, thousand tons
muutus võrreldes:	5,0	change compared to:
I kvartaliga 2011, %				1st quarter 2011, %
II kvartaliga 2010, %	0,2	...	-9,8	2nd quarter 2010, %
Munatoodang, II kvartal 2011, mln tk	49,2	...	194,0	Production of eggs, 2nd quarter 2011, million pieces
muutus võrreldes:	6,5	...	-3,5	change compared to:
IV kvartaliga 2010, %				4th quarter 2010, %
I kvartaliga 2011, %	7,2	...	-16,4	1st quarter 2011, %
Kaupade lastimine- lossimine sadamates, tuhat tonni				Loading and unloading of goods in ports, thousand tons
jaanuar–juuni 2011	25 050,7	34 451,5	22 640,6	January–June 2011
jaanuar–juuni 2010	21 943,4	30 886,2	18 928,7	January–June 2010
Esmaselt registreeritud sõiduautod				Number of first time registered passenger cars
jaanuar–juuni 2011	20 432	18 090	53 399	January–June 2011
jaanuar–juuni 2010	12 295	9 894	73 756	January–June 2010